

Milica Jakovljević

MIR JAM

PRVI
SNEG

NEVA

Milica Jakovljević
Mir-Jam
PRVI SNEG

Meteori

NEZAPOSLENI TRAŽI POSAO

Otkaz mu je dat za petnaest dana. Sa njegovom maturom i abiturijentskim kursom nije imao dovoljno kvalifikacija za to preduzeće, jer u predsoblju direktora čekali su mladići i devojke sa mnogo jačim diplomama.

Njemu je saopšteno hladno i učtivo čak i dopušteno da tih petnaest dana bude tu kao ja belom hlebu. U prvi mah je mirno primio. To je bio kao udarac nožem, dok je još mesto vruće ne oseća se bol. Tek sutradan, kad se osvestio, osetio je tu ranu. I od tog dana ona ga je stalno tištala i krvarila... Išao je kao u nekom polusnu. Radio je mehanički a sve oko njega mu je bilo tužno. Čuvao se da se ta njegova osećanja ne pokažu na licu. Ali nije mogao da skrije sve to duševno stanje koje ga je mučilo pred neizvesnošću života. Neosetno, osmeh je iščezavao sa njegovog lica i melanholija je zamračila njegov pogled. I sa instinktom otpuštenog činovnika s tom brigom, nagađao je koga sve muči ista patnja. Viđao je često te melanholične mladiće, ubledele i oslabele, s nekim bolom u očima, brižne i zamišljene, i kad bi ih sreo u onaj sat, kad je kancelarijsko vreme, znao je da su bez posla, uvek su išli rasejano, nemajući onaj mladićski elan, da se okrenu za ženom, da joj dobacuju i potrče za njom. On je sad, sam sebi ličio na nekog preživelog gospodina, koji gleda zamišljeno preda se, ravnodušan na sve. Takav nije mogao da ostane, morao je da misli kakav prvi korak da preduzme. A kako je strahovito težak taj prvi korak, kad je mladić otpušten i kad mase jurišaju na svako prazno mesto.

Otpušten sa ovog činovničkog položaja, on je odmah mislio da takvo isto mesto treba i da traži. Posle kancelarije trčao je na sve strane. Krug svojih poznanika je iscrpeo. Tražio je veze i kod muškaraca i kod žena. Mislio je, da žene imaju više mogućnosti da protežiraju, da su umešnije, da im se svuda pre otvaraju vrata nego njima ljudima. Sve uzalud.

Petnaest dana prodoše. Gazdarica još ništa ne zna. On je kod nje na kostu i stanu. Platilo je unapred. Ima pravo još petnaest dana da sedi. Dotle će naći.

Za činovničko mesto gubio je sve više nade. Dohvatio je novine i počeo da čita oglase.

U jednom oglasu je pisalo.

„Tražim veštu daktilografkinju“.

- A zašto ne bih bio daktilograf? pomisli mladić. - Zar ja ne bi mogao posao da radim brže i pismenije. Otišao je na naznačenu adresu. Gospodin zrelijih godina ga je pitao suvo:

- Šta želite?

- Vi tražite daktilografa.

- Daktilografkinju, gospodine, ženu a ne muškarca.

- Ja mislim da to ne menja stvar, gospodine... Na mašini kuca i muškarac kao i žena. Ja radim vrlo brzo, brže od svake daktilografkinje i mislim da biste bili vrlo zadovoljni.

- Ne sumnjam gospodine, ali ja hoću daktilografkinju.

- Ali zašto, gospodine - nastavio je uporno mladić, - dajte da vam nešto iskucam, vi mi diktirajte. Uveren sam da ćete me odmah primiti. To je sasvim svejedno daktilograf ili daktilografkinja.

Gospodin, obrijan pedantno, napuderisan i umaštene kose briljantinom nasmeja se.

- Za vas je svejedno, ali za mene nije svejedno da li će to biti muškarac ili žena. Jeste li me sad razumeli?

Mladić uzdahnu, počuta i prošaputa:

- Razumeo sam... I žalim što nisam žensko.

Izašao je oborene glave. U tom trenutku je osetio da je bolje biti žena nego muškarac... Svaka lepa žena naći će pre posla nego muškarac. Svaka lepa žena naći će pre posla... Kratka suknjica, svilene čarape, dekolte, parfem... I dođe mu gadno, na te žene, koje svojim telom istiskuju muškarce...

Dve male cigančice, čupave, masne, pojuriše za njim i okruglih očica koje su preklinjale:

- Gospodine, daj dinar, leba daj nam da kupimo, leba. On pomisli u sebi:

- E, deco moja, i ja nisam sit, doći će uskoro dan da i ja tako pružim ruku. Okrete se i dobaci im:

- Nemam ništa sitno.

Cigančice navališe opet udarajući se u prsa.

- Lepi, gospodine, daj nam za lebac.

On gurnu ruku u džep, nađe dvadeset i pet para i baci im.

One poleteše, dočepa jedna i onda nastaje svađa i čupanje.

Išao je zamišljen. Spazi jedan kiosk i opet kupi novine da pročita oglase. Pregledao je sve i ne nađe ništa drugo do ovo:

„Potreban je jedan spreman bolničar za negu starijeg gospodina. Dobiće stan i hranu u kući.”

On je rasejano išao i mislio, da li bi se on mogao prihvatiti tog posla. To nije ništa teško, a osigurao bi sebi stan i hranu a za to vreme bi tražio službu.

Otišao je.

Jedna mršava seda gospođa mu otvori vrata.

- Vi ste tražili bolničara?

- Jeste. Izvolite unutra. Jeste li vi bolničar?

- Ja... gospođo... kako da kažem... nisam po profesiji bolničar... ali razumem se u svakoj bolesti.

- A ne može to, gospodine. Moj muž je prgav i džandrljiv ima nekoliko bolesti, bolesni su mu i bubrezi i jetra, ima reumatizam i mora sve na dlaku da mu se ugađa.

- Ako je to potrebno, ja sam hvala Bogu, mlad, ugađao bi mu sve. Mogao bi i čitati, svirati malo na gitari.

- Ma kakva svirka! Ostavite. On ne trpi ni radio. A gde ste vi to učili da svirate? Da niste po kafanama svirali?

- Kao đak, gospođo.

- Đak? Pa jeste li svršili kakvu školu?

- Jesam, gospođo, bio sam činovnik, pa sam otpušten.

- Šta, bili ste činovnik, pa sad hoćete da budete bolničar? E, moj gospodine, vi ste suviše fini za taj posao. Pogledajte kako ste se nalickali. Ne bih nikad rekla da ste otpušteni. Tako se ne oblači onaj ko nema platu.

- Ali saj sa, gospođo, kupio ovo odelo, dok sam bio u službi. To mi je jedino.

- Ne, ne, ima, gospodine, mnogo gore sirotinje. Niste vi tako bedni. Gle, pa ta maramica u džepu. Zakitili ste se kao sa cvetom... Omladina je danas besna.

Mladić uzdrhta na tu okorelu neosetljivost stare gospođe i uzdahnu:

- Da, gospođo, vrlo besna. Vidi se da ne poznajete život, ili nemate dece, da osetite, kako se i omladina danas muči.

- Julka, - ču se jedan rapav iznemogao glas iz sobe. - S kim to razgovaraš?

Stara gospođa uđe u sobu i ostavi otvorena vrata.

- Jedan mladić je došao. Nudi se za bolničara.

- A gde je taj mladić? Neka uđe. Mladić uđe.

Gospodin, bled kao vosak, pogleda ga. Žena doda:

- On nije bolničar, nego otpušteni činovnik.

- A što su vas otpustili?

- Opšta redukcija.

Starac je govorio zlovoljno i iznemoglo?

- Opšta redukcija... Kad sam ja bio mlad, nije bilo redukcije, nego nećete da radite... Fudbal, ženske... Svi ste fićfirići... I vi ste kao fićfirići... Šta će vam tolika kosa na glavi. Koliko samo plaćate berberina za šišanje... Julka, oh podigni me.

- Čekaj, čekaj, nemoj da vičeš. Težak si, ne mogu.

- Dajte, meni, gospođo.

Mladić dohvati starca ispod mišica. Starac jauknu.

- Jaoj... nemoj tako!... Odlazi... odlazi! Uh, sve me boli... Hoćeš da budeš bolničar... to treba čovek koji zna. Idi mi s očiju.

- Vi ste nervozni gospodine, a ja bih umeo.

- Odlazi! Odlazi...

- Idite, gospodine, vidite da je nervozan. Mladić izađe brzo iz sobe, misleći:

- Grozan starac!

U jednom izlogu on ugleda svoju siluetu.

- Fićfirić, zar ja, zaista, izgledam fićfirić. Nesvesno zagladi rukom svoje grgurave bujne kose... Zar sam kriv što imam ovakvu kosu... Siromah treba da bude jadan i bedan, obrijan sigurno do glave.

- Vlado! - ču jedan ženski glas.

- Ružice, ti! Kad si došla?

Pre dva dana. Isprosila sam se pa sam došla da kupujem nameštaj. To je bila njegova rođaka iz unutrašnjosti.

- Ali što ti fino izgledaš, Vlado. Kako si elegantan!

On se bolno osmehnu, ne govoreći ništa.

- Je li, Boga ti, kaži mi, koji tramvaj da uhvatim.

- A kuda ćeš?

- Na Senjak.

- Onda dvanaesticu ili trojku.

- Je si li slobodan?

- Jesam.

- Pa hoćeš li zajedno sa mnom tramvajem.

On se ustezao, bilo mu je neprijatno da kaže da nema ni za tramvaj.

Ona ga uhvati za ruku i povuče u tramvaj. Kondukter priđe.

On poče da traži po džepovima. Ona vide da nema.

- Ostavi, ja ću da platim. Njemu laknu i prošaputa:

- Znaš, Ružice, otpušten sam.

- Otpušten! Pa od čega onda živiš?

- Od... od ničega... Od vazduha...

- Bože, Vlado... Pa to je strašno... Je si li tražio službu?

- Po ceo dan tražim. Ona je ćutala. Skidoše se.

- Vlado, je l' nećeš da se ljutiš? Hoćeš li da primiš od mene... pedeset dinara.

On pocrveni, zbuni se, pogleda je tužno. - Kako si dobra...

- Ah, nije to ništa... Ne, evo ti sto dinara... Bože, što se ovde svet muči. Ja ne znam šta je to sirotinja. Kupujem stvari... Još neću sobu od pet hiljada, nego jednu od sedam i po.

Zamisli se, opet se priseti nešto, kao da se zastide sebe i pogleda u tašnu.

- Uzmi još sto dinara... neka ti se nađe... To će ti biti za nekoliko dana...

- Ah, još i više. Hvala ti, velika ti hvala... Želim ti da budeš srećna... Ti si uvek imala dobro srce.

Oprostiše se... On polete sav srećan sa stotinarkama u džepu. To je za njega bilo čitavo bogatstvo. Daće gazdarici sto pedeset, da je umiri a pedeset njemu. Samo za novine da pročita oglase.

Dani su prolazili, teški, staršni, dugi i prazni. Službu nikako da nađe. Preko prijatelja, preko oglasa, tražio je ali uzalud... Sad je sasvim digao ruke od činivničkog mesta. Samo da se uposli, ma šta da radi, samo da ima stan i hranu.

U jednom oglasu, tražio se nastojnik kuće.

On je razmišljao, zašto da se ne primi. Ustaće rano, počistiće stepenice, otvoriti noću vrata. Imaće stan. Gazdarica mu je otkazala i

već nedelju dana se potuca kod drugova a nekad spava i po parkovima.

Gledao je brojeve kuća i nađe tu što traži nastojnika. Bio je obukao jedan stari kaput sa pocepanim laktovima. Bojao se da i ta gospođa ne kaže: nalickao se...

Jedna otmenija dama se pojavi.

- Ja sam pročitao vaš oglas da tražite nastojnika kuće. Gospođa ga odmeri od glave do pete.

- Vi ste mladi ja tražim starijeg čoveka.

- Za taj posao, mislim baš da je potrebniji mlađi čovek. Iza leđa gospode, pojavi se mala Zuza sa plavim očima i rumenim licem i vragolasto gledaše mladića. Gospođa se okrete, spazi Zuzin pogled i namršti se.

- A znate li bravarski posao?

- To nisam učio, ali mogao bi nešto da opravim.

- A možete li da budete električar? Meni je i to potrebno.

- Kad bi pokušao.

- Da pokušate, pa da zapalite kuću. Ja hoću za nastojnika majstora da bude i električar i bravar.

Sumnjam da možete naći i bravara i električara.

- Ah, sve može danas da se nađe, nemaju radnici posla, pa se svaki otima. A ja dajem lepu sobu, još i krevet i astal...

- Zašto onda ne bi mene uzeli, gospođo?

- Pravo da vam kažem rizično je uzeti svakog u kuću. Vi nemate ni čestito odelo... Izvinite gde ću ja tako dripca pocepan da uzmem za nastojnika.

Mladić ućuta i malo se namrgodi. Gospođa spazi njegov izraz lica:

- Nemojte da se ljutite. Ali nastojnik kuće treba pristojno da bude obučen.

- Pa ja, gospođo, mogu da se obučem. Imam i bolje odelo, ali ga čuvam. To mi je jedino, pa pošto sam bez zanimanja, to moram to odelo da čuvam jer drugo ne mogu da kupim.

- Što se onda ne obučete. Nema smisla, ličite na skitnicu.

- Dobro gospođo, hoćete li da se obučem, pa da dođem, da me vidite u novom odelu.

- Ne, neću gospodine. Meni treba bravar i električar. Izvinite, nemam više vremena za razgovor.

Uđe u sobu, mladić ostade nekoliko trenutaka, zamišljen, mala Zuza ga je bolećivo gledala.

- Nemate posla gospodine? Mladić se trže.
- Nemam.
- To je teško... A moja gospođa se ljuti. Samo grdi nastojnika.

Mladić se nasmeši na devojčicu.

- Zbogom.
- Pođe. Mala Zuza pođe za njim.
- A imate gde da spavate?
- Nekad imam, nekad nemam.

Pođe niz stepenice. Zuza potrča za njim.

- Hoćete da se vidimo na Kalemegdanu. Meni mnogo žao što vas nisu gospođa uzeli. Hoćete da dođete u nedelju na Kalimegdan.

Mladić se nasmeja.

- Ako budem u Beogradu, doći ću. I izađe iz kuće nasmejan zbog tih ponuda male služavke.

Gospođa ljutito viknu malu služavku:

- Šta ste se s njim raspričali? Zar ne vidite da je to neki kockar? Kao bajagi traži za nastojnika. Traži on nešto da ukrade... Tih, što nemaju posla, treba se dobro čuvati i zatvarati kuće. Oni samo gledaju kako će nešto da smaknu.

•k k k

Mladić je lutao ulicama bez hleba i para. Nije više imao ni stana. Prolazio je pokraj skela jedne višespratne građevine. Zastao je i gledao radnike. Na skelama je stajao gospodin. On ga viknu:

- Vlado, jesi li ti?
- Gle. Pero, a šta ćeš tu?
- Ja sam ovde arhitekta.
- Mogu li gore, do tebe?
- Eto, popni se. On se pope.
- Ala će ovo biti lepa zgrada. I sigurno, lepe pare ćeš da zaradiš.
- To ću da vidim. A šta ti radiš?
- Ništa.
- Kako ništa?
- Tako. Otpušten sam.
- Pa zar nigde nisi mogao da nađeš službu?
- Nigde.

- Jest. Teško je danas.

- A šta si pokušao da radiš?

- Svašta. Sad mi ništa drugo nije ostalo nego da budem radnik. Eto, ovi zidari bolje žive od mene. Slušaj, nešto mi pade na pamet. Bi li ti mene mogao da uposliš na ovim skelama?

- Kako tebe da uposlim? Ovo su sve radnici a ti si gospodin.

- Jaaj, batali, moje gospodstvo. Kakav gospodin, kad nemam ni da jedem ni gde da spavam.

- Zar si dotle doterao?

Mladić ne odgovori ništa, okrete glavu a oči mu se zamutiše suzama.

Arhitektu potresoše njegove suze. Pljesnu ga po ramenu.

- Nemoj da se rastužuješ... Hajde ja ću da te uposlim. Ali šta ti da radiš? Zar ti da vučeš cihle?

- Jeste, cigle i malter ću da vučem... Ništa mi neće biti teško. Teško je kad nemaš šta da jedeš, teško je kad ideš, moliš, preklinješ i svi te odbijaju, svi misle da si besan, sit, da si dripac.

Mogu li da odmah započnem sa poslom. - Možeš. Ja ću ti računati celu nadnicu... Kazaću, da ti malo nadziravaš ne moraš ceo dan da vučeš.

- Ništa ti ne brini. Mene je ova besposlica toliko izmučila, da će mi biti sladi i najteži posao. Oh, kako je strašno biti bez posla... To samo zna onaj, koji doživi takve dane. Hvala ti, nikad ti neću zaboraviti.

- Ostavi, molim te. Meni je to žao.

- Nemoj da me žališ. Sad ću da zbacim kaput pa na posao. I penjući se i spuštajući niz skele, radio je ceo dan, uveče je bio sav izlomljen, ali bar nije brinuo da li će imati hleba i prenoćišta.

* * *

Bila je nedelja. On je izašao u šetnju. Obukao je svoje novo odelo, doterao se, okupao, da spere sa sebe prašinu i radnički znoj. Još uvek je radio na skeli. Bio je sav izlomljen. Njegova mladićka energija ipak nije bila u stanju da se odupre umoru radničkog života, za koji on nije znao u toku dvanaest godina provedenih u skamliji i posle za kancelarijskim stolom. Bio je tužan. Nije mogao ništa ružičasto da sagleda u budućnosti. Posao je neprekidno tražio. Ah, samo da sedne za svoj kancelarijski sto.

Išao je tako udubljen u svoje misli.

Pokraj njega priđe jedna dama. Jedno dete potrča, nalete na gospodu, ona se čisto povede, okrete se i spazi mladića. Spazi ga, raširi oči i osta nekoliko trenutaka nepomična. Zastade i mladić i pogleda gospođu. Bila je to žena četrdesetih godina. Možda je imala i više, ali on joj ne bi dao više. Imala je nežan bledunjav ten, crne oči i fini oval lica. Oči su joj bile tužne i celo njeno lice imalo je izraz tuge.

Gospođa se pribra i pođe dalje. Na ćošku zastade i pogleda mladića... Oči joj se još više rastužiše i pođe lagano napred. Mladića zainteresova ta dama. Otkada on nije trčao za ženama. Zašto ne bi danas napravio neku avanturu. Sredovečna žena, pa te tek vrede. Iskusne, zavodnice... A ova ga tako iznenađeno pogleda, mora da joj se dopao... Pođe za njom. Gospođa se opet okrete. Posle ubrza ali ubrza i mladić. Mislio je da li da joj priđe. Dok je on razmišljao, dama najednom zastade. Okrete se i zovnu ga.

- Gospodine. On pritrča.

- Izvinite, izgledala sam vam čudna, ali me tako jedna sličnost iznenadila.

Mladić se u sebi nasmešio. Znao je da se tako i muškarci pravdaju kad hoće da naprave poznanstvo.

Gospođa je izgledala jako uzbuđena i neprestano ga je gledala.

Mladić je opet mislio: „Ala je ova neka upaljiva žena“.

- Jeste li vi Beograđanin?

- Nisam... Upravo, sad sam Beograđanin, jer sam dugo ovde. Inače sam iz unutrašnjosti.

- Student?

- Ne, činovnik.

- A gde radite?

- Sad gotovo nigde, otpušten sam.

- Otpušteni, uzdahnu gospođa. Pa od čega živite?

- Pa... tako... Dajem kondicije...

- To je teško. Nemate porodicu?

- Nemam. Sam se izdržavam.

Gospoda je išla pokraj njega i neka tuga je bila na njenom licu.

- Mučite se, sigurno?

- Nije lak život, gospođo...

- Službu niste mogli da nađete.

- Još nisam.

Dođoše do jedne lepe kuće. Gospođa zastade.

- Ja ovde stanujem.

- Pođite malo.

- Hoćete da uđete sa mnom u kuću? „Kako ovo brzo ide“, mislio je mladić.

- Hvala, gospođo.

- On pođe za njom. Služavka istrča da otvori vrata.

Gospođa uđe sa mladićem. Uvede ga u sobu.

- Sedite, gospodine. Stala je i gledala ga je. Oči joj se napuniše suzama. Uđe u drugu sobu, sede na divan i zajeca.

Mladić se diže i priđe joj.

- Zašto plačete, gospođo?

Ona je i dalje jecala, diže glavu, i pokaza mu na zidu jednu veliku sliku.

- Pogledajte onaj portre. Mladić zastade iznenađen.

- Bože, ovo kao da je moja slika.

- Da, zato sam vas onako iznenađeno gledala.

- A ko je ovo?

- Moj sin.

Ona opet zajeca.

- A šta je bilo s njim?

- Ubio se.

- Ubio, zašto?

- Zbog ljubavi.

Opet je jecala. Pogleda mladića. Mladić se zbuni i zastade onih svojih misli. Priđe gospođi.

- Nemojte da plačete. Niste vi jedini.

- Nisam, znam, ali kako su strašno sebilna deca. Zašto da se ubije. Zašto?... Bolje da je mene ubio. Kako sam ga volela, kako sam mu činila... Bože zašto sam ovo dočekala. Sve je imao, sve sam mu ugađala... a vi, vidite, mučite sami, sigurno i gladujete, pa ipak živite.

- Zato se i ubio, što nije znao za borbu života i bio je malodušan.

- To je, gospodine, u bogatstvu i deca su sebična. - A kako vi živite, gospodine... Mučite se.

- Mučim se gospođo. Maločas sam kazao, dajem kondicije, ne, nego radim na skelama kao običan radnik... Vidite kako su mi ruke

ogrubele.

- Jadno dete... Pa zar nikakve protekcije nemate.

- Nemam.

- Čekajte, možda bi ja mogla nešto za vas da učinim. Moja porodica je dosta velika.

- Ah, kako bi vam bio zahvalan, gospođo!

- Mislim da ću moći. Kako se zovete?

- Vladimir Jovanović.

- Dobro, to ću ja da zabeležim. A šta ste svršili.

- Maturu i abiturijentski kurs.

- To je dobro, gledaću na svaki način. Ali ja vas ništa ne nudim. Kati donesi slatko i kafu... Ne bolje je da jedete nešto. Hajde da večerate. Za sećanje na mog sina. Isti kao vi... Neverovatna sličnost. Oči joj se opet zamutiše... Hajde jedite, gospodine... Znam da nemate uvek dobru večeru...

- Tako, a sutra ću odmah da razgovaram sa svojim bratom... Kazaću, kako ličite na mog jednog Sašu... Nemojte da mi zahvaljujete. Dođite uvek, meni će biti milo da vas vidim kao moje dete. I živite, nemojte nikad da mislite na samoubistvo. Mladi ste sve se preživi i preboli, ali samo ovakav bol nikad ne može da se preboli. Za mene je sve iščezlo u životu, ja sam sada samo senka, idem po groblju, plačem, kukam. Teško svakoj majci koja ovo preživi...

Mladić ustade, zahvali se unapred gospođi za njeno zauzimanje.

- Dođite vi u četvrtak. Dotle ću ja da vidim šta mogu da uradim za vas.

Posle mesec dana, mladić je sedeo za kancelarijskim stolom i opet je nastao njegov svakidašnji činovnički život. Svršeno je bilo sa traženjem posla i zahvaljujući tom slučaju što je ličio na jednog samoubicu, on je dobio službu.

Izlazeći iz kancelarije jednog prolejnog dana, on se srete na ulici sa jednim drugom. Odmah poznade onaj melanholični izgled zabrinutosti i neku tugu.

- Reduciran sam pa tražim posao... Znaš li, boga ti, neko mesto.

- Eh, to je teško. Četiri meseca sam tražio ovo mesto. Seti se svojih patnji, gladovanja i upita ga.

- A kako si sa novcem? Imaš li štogod... Mladić prevrte džep.

- Evo ti dvadeset dinara. Nemam više a dao bi ti još.

- To ti je veliki sevap... Znaš da nigde ne mogu ni da pozajmim.
- Meni to ne pričaj... Kad god imam daću ti. Rastadoše se i mladi činovnik ode raspoložen i srećan, što je mogao da pomogne nekom koji je bez posla.

KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU

LICA:

Abiturijentkinja

Gimnazistkinja

Učitelj

Nastavnica

Zubni lekar

Mondenka

Mister Lu

Jedan dasa sa korzoa

Dve lepe Ruskinjice, abiturijentkinje i gimnazistkinja, dražesne i vesele, raspričale su se i pune su oduševljenja i hvale za srpske mladiće.

- Ah, Srbi su divni, pravi muškarci, jesu žustri, ljubomorni, ali mi ih Ruskinje baš volimo što su takvi, to nas oduševljava, čak i kad izbiju ženu. Jest izbije, neka je izbije, to je lepše od jednog muškarca, nego da ženi pere sudove i rublje kao što rade naši Rusi, a žena leži u krevetu, dok on radi po kući...

- Siroti Rusi, kako ste vi Ruskinje nepravedne prema njima. Pa oni to treba da uvide pa da okrenu drugi list prema ženama.

- Ne ume to Rus - uzviknu abiturijentkinja, - naučio je on da mu žena komanduje. I zato mi nećemo za njih ni da se udajemo... Samo za Srbina.

- Pa makar i da vas izbije...

- Ah, to je divno! Izbije, ali sve prinese u kući i ume da voli...

- Dobro, dobro, prijaviću ja to sve Rusima, pa ćete videti kako i oni umeju da izbiju ženu.

Ruskinjice se slatko nasmejaše i obasuše opet hvale Srbe.

- Ali Srbima morate ugađati.

- Sve ćemo da im ugađamo... uzviknuše obadve. Mi volimo red i čistoću u kući, sve radimo savez sa našom majkom i kod nas je tako lepo kao u nekoj srpskoj kući, sve na svom mestu.

Ljupka gimnazistkinja, zanosnih plavih očiju, poverila je svoju malu tajnu: voli akademca. On je tako fini, inteligentan...

- Da li slučajno on vama ne piše?

- To mi nije poznato... Ali, kad tako volite, kako učite?

- Ja sam vrlo dobrim svršila maturu. - I meni isto tako dobro ide škola.

- U ruskoj gimnaziji je strogo?

- Još kakva strogost. Moramo mnogo da učimo. - A posle učenja?

- Matine, žur...

- Imate prijateljica?

- Imamo. Ali mama je naša najbolja prijateljica. Sve mi njoj pričamo i mi za našu mamu nemamo nikakvih tajni... Čim se vratimo kući, sednemo kraj maminog kreveta i pričamo joj... A ona nikad da vikne: „To nije lepo što ste se tako ponašale“, već sasvim blago: „Vidiš drugi put, kad ti to on kaže, a ti ćeš ovako da odgovoriš“... I tako nam mama daje lepe savete.

Ustadoše, hoće da idu na pedikir...

- Znae, približava se sezona plaže, pa treba da imamo lepe noge.

Sa njima iz sobe mladalačkih osmeh iščeze i dva para božanstveno lepih plavih očiju, kakve samo ima ruska devojka. Zatim nastade ozbiljna konverzacija... Prosveta...

- Čude me današnja deca, - poče nastavnica. - Ja imam prvi razred gimnazije, pa jednog dana nauče lekciju i odgovaraju za pet. Posle dva tri časa, da ih pitam tu lekciju istu, ne bi ništa znali. Tako sam ja radio i u gimnaziji.

- A kad ste vi kao učitelj radili u gimnaziji?...

- To je bilo davno pre rata u južnoj Srbiji, još devedesete godine.

- To ste vi kao omladinac išli.

- Da, onda je omladini bio ideal južna Srbija i Bosna... Radili smo pod najtežim prilikama, osobito je za učitelje bilo teško. Koliko njih nije osvanulo... Ali to su mi ipak najlepše uspomene iz moga učitovanja. Danas gimnazisti samo misle na bioskop, dansing, a mi, u ono doba, nadahnuti patriotskim govorima Stojana Novakovića i Aćima Cumića, snevali smo o oslobođenju južne Srbije i Bosne i nismo žalili ni svoje živote. Teške su bile političke prilike, ali naš kolegijalni život, ne bi se mogao zamisliti lepšim. I deca su bila bistra, naročito u Novo- pazarskom sandžaku, da je milina bila raditi sa njima... Danju radimo a predveče se sakupimo u kafani. Ništa nas nije bilo strah što smo pevali patriotske pesme. Koliko puta se pokrvmimo sa Turcima... A čim se smrkne svi se zatvore po kućama... Učiteljice nisu smele šešir na glavi da nose, već zabrađene. Jednom

moja žena je izašla sa šeširom i Turci su je odmah pojurili i ona se jedva spasla i sakrila se u jednu tursku kuću... U Prizrenu je bilo slobodnije... Tu su učitelji radili u četvori razrednoj gimnaziji. Ja sam bio upravitelj i jedini muškarac a ostalo osam nastavnica. Nije se znalo koja je od koje lepša da su im se svi Turci divili i uvek pitali: „Jesu li sve Srpkinje u Srbiji tako lepe...”

- Koliko ste godina ostali u južnoj Srbiji?

- Deset.

- Mora da vam se svaki divi. Vi ste zaista sjajno izvršili svoju kulturnu misiju u južnoj Srbiji pre rata.

Pojavi se zubni lekar.

Simpatičan plavi mladić, duhovit i po malo psiholog. Opravljajući ženama zube, on proučava i njihovu psihu.

- Slušajte, dragi doktore, mlade devojke strepe, da li će zubni lekari biti srećni u braku... Recite mi kako se vi osećate kad imate jedno lepo žensko lice pred sobom...

- Kako se osećam? Pa najbolji je odgovor što ja mladu devojku, kad mi drugi put dođe kao pacijentkinja, ne poznam po licu, već po zubima koje sam joj opravljao.

- Znam da više pažnje obraćate zubima nego licu...

- Jedan savestan lekar tako mora da radi...

- Svi nisu ipak savesni... Pacijenti se žale da ima lekara koji vade zdrave zube, da bi stavljali mostove, jer se to bolje isplati...

- To ne znam.

- Razumem. Kolegijalnost vam ne dozvoljava da prekorite ma koga... Ali, vi ste po malo i monden... Svoj auto! Pa to je jedan sjajan mamac za mlade devojke... Ja mislim da bi one dolazile kod vas da leče i zdrave zube.

Doktor se smeje...

- Da li ste još uvek posetilac auto-kluba?

- Da vidite, neki zastoj je ove godine bio u provodu... Nije bilo tako živo u auto-klubu kao ranijih godina... Svaki je našao svoje intimno društvo i povukao se u kuću...

- Možda je radio kriv...

- To je tačno... Radio ima tu zaslugu što je uneo živost u porodično društvo...

- I jednu vaspitnu ulogu...

Pojaviše se zajedno gospodin iz Londona i mondenka.

Tema se nastavlja o lekarima i medicini. Gospodin iz Londona, sa svojom rečitosti pravi poređenja između engleskih i naših lekara... i odaje svoje priznanje našim lekarima.

- U Engleskoj je hirurgija usavršena, ali sama lekarska profesija izgubila je od svoje tradicionalne reputacije... Jer u Engleskoj se profesije predaju s kolena na koleno i tako ima porodica koje su kroz nekoliko generacija samo sudije, ili advokati, lekari, koji su imali sjajni renome u prošlosti, ali s pokoljenja na pokoljenje nije se predavala ista reputacija i često puta ona je dolazila do šarlatanstva. Jedino je interesantno u Engleskoj: odnos između lekara i pacijenta... Ovde kad dođe pacijent lekaru, odmah posle pregleda plaća vizitu. U Engleskoj mu lekar šalje račun kući.

- To znači da su engleski pacijenti pošteniji od naših... Događa li se, doktore, da su vama male plate?

- Ne mogu da se potužim...

- Ali vi radite sa solidnim cenama i tako lepo, da bi bilo nepošteno ne platiti vam. I zahvaljujući takvim cenama danas i siromašni svet ima zdrave zube.

Nastavnica se zainteresovala za prosvetne prilike u Engleskoj i o tome je pitala gospodina iz Londona.

- Gimnazija svaka je internat, mada ima đaka koji su eksterni. Ali program je mnogo manji. U našim školama je pretrpanost u nastavi. Uče se mnoge stvari, koje docnije u životu nikad nisu potrebne. Zato đak brzo sve zaboravi, što nauči u gimnaziji. U Engleskoj je manji program nastave, ali ispiti su strožiji pred ispitnom komisijom u gradovima gde je univerzitet... Ali kad đak izađe na maturu, potpuno je spreman jer je manje imao da uči.

Mondenka puši i koketno pušta dim.. Da vam je opišem.

Kosa sva rasplamtela u sjaju bakarne boje... Somotske oči sa jednim kosim istočnjačkim potezom obrva, pikantna usta, koja tako ljupko kotrljaju ono „r“ nasledeno iz francuske dikcije, crna toaleta, uz jedan vitki stas, koji je čak poslužio kao moedl jednom pariškom skulptoru i doneo mu slavu na jednoj izložbi u salonu. Grao šeširić sa ljubičicama.

Tako je volim jer je bliska rođaka Voje Džordža, mog najboljeg druga i najduhovitija i najčitanija žena u Beogradu... Mondenka,

inače boem, čak po malo i mangup, da bi se svi umetnici oduševljavali njome. Žena svoje vrste, kako se retko nalazi. Jahačica, plivačica, šofer, pijanistkinja, igračica, manekenka, korepetitor u pozorištu, pa čak i hirurg... Uz ti majka, koja voli svoja dva deteta, svako jutro im drži časove, ali iako je majka, ona deluje mlado kao neka devojka, koja voli da poseti „Gusarski brod" i druge boemske lokale a u isto vreme i otmena dama, prirodna bez one mondenske uobraženosti. A plus svega: udovica i dobro situirana. Ali, evo, nju da čujete. Kako ona zanimljivo priča: Na primer, njen život u izgnanstvu za vreme svetskog rata... Čitav roman...

- Kad smo stigli u Rim, ja sam imala samo jednu haljinu, jednu košulju, jedne cipele, jedne čarape. Ništa više. I odmah odjurim u jedan krojački salon da radim kao krojačica mesec dana, ali da mi zato daju jednu haljinu. To je bio krojač kraljice Margarete i šio je sve neke starinske haljine. Tako sam dobila violet haljinu. Ta mi je haljina bila i za pre podne i za posle podne i za uveče. Tako, u toj haljini, imala sam sreću da se upoznam sa kompozitorom Paolom Tosti. On me je uveo u pozorište gde sam dobila mesto korepetitora. Uvek žalim sirotog Ruča u našem Narodnom pozorištu. To je prava gnjavaža svirati ceo dan solistima i pevačima. U Rimu počnem da školujem glas i zamislite jednoga dana sam pevala solo na jednom koncertu. U isto vreme radim i u hirurškom odeljenju jedne bolnice i prevodim na engleski za jednog Engleza, život papa... Tu se u biblioteci upoznam sa jednim lepim kardinalom i on se zaljubi u mene...

- Nije ni čudo, vi ste tako zavodljivi.

- Mislio je pošto govorim tako dobro engleski da sam Engleskinja i hteo je da me prebaci u katoličku veru... Jednoga dana je poslao prelata da me obučava u katoličkoj veri...

- Tako sam se lepo provela u Rimu, čak sam bila jednog dana sa jednom Crnogorkom u audiciju kod kraljice Jelene. Primila nas je ljubazno, ta Crnogorka je bila neka njena rođaka.

- Jeste li za sve vreme rata bili u Rimu?

- Ne, posle sam otišla u Pariz. Tu sam bila manekenka u jednom velikom salonu.

- Je li interesantan život pariske manekenke?

- Interesantan zato što se dobro zarađuje... Imala sam lepu platu i priliku da proučavam pariške žene u modnim salonima... Jedna Parižanka nikad ne dolazi sama da kupuje toaletu. Uvek je prati muškarac. Ako je starija dama a sa njom je mladić, i ona mu govori „ti“, to je onda živolo. Jer Parižanka i svom sinu, u društvu, uvek će reći „vi“.

Pred otmenim damama uvek smo morale imati, mi, manekenke, dostojanstveno i otmeno kretanje. Čim nam direktorka došapne „kokota“, mi se onda uvijamo i afektiramo. Tu sam naučila da pravim podveze, tašne, i to smo prodavali gospođama...

- Jeste li imali još neku profesiju?

- Igrala sam i u mjuzik-holu.

- To ste vi umeli da se snađete za vreme rata.

- Umela sam; ali to nije bilo lako u početku. Zato osuđujem otmeni beogradski svet, koji vaspitava svoje kćeri tako, da su nesposobni da se sami snađu u životu.

- Ali, vi ste bili inteligentni, dovitljivi, znate četiri jezika, pevate.

- To mi je pomoglo. Zato ne dam mojoj deci da ih se vaspitavaju kao što su mene moji roditelji vaspitavali... Auto, guvernanta, luksuz. I posle takvog života dolazimo u Rim bez pet para i sa jednom košuljom i haljinom...

- Ratne generacije su stekle iskustvo, koje će im poslužiti pri vaspitanju njihove dece... Ali vi ste i hirurgiju studirali?

- Da hirurgiju obožavam...

- Možete li da sečete?

- Ja smatram da je humano pomagati i otklanjati bolove čovečanstva... Mister Lu, hoćete li ići?

- Koga zovete mister Lu?

- Gospodina iz Londona. - A kuda idete?

- Na večeru u „Gusarski brod“... To mi je sada najsimpatičniji lokal a može dobro da se večera...

I mala pikantna, vitka, mondenka, koja je umela da nađe kompromis između vitkosti i dobre večere, oprostite se sa mnom.

Svi su otišli... Samo je ostao dasa sa korzom...

- Molim vas niste se predstavili: jeste li na korzou, na poziciji ruskocarskoj ili albanskoj?

- A zašto pitate?

- Jer ja delim korzo na ozbiljnu i neozbiljnu stranu... Svi ozbiljni mladići šetaju pored „Ruskog cara“, svi neozbiljni pored „Albanije“.

- Onda je bolje da pređete na moju poziciju.

I dasa poče da priča o korzou, mladića i otkri jednu svoju tajnu...

- Polovina muškog korzoa ima električnu ondulaciju.

- Nije moguće, ja sam baš mislila da su te grgurave prirodne kose.

- Varate se, sve je to električna ili vodena ondulacija.

U razgovoru sa dasom ja se iznenadili, kako je mišljenje žena o jednom muškarcu i mišljenje muškarca se poklapa se... Muškarci jedno drugo mnogo više kritikuju i ismejavaju nego žene. I dok muškarac nema oko da zapazi sve detalje ženske toalete, mušku toaletu kritikuju i najmanje sitnice...

Pitaj ja tako dasu: - Na korzou viđam često jednog vrlo interesantnog mladića. Po mom mišljenju to je najinteresantniji mladić na korzou i vrlo ozbiljan.

- A kako izgleda?

Rekoh ja dva-tri detalja a dasa ustade.

- Jel'te, ima ovakav kaput, nosi pantalone ovako, šešir na ovu stranu, ovako gleda, ovako ide itd... Napriča još puno nekih karakterističnih crta i na kraju reče ime, prezime, profesiju i završi:

- Uobražen i blaziran!

- Gle, iznenadih se ja! Uobražen i blaziran... Bože sačuvaj. Moj zaključak: interesantan i ozbiljan i najlepší mladić na korzou.

- Znači kao što ima suparništva među ženama ima i među muškarcima. I kad muškarac želi da dozna nešto o nekoj ženi, treba da pita muškarca a ne ženu...

KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU

LICA:

Učiteljica

Gospođa iz Sarajeva

Mala iz Bitoljske ulice

Činovnica Ministarstva Unutrašnjih dela

Činovnica Narodne banke

Slikarka

Gospodin iz Londona

... Učiteljica priča tihim, setnim glasom i melanholija je u njenim očima boje planinskog spomenika, priča o braći, petorici, izginuloj u ratu... Taj kult uspomena uvek je u njoj, i ona, kao da su tu, sve na njih podseća, povetarac, miris cveća, letnji suton, praznici, zimsko veče...

Ali sad je priča tužna i tuga ispunjava sobu, gde smo nas dve same...

- Pošle smo ja i sestra da ga prenesemo mrtvog iz jednog sela. Bio je sahranjen zajedno u raci s jednim drugom... Putujemo poštanskim vozom, nosimo metalni sanduk, nas dve devojčice, gotovo deca... Strašno je zo. Ne znamo ni da li ćemo ga poznati... Naslonjene jedna na drugu, utonule u očaj, ćutimo... Sestru uhvati san i najedared se trže... Sanjala sam brata. Kao stao preda me, pomilovao me po obrazu, pa kaže: „Ti si pošla mene da tražiš, pa se bojiš da li ćeš me poznati... Evo pogledaj me, ovakav sam... Džepovi su mi na mundiru izvrnuti, krvav šinjel ispod glave i nema rskavice na nosu...

Čudno je to, možda verovati u snove, ali, zaista, takvog smo ga našli i poznali...

Izvadile smo ga iz rake i tu noć provele smo, same nas dve, pokraj sanduka u jednoj seoskoj kući.

Nikad tu noć neću zaboraviti. Kreštale su dve tice tako tužno a noć je bila tako strašna i mračna...

Uzdahnu duboko i začuta. Ćutimo obe i bolna tišina ispuni sobu...

Najedared, pred vratima, neki veseli kikot. Trže nas iz tužne sanjarije... Dva proletnja vihora kao da uleteše u kuću, crnomanjasti i

plavi, nestašnim nasmejani, kao da su smeh doneli sa ulice, sa korzoa i

sve je na njima u pokretu, oči, usne, nožice, nestašno i cvrkut njihova govora ispuni sobu.

Da vam ih predstavim:

Gospođica iz Sarajeva i mala iz Bitoljske ulice...

I otpoče priča o Sarajevu, o gospođicama, verenicama.

- O, kako se u Sarajevu sjajnu udaju devojke: inženjeri, apotekari, lekari... Sarajlije se uživaju, naprovode i izljube u Beogradu a srce i ime donesu svojim Sarajkama...

Crnomanjasti vihor, kombinacija ljupkosti Lile Damite i šarmantnog nestašluka Lilijen Harvej oduševljava se i kudi beogradske mladiće.

- Lepi su, ali lažu, stašno lažu mladići u Beogradu. Takvi već nisu u Sarajevu.

- A vaš Nil Aster iz Bašćaršije?

- Taj je uobražen mnogo... Da znate samo koliko on dobija pisama, kao da je neki filmski star.

- Šta ćete slatko govori i toplo gleda... Pa u magazini njegovoj meko šiljite, fildžani i crna kafa... A u Sarajevu volite da sažičete očima, ali i da drugi vas sagorevaju... Provod je tamo i danju i noću, i zimi i leti.

- Ah, zimi Pale! Da znate kako je divno Pale? Skijamo se kroz šumu, sankamo, ceo dan tamo provodimo tamo.

- To je sarajevski Sen Moric... A tata vas uvek pušta? Znam da je strog.

- Ah, jeste, još kako. - A vi ga se bojite?

- Bojimo, dabogme.

- Pa to je divno čuti da se danas mlada devojka boji roditelja. Jedna vrsta reklame za vas. Svaki mladić će reći: Kad je nju disciplinovao tata, disciplinovaće i muž.

- Roditelji su nekad suviše strogi, jadikuje mala iz Bitoljske ulice.

- Šta i vi ste pod strogim tutorstvom.

- Uvek moram da sam u osam kod kuće.

- To je lepo.

- Nije baš uvek. Nekad je tako prijatno šetati i posle osam. Ali, istina, muškarci su drski. Znao bih želela da imam onu slobodu, da mogu sama da idem noću u deset, jedanaest i da mi ni jedan muškarac ne dobaci ništa. Tako jedna gospođa pre kaže. Kako joj

uvek muškarci pokvare utisak filma. Izade ona iz bioskopa, sva zanesena pa bi htela pešice da ide kući, da bi razmišljala o filmu, glumcima, ali kako da ide pešice, odmah bi neki pojurio za njom i ona bi morala da hvata autobus ili tramvaj...

A mala iz Bitoljske ulice, sa zelenkastim očima i crnim trepavicama, žustro napada muškarce što zbog njih kući mora da se vraća u osam.

- Vaše su očice suviše zelenkaste i vragolaste, da bih vas smeo pustiti samu.

Vihori se podgurkuju...

- Imamo po jednu tajnu da vam kažemo i da nas naučite. Posle kad pođemo kući.

Dolaze dve činovnice.

Jedna visoka lepo razvijena, rasna lepota, kao odaliska, crnih obrva, uspavljajućih očiju, koji opijaju i zanose. Niko ne bi rekao da ta svežina sedi po ceo dan u kancelarijskoj atmosferi.

A ona hvali svoje Ministarstvo unutrašnjih dela.

- To je, u pravom smislu, gospodsko ministarstvo. Sve obrazovani Činovnici, fini ljudi, korektni. Jedna koja je, vredna, može samo da se pohvali sa svojim pretpostavljenima... •

- A vi ste opasno lepi za tako ministarstvo.

- Ah, nema opasnosti. Ja radim u kancelariji gde su sve žene.

- O, pa to mora da je strašno monotono.

- Ni najmanje. Tako se lepo slažemo, kao da smo sve drugarice. Nema tu ni glerta ni zabave, već rad i kolegijalnost.

- Ne možeš ti reći da je tvoje ministarstvo finije od moje Narodne banke.

- Ali to je ogroman posao...

- Jeste, ali samo do pola tri sata. Pa tu je udešen i jedan mali bife, gde svraćamo na odmor.

- Tu ima dosta brojačica, što je jedno lepo zaposlenje za žene bez škole. Samo je teško, jel'te?

- Nije teško brojati, to je lak posao, ali je neprijatno kad dođu strane novčanice koje treba uništiti. Sve je buđavo, masno, prljivo, iscepano, izvadimo iz trezora i svaki paket ima da prođe kroz nekoliko ruku, da bi se tačno izbrojalo. Posle se baca u peć i sa bankotama se loži peć...

Obe činovnice izvadiše ručni rad.

- Gle, kako ste vredne, Pre podne kancelarija, posle podne ručni rad.

Činovnica Narodne banke radi crnu mušku mašnu.

- Zašto crnu?

- Pa to je sada najmodernije.

- Ipak nije osvežavajuće. Mašna unosi jedini dekor u monotonu mušku toaletu i bolje je da je oboji. Jest, praktično je...

I razgovor se povede o muškoj modi. Eto i slikarke.

Rukujemo se. Zadržavam joj ruku i gledam rukavice.

- Tvoja stilizacija? Manžetna od crnog laka sa belim somotom. Divan kontrast.

Ona je uvek sva stilizovana. Crna toaleta do belog bolera od tafta, cipelice sa belim ukrasom, neki beo motiv i na šeširu...

Ja je vrlo volim.

Ona zastade i pogleda po mojoj sobi.

- Čekaj da vidim... Ovu vaznu si bezobrazno lepo namestila... Njene slikarske oči sve zapažaju i dodaju po neki nov potez mojoj stilizaciji.

- Vidiš, ono udubljenje kod prozora. Namestila bi dve stolice. Izgledalo bi kao balkon.

- I onda samo jedna grančica od breskve i Mimi i Rudolf. Ah, draga moja, zaboravljaš da današnji Rudolphi, ne vole da sede kraj prozora, da se drže za ruke i gledaju mesečinu. Oni su sad tako nasrtljivi.

Predstavljam slikarku.

Ona je najsimpaticičnija devojka, puna duha, humora, vesela, nikad tužna, sjajni kozer, i kad priča sve je u slikama kod nje...

- Mogla bi biti pripovedač.

- Pa i književnik može da bude slikar. Slikarstvo i literatura su u vezi. Slikar opisuje kičicom a književnik perom...

- Dolazi i gospodin iz Londona. Jedini muškarac u tom ženskom društvu.

- Ja ću posećivati svaki vaš žur. Nemate ništa protiv?

- Baš je to prijatno.

- A danas sam se zadržao. Ispratio sam Svetu Paraskevu.

- Otkud vi odoste u svece?

- Svetu Paraskevu, začudiše se dame.

- Da, jedan slikarski model, jedna mala glumica koja pozira za Svetu Paraskevu... Bio sam slučajno u ateljeu jednog slikara, ona je pošla kući i tako je ja ispratim.

- I tako će mala glumica inkarnirati svetiteljku.

- Pa ako hoćete glumice i svetiteljke imaju veze. Obe su u hramu, jer je i pozorište hram.

- I prve su prestave bile u crkvi. Razgovor o slikarstvu.

Gospodin iz Londona priča o engleskim slikarima koji su vrlo individualisti.

- I kod nas ima velikih talenata.

- Samo su teški uslovi za život. Ta materijalna strana ne dopušta da umetnost dođe potpuno do svog izražaja... Jedan slikar bi trebalo samo da se preda svojoj umetnosti a mecena i impredario da vode brigu o prodaji. A on, međutim, mora da se muči i bez ateljea i da misli kako da proda...

- Jedan umetnik pre će reći: čini mi se da radim kao vezanih očiju i ruku i nogu.

- Bili smo pre u posetu kod jednog umetnika - slikara, koji ima sinčića. A jedna gospođa ga pita: „Ima li vaš sin, vaš talenat?“

- Šta? Talenta? U klici ću mu ubiti slikarski talenat ako se pojavi... Neću da se muči kao ja...

- Pa ako hoćete i „Cvijeta Zuzorić“ je dosta skupa zaštitnica umetnika. Pet stotine dinara dnevno velika sala za kolektivnu izložbu. Jeste, ima da se isplati paviljon... Ali, ja mislim, kad bude isplaćen, Cvijeta bi trebala da sazove sve umetnike i da im kaže: „Izvolite, dragi umetnici, poklanjam vam ovaj paviljon, jer ste ga vi isplatili svojim talentom i siromaštvom...“

Vihori hoće da idu...

U predsoblju saopštavaju svoje male tajne.

- Pa ako on prošeta s nekom gospođicom?

- Onda vi, sutradan, odmah sa nekim gospodinom. Odjuriše veselo. Ljupka je mladost.

Gospodin iz Londona je u štimungu pričanja. Priča o Teslinoj ljubavi prema Sari Bernatd. Poznaje velikog pronalazača, bio je u poseti kod njega.

- On je mnogo voleo veliku umetnicu i mislio je njome da se oženi. Ali se ona udala za jednog beznačajnog čoveka.

Povodom Teslinih pronalazaka, gospodin iz Londona se revoltira i kaže:

- Ne mogu da shvatim kako može jedna udata žena u prisustvu svog muža, na primer u kafani, da se kibicuje s gospodinom za drugim stolom. Beograđanka je suviše koketna i voli da ima oko sebe veliki krug obožavalaca. Ona to smatra kao svoj uspeh. U stvari to nije uspeh. Ona ne osvaja muškarce, već svojim ponašanjem izaziva njihovu radoznalost, a kad muškarac prilazi jednoj ženi, koja ga izaziva, to nije u cilju obožavanja, već da se samo zabavi, a možda da je i ismeje.

- Da, to imate pravo. Udata žena, koja se kibicuje tako javno, uvek je u jednoj za nju ponižavajućoj situaciji. Jer svojim ponašanjem daje prava muškarcima da rđavo misle o njoj.

Sad jedno po jedno odlaze. Gospodin iz Londona isto tako.

Činovnica Ministarstva unutrašnjih dela, slatka Liza, pita:

- Hoćete da vam pevam?

- Kako da ne? Zar vi pevate?

- Još kako.

I ona zapeva sevdalinku, toplo, poluzatvorenih očiju zapeva pesmu ljubavnog bola...

- Oh, pa vi biste konkurisali i Sofki! •

Pa posle, druga, treća pesma... Činovnica Narodne banke, umiljatih očiju kao tičica, prihvati svaku pesmu.

- Gledaj, pa ti znaš sve pesme?

- Od svake po malo...

I činovnice se raspevaše...

- Ali vi nešto mnogo uzdišete? - rekoh lepoj činovnici. - Ah, moram...

- Sećam se pre ste mi pričali: „Prođem korzom, pa se slatko s njim pogledam...”

Uvek neki „On” u životu.

- Zar bi život imao smisla da nema „njega”?

- Zato je i vaša pesma tako lepa... Odoše i one.

Mislím o toj pevačici: „Eto, kako muškarci ne umeju da pronađu devojke... Ovako jedno divno stvorenje moralo bi usrećiti svakog muškarca. I lepa, umiljata, maza, peva tako toplo...

Ali muškarac čeka da ga žena na drugi način hvata...

Otvorih prozor... Magla ispunjava ulicu kao neki mlečni veo... Prolaznici se miču kao senke... Setih se jednog filma kad povorka duša

ide u raj i pakao tako kroz neki maglovit prostor, lelujaju se kao senke i utvare...

Zatvorih prozor... Varnice prsnuše iz peći... Oh, što je slatko zimi u toploj sobi!

Pomislih kako sam sebična. Uživam u toploti moje sobe a zaboravljam da ima toliko sveta koji sad sede pokraj hladne peći. Setih se jednog mladića siromaha... Pričao mi je o njemu njegov drug.

„Šest noći nije imao gde da spava, već lutao ulicama i pevao.

A tako peva kao Trubadur.

Zamislite, lutati noću bez krova i pevati...

KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU

LICA:

Svršeni đak akademije

Dama sa očima Španjolke

Reducirani činovnik

Gospođica, mamica svojih sestara

Činovnica Ministarstva

Gospodin iz Londona

Mića.

Sreda posle podne... pola pet... Žur čitalačke publike... Ko će doći? Ja ne znam. Može svaki čitalac. Mala manikirka, studentkinja, činovnica, trgovački pomoćnik, otmena dama. Sve ih volim podjednako. Napolju je suvomrazica. Peć bukće u mojoj sobi. Doći će prozebli, treba da bude toplo.

Jedno kucanje.

Reducirani činovnik i svršeni đak trgovačke akademije. Ovog drugog ne poznajem. Strašno su prozebli. Odmah su zauzeli mesto na divanu pored peći.

- Ah, vama je tako hladno?

- Ceo dan smo trčali zbog službe. - I kakav uspeh?

- Ništa, bez protekcije ništa. Tužni su oboje. Ja hoću da ih razveselim.

- Vi ste još crnomanjastiji, kažem reduciranom činovniku. Doći su vam oči tamne.

- Od brige svakako. Ah, nije lako biti bez mesta.

- Kad bi se izvršila jedna detaljna inspekcija po svima nadležstvima, svakako da bi se našla jedna trećina koja protekciju oduzima hleb, siromašnim činovnicima.

Malo su se raskravile, udaljuju se od peći. Ulazi dama sa očima Španjolke, moja prijateljica i zemljakinja.

- Draga moja, vi ste se prolepšali.

- Da umirila sam se, i utišala svoje nerve.

Drame u životu, svuda drame. Njen život je feljton. Lepotica, legija obožavalaca i dolazi jedan čovek i osvaja srce. Jedna, druga, treća, deseta godina braka i razvod. Bez ičega je ostala žena na ulici. Opet kancelarija...

Dama izvadi tabakeru. Ponudi reduciranom činovniku.

- Probajte „Dravu“.

- I ja to pušim. Vrlo dobar duvan a četiri cigarete za dinar.

- Vidite, Monopol duvana misli na vas reducirane.

- Gospodin iz Londona.

- Ja opet k vama.

- O samo izvolite, tako sjajan kozer uvek je mio gost. Soba je puna gostiju, razgovora, konverzacije. Gospodin iz

Londona tako divno govori. Dotičemo se raznovrsnih pitanja. - Vi ste dugo boravili u Londonu? Jesu li lepe Eagleskinje?

- One su ili lepotice, ili strahovito ružne.

- A jeste li videli Beograđanke?

- Beograđanke su sve lepe, nema ružnih, ali nema ni lepotica.

- Da, ono jasno još nije došlo do savršenstva, kao kod Engleskinje, gde se stolicima razvija lepota. Crnogorka je lepa, ali ima i grubosti u njenom licu; Beograđanka je graciozna, ali se oseti oština crta. To je ono sirovo, što će dalje, civilizacijom da se popravlja.

- A da li bi moglo u Engleskoj da muž napusti ženu posle deset godina braka i da joj ne daje izdržavanje.

- Kao što je moj slučaj, dobaci dama sa očima Španjolke.

- Toga nema u Engleskoj, tu je žena bolje zaštićena. Muž mora ženi da daje izdržavanje, ako je on kriv ili je tražio razvod, ili mora da ide u zatvor, ako ne pristaje. Bio je jedan ovakav slučaj. Jedna supruga je tražila muža da je ne daje izdržavanje, i on je morao da odleži zatvor. Po izlasku opet nije hteo da daje izdržavanje, i više je voleo da odleži u zatvoru, kad god bi ga žena tužila. U Engleskoj nije samo žena zaštićena, već i verenica i verenik mora da plati oštetu, ako pokvari veridbu. Pa tamo mogu žene da špekulišu sa tim razvodom kao u Americi.

- Engleskinja se razlikuje od Amerikanke. Ona je mnogo vernija od Amerikanke čak i od Beograđanke. Ali ona je hladnijeg temperamenta.

- Nije ni čudo. U onako maglovitoj atmosferi i krv je vodnjikava.

- Ali Engleskinja i kad učini preljubu, neće ma s kim bilo, već sa čovekom koji će joj osigurati egzistenciju ili brak, u slučaju razvoda.

- Naša žena nije takav špekulant u ljubavi. Ona voli i sluša otkucaje svoga južnjačkog srca.

Razgovor prekida gospođica, Mamica svojih sestara. Nazivam je tako, što je, možda, jedna od najnežnijih sestara, domaćin, otac, mati, moralna i materijalna potpora svojih mladih sestara. To je jedinstven primer da mlada devojka na svojim nežnim plećima ponese toliki teret života. Stav vitak, nežni ten lica, mene oči. I uvek odmah priča o svojim sestrama.

- Htele su sa mnom da dođu ali imaju da uče, pa su vas pozdravile.

I ona je srećna kao prava mati, zbog njihovog uspeha; sprema ih za letovanje a ona podnosi žegu u Beogradu; njima treba prvo haljine, pa će tek onda ona doći na red; one neka se provode na matineu, a ona se odriče života...

Ja je zagrlih i iskreno poljubih, poljubih u njoj tu veliku sestrinsku dušu, koja će sve patnje sadržati samo za sebe, a svima drugima stvoriti radost...

Dva mlada gospodina, reducirani činovnik i đak trgovačke škole, raspložili su se. Zanima ih pričanje gospodina iz Londona.

Gospodin iz Londona je interesantan čovek. Na njemu alterniraju dve fionomije. Čas je ozbiljan, gotovo namršten, aklimatizovani Englez, stariji mnogo više. Kad se nasmeje dobija mladalačku fizionomiju, toplu, meku i slovensku. - Vi treba uvek da se smešite, mnogo ste mlađi...

- To je ona moja slovenska priroda i zbog toga sam nekad patio u Engleskoj, gde su društveni odnosi mnogo hladniji.

- A vi ste pomalo i boem. Ima li u Engleskoj boema? Vrlo retko. Englez nema smisla za boemstvo, Francuz ima više.

Asocijacijom misli razgovor ide s predmeta na predmet.

Dolazimo do supruga velikih ljudi. Strindbergove žene, ili bolje reći žena, pošto ih je on više imao i supruge Bernanda Šoa.

Gospođa Šo nigde se nije isticala pored muža, ona je uvek bila u pozadini, da mu stvori ugodan život u kući, gde bi se on odmarao. I to je sreća u braku. Onda, gde se isticala njegova ličnost, on je uvek bio sam, ali na putovanju, gde je trebalo da se neko brine o njegovim koferima, uvek je bila žena pokraj njega. Strindberg već nije srećan. Njegova seksualna priroda mu je smetala, on se često razdvajao.

- A čudnovato je to da veliki intelektualci nikad ne uzimaju intelektualke.

- Nije čudo, oni imaju dosta pameti, da bi im smetala ta suvišna pamet.

- Intelektualac traži ono što njemu nedostaje: nežnost žene, ljupkost, gracioznost, toplinu...

Konverzaciju prekidaju moji medeni kolači i kuglov. Svi hvale kako su ukusni i moja sujeta domaćice polaskana je...

Ne znam kako dođe na red i Brana Petronijević i Nikolaj Velimirović.

- Kažu da Brana Petronijević voli ženski svet.

- Ko ne bi voleo žene. A on može da bude zanimljiv u društvu. On nije od onih naučnika, koji se uhvate u razgovor samo za svoj predmet i ne umeju da se udalje od naučnih stvari. Naprotiv Brana Petronijević vrlo retko ako spomene psihologiju i filozofiju već je prijatno s njim govoriti o sociološkim i političkim pitanjima, umetnosti...

- A kako Nikolaj Velimirović sastavlja svoje besede? Da li ih piše i čita.

- Ne, on ih više memorira.

- Sjajan je besednik, ja ga prosto obožavam.

- Mislilac velike intuicije.

Razgovor je vrlo živ i svi smo raspoloženi. Dama sa očima Španjolke još je lepša, zagrejana toplotom peći. Neko gruva u vrata.

- Gospode Bože, ko li tako gruva! Potrčah da otvorim vrata.

- Mića! Pravi Sneško, sav u beloj bundici. To je moj sestrić tri i po godine. Sladak je.

- Ima goste?

- Imam.

- Onda neću da uđem.

I odjuri kroz hodnik svojoj kući, ljut na mene i goste, koji ga potiskuju iz mog srca.

Ali, evo, ljupke činovnice. Rumena od zime i unese svežu struju vazduha.

Gospodin iz Londona mora da ide, ima posla. Odlazi i gospođica, mamica svojih sestara i dva mlada gospodina. Ispraćam ih. Mislim o ovim mladićima. Ko može da reći da je današnja omladina lakomislena. Ona je u jednom vrtlogu krize i redukcije, i te moralne i materijalne patnje probudiće je možda. Posleratna mladež, odmah prvih godina, bila je vesela, lakomislenija, ta takozvana šimi

odmladina. Više ona nije takva. I onaj bol i briga u očima mladih ljudi pokazuju svu njegovu

duševnu borbu, kad se misli samo na službu na rad, a ne na igru i provod. Ako poredimo danas ovu omladinu, u vrtlogu krize, i onu, čak ratnu koja je ginula, možemo reći da je danas teži život, zato što je pokoleban cilj života. Onda je omladina ginula i znala zašto gine: učili su i znali da će njen rad biti nagrađen službom. Danas uči, i ne zna da li će dobiti mesto, bori se za karijeru i jednog dana redukcija je prekine.

To je sudbina svih generacija u istoriji, koje su morale da osete i prežive posledice velikih ratova...

Sad smo u sobi samo nas tri: dama sa očima Španjolke, činovnica Ministarstva i ja... Činovnica priča:

- Ah, tako sam umorna, ceo dan sam radila, pa cifre, cifre pred očima, da mi nekad mozak stane pred tim ciframa. I jutros računam, računam, pa najedared sedam i dva jedanaest; pa nikako da saberem.

- Ah, znam ja to - reče dama sa očima Španjolke. - Kad sam radila u računovodstvu, pa izađem uveče iz kancelarije, meni samo igraju cifre pred očima.

- Da vam se i svi muškarci na ulici pretvore u cifre, ili neke lepe oči osveste vas od tih cifara...

Nasmejamo se.

Ah, muškarci! Manite ih. Evo ja večeras nisam htela da idem na jedan randevu, nego sam došla k vama.

- Pa onda će me omrznuti muškarci, ako vi pretpostavljate mene jednom randevuu.

- Kakav randevu? Znam, šetali bismo se, pa bi mi onda predložio da idemo nekom mračnom ulicom.

- Najbolje da se udate. Da se oslobodite kancelarije.

- Ah, nikad! I da se udam, ostaću činovnica.

- Nikako ne napuštajte službu, - reče dama sa očima Španjolke. - Ja sam pre braka bila činovnik u banci, pa napustila, pa posle deset godina opet u kancelariji. Kako je to teško.

- Teško je i kancelarijska služba, posao, posao, ali opet, kad pogledam onu hiljadarku, ja se pitam: „Bože, da li sam ja ovo zbilja zaradila?“

- A koliko imate platu?

- Hiljadu trista.

- Pa možete li da izađete na kraj?

- Vrlo lepo. Četiri stotine dinara stan, četiri stotine kost.

- Toaleta?

- Ah, za toaletu je lako. Sad sam izradila jednu bluzicu od vunice, dvadeset pet dinara me košta, da znate kako je slatka, pa sam sašila suknju od kaše.

I mlada činovnica je puna oduševljenja za svoju platu, belu sobicu, skromnu toaletu, ni malo prohteva za luksuzom kod nje, zadovoljna sa onim što ima, i ume da nade sreću u tome. Mogle bi joj zavideti bogate devojke, koje imaju luksuzne toalete, ugodan život, provod i uvek nezadovoljne iako celo jutro provedu sedeći, u pidžami sa cigaretom u ustima, glačajući nokte i prelistavajući modne žurnale.

Dama sa očima Španjolke odlazi. Ostaje samo činovnica Ministarstva. Seda uz peć, pali cigaretu i otvara svoje malo srce željno ljubavi...

Odlazi i ona.

Sad sam sama.

Neko diskretno lupkanje u vrata.

Nisam ni malo plašljiva. Ali ko li je to sada.

Tek jedan mauk!

- Ah, Baćuška, ti li si, skitnice jedna! Znam prozebao i gladan, pa osećaš da treba da se večera.

On prede, umiljava se. Pravi tigar. Sad se najeo, opružio pokraj peći da greje prozebla leđa.

Ja uzimam moj ručni bolero od vunice.

Igle pucketaju, razmišljam, tišina. Mislim o razgovorima, s mojom dragom čitalačkom publikom. I ne osećam samoću.

A ona je oko mene, puna poezije i idile...

Koješta, ipak nisam sama. Baćuška prede, žmirka i gleda me svojim očima boje suva lišća sa puno obožavanja.

STARA DAMA SEĆA SE SLAVA

Čitave povorke na ulici kao da idu na neku paradu. Mladi parovi, stariji, đaci, devojke, mladići, deca. Slava je... A sneg je napadao, škripi, promakne po koja lepa pahuljica kao leptirak, poleti s krova čitav mlaz belog praha, zavitlan vetrom, neka grudva projuri kroz vazduh, ili topot dečjih nožica koje vuku sanke.

Stara dama sedi kraj prozora sa svojom prijateljicom. Ona ne ide više po slavama. Reumatizam ju je privezao za sobu, i njene male, otmene noge, u toplim štofanim cipelama, ne mogu više da prkose mrazu. Kosa seda, lice starački lepo, pogled blag... Gleda kroz prozor sav ovaj svet...

Prođe jedan mlađi par...

Gospođa uzdahnu.

- Ovako sam ja nekad sa mojim Perom, pa po slavama i pre podne i po podne. A voleo je onda svet slave, to je bio jedini provod... Pa nije ako sada. Odeš, posediš, poslužiš se, pa večere, ručkovi, i prvi i drugi dan, i još moje, najbolje prijateljice, dođu čak i trećeg dana... Gle kako je lepa ona mlada žena. Tako sam i ja bila mlada. Sećam se jednog Đurđevdana. Bila je prva godina kako sam se udala za Peru. On udovac a ja udovica, tek dvadeset šest godina, lepa, visoka, zdrava. Pošli po slavama. I kao da je to sad bilo sećam se čak i moje haljine.

Crna svilena haljina, belo atlasno libade, tepeluk, grana, a oko vrata lanac i sat, pa lanac s prsta debeo. Gde god smo došli na slavu, a meni daju komplimente. „Gde ti Peru nađe ovakvu udovicu!”

„Ume Peram, vidi ti njega.” „Boga mi, čuvaj ti gospođu.” I vazdan laskave reči. A ja crvenim i vidim on se smeši, ali me ljubomorno pogleda... A ja se držim ozbiljno, ni da se nasmejem na ta laskanja. Dođosmo tako našem kumu na slavu... On Perin drug, mlad čovek a ostao udovac, pa sa majkom sedi kući i slavi. Uđosmo ti mi, on se poljubi sa Perom, pa drž cmok i sa mnom po sred usta. Nisam se ni nadala tome čudu. Sve planuh pa ne znam ni gde da pogledam i samo što pogledah Peru, vidim uzdigo levu obrvu, a ja već znam šta to znači, nozdrve raširio i sav se narogušio. „Biće belaja” pomislim u sebi... Sedosmo tu, ne znam šta smo razgovarali, pa se oprostimo. Jaaj, kad izađosmo, a on ti riknu na mene kao ris: „Sram te bilo, da se ljubiš sa njim!... Pa ti dunu pa pravo kući...” Više nigde nećemo ići

na slavu. A tek kući kad dođosmo. Kad je počeo da praska, lupa, baci jednu čašu na zemlju, dohvati drugu, treću, ja drži oko njega, plači, kukaj, preklinji, a on poludeo... Jedva se umiri, ja se svukoh, džabe ti slave i provod, a imali smo još na pet šest slava da idemo. A on kad se umiri i prođe ga to ludilo, viknu: „Hajde, oblači se, idemo opet na slave. I ja, sirota, oblači se ponovo, kako zar da se svađam? Šta ćeš, čovek je, muškarac, pa mora žena i da pretrpi. Ludoglav je bio i naprasit, a posle blag kao melem. Znala sam mu narav, pa sam trpela. I posle nastavismo slave kao da ništa nije ni bilo i završismo sa jednom večerom... Eto, tako smo mi u starinsko vreme trpeli od muževa, ali ćutale smo, nisu oni bili bolji nego danas, nego smo mi žene bile bolje... A danas muž jednu reč a žena tri... Sve neka nervoza.

* * *

Jedno dete zaplaka na ulici.

Hajde sine, sad ćemo mi na slavu pa ćeš jesti kolače, govorila je mati.

- Vidiš sad i decu vode po slavama, a onda ti se znalo: prvi dan roditelji, drugi dan devojke i žene. Decu nije niko vodio po slavama. Ali, istina, danas majke i nemaju gde decu da ostave, onda je bolje da ih vode. Moja deca su se mnogo radovala slavi. Ali drugojačije se onda spremalo. Sad gledaš samo kakvi su kolači. Sve nešto kupovno, malo, neće žene da se muče, tek samo da se otalja taj običaj. A u moje vreme po deset dana sprema se za slavu. Namesiš, prijо, pun sanduk kolača, po petnaest sorti, pa nije kao sad neke tortice od šest jaja, nego mutim crnu tortu od dvanaest jaja, pa isečem komadine, imaš šta da i pojedеш. A moj pokojni Pera samo moli: „Umesti što više kolača." I nije samo kolača nego i prošute, pune tacne... E, drugo je vreme bilo. Svaka kuća kolje svinju, pa puni čupovi masti. A sad kupuje svet sve na kilo i pola kile... Imala sam jednu kumu, što je ta umela da mesi kolače, pa ona meni za slavu pomaže, a posle ja njoj... A decu još pre slave ponovim sve novo od čarapa i cipela... Lako je onda bilo. Čojica šest groša, cipele šest dinara. Naša je slava bila Mitrovdan. A jedne godine ja sam bila u drugom stanju. Trbuh do zuba. Moja kuma neprestano: Kuku, kuma Lepa, da ti ne rodiš o slavi!... - „Neću, kumo, po mom računu u sedamnaesti dan po slavi..." I ništa kao da nisam u drugom stanju,

trčim, radim, mesim, laka kao pero... Dođe slava sve spremno, gosti nagrnuli, pune sve tri sobe, pa nemaš gde da sedneš... Svi me zadirkuju, hoće li sin ili ćerka. A moj Pera sve navija za sina, jer sam već imala dve ćerke... Onako trbušasta nisam mogla nijednu srpsku haljinu da obučem, nego mi jedna gospa Perka sašila matine. Tako se to zvalo... Pozadi na struk, a napred falte, pa do pojasa, a na grudima velika mašna i puštene šlafjne. Bila je od plavog štofa, a suknja crna. Beše sve lepo, dočekujemo goste, razgovaramo; ja tek istrčim, naređujem devojkama što poslužuju: „Pazite samo da svaki bude poslužen. Bolje i tri puta da poslužite nego da preskočite red...! Već je četiri sata posle podne, a gosti još više nagruše... kad ti ja odjednom osetim, senu mi nešto u krsta kao da me nož udari... Jednom pa drugi put... Prestane a ja ćutim, mislim proći će, znam to se dešava u zadnjim danima... Kad ono opet otpoče. Šapnuh ja Peri: „Jaoj, Pero, mene poče u krtima da seva!“ Ne znam sad gde ću. Sve sobe pune gostiju... Ali srećom imali smo u avliju jednu sobu i kujnu, i u sobi jedan krevet. Odem ti ja tamo. Dođe i moja kuma i ja joj kažem: „Jaoj, ovo porođajni bolovi“... Kuma me namesti u krevet: „Lezi ti a ja ću sa Perom da dočekujem goste...“ Naredi ona da trče po babicu... Gosti pitaju a gde je gospođa. Pera se smeje: „Nešto joj nije dobro“, oni se već dosećaju, ali jedni doalze, drugi odlaze, ništa to slava se mora slaviti... Dođe babica i sve završila za četiri sata. U osam sati - sin. Posle te radosti, pa večera je bila, do zore su ostali, moj Pera sav srećan... I tako sam ti rodila mog Boru na sam dan slave. Pa sam ga savetovala: „Sine, uvek da poštuješ slavu.“ I on srce moje, uvek slavi, neće taj da propusti slavu, kao što čitam po novinama. Ovo ti ranije bilo, a čitam danas, čitava jedna strana, pa svi ne slave. Neće da se muče... Pobegnju od kuće u drugu varoš samo da izbegnu taj dan... A onda vidiš žene su rađale na sam dan slave i neće običaj da pogaze.

* * *

Automobili su jurili ulicom. Prođe i jedan fijaker... Stara dama pogleda fijaker i seti se jedne uspomene.

- Baš je bio sv. Nikola. Ja i Pera smo nekoliko dana ranije napravili spisak... Četrdeset i dve slave smo imali... Ono, živeli smo u unutrašnjosti, pa kuća do kuće, nije kao sada, jedni na Voždovcu, drugi na Dorćolu, ali opet mnogo je... Šta samo imaš da se

poslužiš... Nismo ni jeli kolače, nego u džep, da deri donesemo. Raduju se deca za Svetog Nikolu, jer pune džepove kolača donesemo. One naše srpske haljine, pa i s jedne i s druge strane džep, pa naguraš kao u kesu... Mora šta ti ne donesem u džepu. A deca mi poručuju: „Najviše mama da uzimaš suvu pitu sa orasima. "Idemo mi tako, klancasmo, pa već baldisasmo... Nismo bili ni mladi, a moram svakom da se odužim... Opominjem Peru neprestano: „Crni čoveče, nemoj da piješ. Mešaš toliko vina, te na jednom mestu crno, a na drugom belo, uhvatiće te bogami... Obiđosmo tako dvadeset pet slava ali jedva idemo... Dođosmo do jedne ćuprije, kad ti se moj Pera okrete i dunu kao vetar. Pero, vičem ja, kuda ćeš... Ništa on ne odgovara, ode čovek kao bez glave. Zastadoh kao luda na ćupriji. Pijan, bogami, napio se... Znala sam ja to, zato ga i opominjem... Potrčah i ja za njim... Kad imam šta da vidim... Uskočio moj Pera u jedan fijaker, pa pravo ka meni... „Sedaj, ženo, u karuce, hajde i mi gospodski da idemo na slave. Vala neka košta koliko košta, ne mogu više peške..." Sednem ti ja, zavalim se u karuce, a na mene je nova atlasna bunda, pa ti ja i moj Pera tako sa karucima obiđosmo sve slave...

* * *

Jedna grupa đaka sa tamburama prođe ulicom. Smejali su se pevali i svirali... Pogleda ih stara dama i opet niz slatkih uspomena.

- Kako su častili đake o slavi... Deca odrasla. Nada se udala, Dragica studentkinja a Bora maturant, ovo mi je poslednja godina u gimnaziji, moli te, spremi mi lepo da počastim moje drugove... A uvek sam spremala za đake. Za njih odvojimo punu činiju žita. A Pera je ginuo za decom. Samo njima je lepo, da se oni počaste... Jabuku u varoši da dobije, neće da pojede nego donese deci. Mnogo ih je mazio. Ja sam već bila strožija i mene su se više pribojavali, ali što se tiče toga da im ugađam to nisam žalila truda. Slava je najveća dečja radost, pa sam htela da osete tu radost... I znam kao sada te godine, kad je moj Boro bio maturant, kaže meni Pera... „Hoću za Borine drugove da kupim jedno prasence, a ti da umesiš gibanicu, pa postavi u njegovoj sobi..." Udesim ti ja sve to tako lepo, jedan veliki sto, pa tu pečenje, gibanica, kolači, vino... Puna soba je bila, jeli su, pili, pevali, častili se, svirali... Mi u drugoj sobi sa gostima, ali Pera svaki čas navrati kod đaka: „Veselite se, sokoli moji..."

„Hoćemo, čika Pero!" viču oni... Volela ga je omladina, umeo je sa njima... Sutradan došao je Bora sav radostan iz gimnazije... „Mama, svi moji drugovi pričaju u gimnaziji da se nigde nisu tako lepo proveli na slavi kao kod nas."

A i sirotinju sam pomagala o slavi. Toga dana znalo se kuva se pun lonac kupusa sa pastrmkom i sve to po devojci pošaljem sirotinji... Sećam se jedan stari pobožni prota, uvek je govorio: „Slava, gospođo, to je kolač, sveća, žito i ono što udelite sirotinji. Ono drugo što vi spremate to je samo čast, to crkva ne traži." I ja sam se uvek pridržavala tih protinih reči. Siromah je u našoj kući morao biti dočekan kao i bogataš... I u našoj kući su dolazili gosti i najbogatiji kao i najsiromašniji, i

svakome smo mi vraćali posetu... Tako sam uvek i decu učila, da vole sirotinju i da prema svakom budu ljubazni i gostoprимljivi.

* * *

Jedna gospođa i gospodin prođoše. Gospođa se okliznu i pade. Muž poče da je diže i da je čisti sneg sa kaputa.

Stara dama se nasmeja.

- Gledam ovu gospođu kako pade, pa se sećam jednog sv. Jovana...

- Već smo bili ostarili. Posle dve godine i Pera je umro. Slave smo predali deci, ona su nas zamenjivala jer su mene noge počele da bole, pa smo išli samo na dva tri mesta, gde baš moramo. Naposletku smo ostali kod moje sestre od tetke... Sneg je napadao, kao ovo danas. A ja batrgam po onom snegu, a on sve ispred mene. Kažem mu: „Čekaj, Pero, da te uhvatim ispod ruke..." - „Batali ženo, što da me držiš ispod ruke, da nam se svet smeje. Nismo se držali u mladosti pa valjda nećemo sad u starosti." I opet on napred a ja za njim... Dođosmo do jednog sokačeta, pa zastanemo, jer je samo jedna staza, a sa strane kao dva bedema od snega. On ide ispred mene a ja za njim... Meni se razvezala pertla na cipeli, sagoh se da je vežem, pa se preturim u onaj bedem. Koprčam se da se dignem, ali sve više upadam u sneg. Vičem: „Pero, Pero!" a on ti čovek ode i ne čuje, a ja ostadoh u snegu... Ne okreće se on da vidi da li ja idem za njim, ulazi u kuću i viče još s vrata:

- Dobro večer, srećna slava...

Istrčaše oni a moja sestra pita iznenađeno: - A gde je seja Leposava? Okrete se on iznenađeno.

- Pa išla je za mnom... Gde li se to dela?

Potrčaše oni svi, kad imaju šta da vide, ja se još koprcam u snegu. Digoše me iz snega i očistiše a posle smo se svi smejali, i uvek su ga dirali da je ženu izgubio u snegu... Došao i Bora na slavu posle nas i čudi se:

- Pa zašto, tata, nisi držao mamu ispod ruke?

- Mi to nismo navikli a ti tvoju ženu drži...

A kad smo se vraćali kući, a moj lepi Bora, uhvatio me je ispod ruke, pa gde god je oluk, on pazi da pređem, a ja se smejem pa kažem: „Blago meni kad imamo ovakvog sina...”

* * *

U predsoblju se začu larma, dečjeg glasića, i unuk i unuka uletoše u sobu...

- Staramajko, što smo se fino proveli na slavama. - Ako, blago staramajki, kad ja ne mogu, idite vi... - I sutra su nas zvali na dve slave...

- Pa što su lepi kolači!

- A jeste li staramajci doneli kolač? - pitala je osmehujući se.

- Nismo, zaboravili smo, sve smo pojeli.

- Tako, zaboravili ste staramajku, a staramajka je donosila vašoj mami i tati.

- Sutra ću da ti donesem, - govorila je umiljato curica.

- Neću, neću ja kolač, dušo, šalim se, jedite vi, - govorila je baka nežno i s ljubavlju gledala svoje unučice.

PRED REDUKCIJOM

- Još deset minuta do šest.

Kako su slatki ti poslednji minuti, koje mlada činovnica ima da odleži u svojoj toploj postelji. Ona gleda u sat, kao da bi usporila kretanje skazaljke, i svaki minut produžila u pet dugih, da bi samo imala to zadovoljstvo da se odmori što duže u svojoj postelji, kao one srećne žene, koje ne znaju za buđenje budilnikom, brzo skakanje u hladnoj sobi, žurbu oblačenja, doručka, trku za tranvajem...

Kad skazaljka nemilosrdno stade na šest, činovnica skoči iz postelje. Sve kod nje ide jednom automatskom veštinom. Za četvrt sata bukne vatra, struji lončić sa kafom, mleko se sprema da se naklobuši, ona se oblači i pevuši...

Pevuši, jer je danas subota, poslednji dan u sedmici, iza koje dolazi ona tako željena nedelja, sa svojim jutarnjim snom... Kako je ona željna svoje kuće, kako je i njena kućica željna nje, ta soba i kujna, gde ona provodi kao samica, ostavljajući je svako jutro, da bi ceo dan bila zatvorena, hladna, utišana, samo sa otkucavanjem časovnika, kao nekim pulsom med tim mrtvim stvarima. U podne ona ne dolazi kući kao mnoge činovnice. Kako bi došla? Dok ruča u restoranu već je pola dva i ona mora u kancelariju... Sa zavišću ona nekada posmatra žene na prozorima svojih kuća, koje sačekuju muževe na ručak, ne izlazeći nigde, i ona zažali svoju sobicu, u podne tako hladnu, napuštenu, koja jedva čeka uveče nju, da je ispuni svojim koracima, pogledima, da zagreje one zidove i uglove pune zimske hladnoće...

I jutro, tako užurbano, kratko, ipak joj je milo, dok vatra puckara, ona ide, tamo-amoo, poslujući kao žena, što je nekad željna, više nego svoga stola sa aktima i pisaćom mašinom...

Jutros pevuši. Nešto lepo dogodiće se danas. Da, to je opera. Ona i njena prijateljica uzele su kartu, gore na drugoj galeriji, i to veče za nju je tako svečano kao svečani bal neke gospođice. Ona voli i tu svoju galeriju, gde sada uvek bez zavisti gledajući parter, a nekad se spusti u foaje, prošeta međ taj svet totalja i loža, ni malo ne razlikujući se od tih dama svojim stasom i tom elegancijom, koja pri večernjoj svetlosti daje bleska i njenoj jeftinoj svili, što tako graciozno obmotava njen stas.

Zato ona pevuši, a pevuši i vatra, smeše se njene oči, jer vide sve te njene ljubimce na bini, njenog tenora, baritona, onu sopranistkinju, koju

ona voli, celu binu, koja će je začarati jedno veče i učiniti da zaboravi svoj sumorni kancelarijski život.

Minuti odmiču tako brzo i ona se sve brže kreće po sobi. Još samo ovo da namesti, da ostavi stvarčice na svoje mesto, puno nekih sitnih poslova pojavljuju se i ona ritmički, leti od jedne do druge stvari.

Ah, ta činovnička žurba!

Ključ se okrete u vratima i ona projuri kroz dvorište jedne višespratne zgrade, koja je imala su ulice elegantnu fasadu, a u dvorištu male stanove od sobe i kujne za siromašni činovnički svet.

* * *

Za svojim stolovima već su sedele tri činovnice, na uđe sa zimskim rumenilom na obrazima, pozdravi ih, nasmeši se, sede za sto. Onda se okrete, začudi ih ta njihova ćutljivost, pogleda jednu, drugu, treću, zaustavi se na onoj najbližoj podlakćenoj na ruku, sa nekim tupim pogledom.

- Što si se tako snuždila?

- Što sam se snuždila? Ti ne znaš ništa?

- Ne znam...

- Znam da ćemo ja i ti biti reducirane... Ušle smo već u spisak.

- Reducirane?!

Ta strašna reč je tako ošinu, da ona oseti kao neku nesveticu, i gledaše je bezizrazno, ne govoreći ništa, ne razumejući, pruži ruke, uze jedan akt, ali nije bila svesna šta hoće sa tim aktom, prevrte ga, kao da čita, ali ništa nije znala šta čita, jer svuda oko nje, umnožavala se, uveličavala se ta reč: „Reducirana“! „Redukcija“! Iz te nemoćnosti, ona se prenu, savlada:

- Ko ti kaže da će nas reducirati? Možda to nije istina.

- To je svršeno, veruj, njih dve neće, ali nas dve hoće, mi smo prekobrojne, a i mnogo nas je ovde četiri.

Ona se pobuni, htela da protestuje, ali nije imala moći, samo prošaputa:

- Pa zašto baš nas dve? - i pogled one druge dve, koje su slušale, i jedna od njih, shvatajući njihovu patnju, umeša se, kao da ih uteši:

- Nije to tačno da ćete biti reducirane. Možda ćemo baš nas dve.

I strepnja se videla u njihovim očima, sve četiri tu, za svojim stolovima, oborene glave, gledale su akta, nameštale tabake i pisaće mašine, sa jednom istom misli, jednom reči, onom strašnom, koja razmahuje po svim kancelarijama kao bič, kao kosa smrti, tom rečju što se zove: Redukcija...

Mašine počinju svoje trakaranje, one sve kucaju mehanički, i sve idu neprestano za onom jednom rečju: redukcija... I tek se utiša jedna mašina, činovnica podiže glavu, i pita, kao da traži objašnjenje, utehu:

- Da li je to istina?

I ostale mašine zastanu, počinje opet razgovor, jedna drugu hoće da ohrabre, a nijedna nema hrabrosti u sebi, sve su kao jednim udarcem smrvljene, i ta nežna ženska pleća povijaju se toj mašini, i prsti počnu besno da udaraju, kao da svaki onaj brzi otkucaj govori: zar ja nisam bila vredan činovnik? Zar ja ne radim od jutra do mraka? Zašto da me reduciraju?

Mladoj činovnici nešto steže grlo, i gorko, tako gorko u ustima, i nestaje joj daha u grudima. Bacila bi sve, zaplakala... A šta oplakuje? Da li radost života, zadovoljstva, provod? Ne, već ovu sumornu kancelariju, ovu mašinu, pisaći sto, za kojim sedi savijena, ali to je bio njen život, njena egzistencija, ta kancelarija ju je odevala, hranila, davala joj mogućnost da živi, da se nasmeje, da odmara nedeljom u svojoj kućici, da se raduje pozorištu i svojim skromnim haljinama... I to je sad oduzimaju, sve...

A posle, šta će biti posle sa njom? Gde će? Šta da radi?

Njen mozak prestaje da misli, ona oseća samo neki strah, groznicu, samo joj zubi cvokoću, neka zima, ledena jeza pred sutrašnjicom.

Pogleda svoje kolegice. Sve muče iste misli. Ipak je njima lakše. Imaju bar nekog, a ona je sama, ni na koga da se osloni, ni od koga pomoć da zatraži, nekad srećna što je bila nezavisna, a sad u toj nezavisnosti oseća svu tragičnost mlade devojkice.

Kancelariski sat odmiče sporo, ispunjeni nekim teškim, bolnim, i sva ta kancelarija, celo nadležstvo, kao da u času izmeni svoju fizionomiju. Ulaze činovnici, one nose svoja akta šefovima, i ti šefovi, do maločas prijatni, dobri, sad su tuđi, daleki kao neprijatelji, koji možda pripremaju sve to, smeše se na njih, a u njihovim fiokama

stoji ta strašna presuda, koja se zove: redukcija... Iskucava podne, trenutak koji se najradosnije očekuje... Danas nema te radosti. Sve uzimaju lagano svoje šešire, mantile, oblače se, izlaze ćuteći, turobne, kao da im je žao da ostave tu kancelariju, u kojoj bi bile u stanju sada i podne da presede, da rade, samo da bi tu večno ostale.

Mlada činovnica ide ulicom. Kako je neobična i ta ulica. Kako drugi svet. Nema više u njoj ničega ženskog, one koketiraju, dobacivanja pogleda, osmeha... Borba za opstanak, ništavna i osećanje ljubavi. Sada, kad bi je neko zapitao: Voli li da se u nju zaljubi najlepší mladić, ili da je ne reduciraju, ona bi volela ovo drugo... Idu pokraj nje, žure, neki veseli, nasmejani. Ona ih gleda melanholično i misli: „Blago njima, kad mogu da se smeju...”

Njen mali restoran je uvek isti, ali sad su svi drugojačiji. Na onom ubičajenom mestu sedi mladić, koji je uvek dobacuje zaljubljene poglede... Kako ona danas ne oseća toplinu tih pogleda, sve je za nju umrtvljeno, svi kao da su neprijatelji... Hoće da jede, ali ne može. Gorko, uvek gorko i teško u grudima... Nešto joj se magli pred očima, zaplakala bi, ali kako tu da plače... I otvori oči, da ne da suzama da se skupe, i one kao da utnuše u njene duplje, samo joj se obrazi rumene, neka vatra, gori joj lice, a ruke hladne, i srce sleđeno, i ceo organizam... I uvek ona strašna reč, kao ledeni bič, koj je šiba: Redukcija.

Njena duša sva ustreptala od bola, plače sa tužnom arijom sopranistkinje. Tu u operi ona ne može više da se savlada... Suze, koje su ceo dan navirale, i ona ih ugušivala, sada klize, i sva je utonula u beskrajnu tugu. Oplakuje sebe, kao što bi oplakivala nekog samrtnika... Za nju prestaju sada sve radosti. Više neće dolaziti ni u operu, neće se smešiti, neće, možda ni živeti. Šta će biti s njom kroz mesec dana? Ona se pita i zadrhta, i ne sme sebi odgovor da da... Gleda oko sebe, posmatra dame. Izlaze u foaje, naslanjaju se na ruke svojih muževa... O, kako su srećne. Da je sada i njoj da se na nekoga nasloni. Zar je za ženu borba, zar je za nju ova patnja života?... Izlazi iz pozorišta, ona gleda dame u krznima, elegantne gospođice. Svi su srećni a ona, mala činovnica, sva izmučena, njoj se uskraćuje život, taj mučni život, koji je sama zarađivala...

- Ti si tužna nešto, - govori joj prijateljica.

- Nisam, čini ti se, muzika me samo rastužila, - brani se ona i hoće da sakrije svoj bol i svoj strah...

Žuri kroz noć kući, jure pokraj nje automobili sa ubundanim damama, prolaze parovi ispod ruke, razgovaraju, smeju se, a ona ide sama, sama sa svojom borbom i patnjom. Uđe u svoju hladnu kuću, okrete se po njoj, zagleda svuda unaokolo, i bol koji je ceo dan gušio, sad kao da se raspuče, izli bujica suza, ona pade na postelju, zajeca, zatrese se sva u toj groznici i strahu od sutrašnjice...

I sutradan, opet je probudi budilnik u deset minuta do šest.

Kako je to jutro sada tužno, kao da je neko umro i ona ćele noći sedela u sobi samrtnikovo. Samrtnik, to je ona... Gleda oko sebe, sa nekom bolnom razneženosti, tu svoju sirotinjsku kućicu, koja je za nju bila i salon i buduar, u kojoj je njena duša nalazila lepote, ne zavideći sjaju i raskoši drugih žena...

A sad šta će biti sad?

Prvog neće imati kiriju da plati, hranu da nabavi, ogrev, ništa...

Ostaje joj samo ulica.

Tu joj mozak prestaje da funkcioniše...

Ona besvesno gleda sve one prozore na višespratnoj zgradi... Još su tamo spuštene zavese. To je otmeni svet koji spava. Tu su srećne žene koje ne znaju za borbu života i opet nezadovoljne. Tek će ustati u osam ili docnije, u somotskim penjoarima, lenjo izdavati naredbe služavkama, sa cigaretom u ustima. Na onom drugom spratu gospođice neke, što do deset spavaju, uvek apatične, dosađujući se kad moraju u kući da sede, bez društva bez karijere... Kako one ne znaju šta je to život, kako su nezahvalne svojim muževima, roditeljima... A ona, mala činovnica, ostavljena sama sebi, kako bi umela biti zahvalna i ocu i mužu... Sad zavidi svakom, svakoj koja ima zaštitu muškarca. Onoj radnici, što zorom ispraća muža i čeka ga uveče da joj donese svoju nadnicu. Zar to nije bolje, zar nisu srećnije sve te žene, što su uvek u svojoj kući, uvek u toploti, pokraj dece, majke i supruge, a ne kao ona, činovnica, večno za mašinom, za stolom, večno pred strahom da ne ostane bez hleba... Da, to je emancipacija... Prava žena, jednakost sa ljudima. „Izvolite u kancelariju, ali izvolite i napolje iz kancelarije. Vi hoćete da budete isto što i muškarac, pa se morate boriti kao i on, morate podnositi sve tegobe, i morate i vi biti žrtve redukcije." Žena i redukcija!

Njen organizam se zatrese, zajeca, oseti svu nemoć žene, slabe, nesposobne za borbu i zaželi da je neko zaštiti, sačuva, ali ko, kad nikog nema, i šta sad da radi, kako da dočeka taj dan, kako i gde?

I onda se umiri, utiša, zagleda u jednu tačku i prošaputa.

„Ubiću se!”

Ta misao kao da joj skide neki teret, ali još uvek je u nekom nesvesnom stanju. Ide po kući mehanički, kao neki bolesnik, izlazi, kreće se ulicom kao automat... Nešto je iščezlo u njoj, ugasilo se, ona vitalnost života, koja pokreće na rad, daje impulse celokupnom životu.

Jedna samo misao kljuca u njoj, otkucava nekim strašnim otkucajima, kao sat u ponoći, negde u nekoj misterioznoj kući:

„Ubiću se!”

Pored nje tutnji tranvaj, ona zastaje, gleda one strašne točkove i kao da vidi sebe ispred onih točkova. Strese se sva i zatvori oči. „Ne, ne mogu, to je strašno.”

Njen mladi organizam je put snage i strašna je to borba između života i smrti...

Druga, lakša smrt, samo bez bolova, da se uspava, da je nestane... Ko će je žaliti? Niko? Iščeznuće kao neki leptir, pisaće o njoj novine i zaboraviće je... Ona je onaj mali šrafčić u jednoj ogromnoj mašini, koja se okrene i tutnji i kad on ispadne i ne oseti se nikakav kvar...

Život će i dalje hujati sa svojim radostima i bolovima...

Mlada činovnica se spušta svome nadležstvu. Ide oborene glave, ne gleda nikog. Odozdo juri, tutnji i zvoni tramvaj... Tu je nizbrdica, tu ne može da se zaustavi...

Ona diže glavu... Ču jednu vrisku. Jedna devojčica je zaglavila nogu u šine. Tramvaj samo da naleti na nju. „Naleteće!” Ona jurnu, dočepa dete, otrže je snažno, pade na trotoar, udari potiljkom u ivicu trotoara, devojčica se sruši na nju, a tramvaj prohukta. Dete je bilo spašeno.

Ona ostade nekoliko trenutaka ležeći na trotoaru, devojčica se diže, i ona lagano, opipa potiljak, bila se raskrvavila, ali je šešir ipak zaštitio od teže povrede. U tom videše kako trči jedna služavka, doleti do njih zapomažući:

- Jaoj, htela je da pogine! Ja sam videla odozgo, ona mi je umakla, uvek je ja vodim u školu... Jeste li se povredili? Hajdete, eno tamo, u

onoj ulici je naša kuća, da vam operemo ranu. Bože, šta se moglo desiti... Teško meni! Jaaj, kad gospođa čuje... Jedinče, pa ga čuvaju ka oči u glavi!

I svi troje požuriše do kuće. Služavka, sva usplahirana, ispriča šta je videla. Gospođa vrisnu, zagrlji činovnicu, izljubi je, dočepa dete u naručje. Donesoše jod, ispraše ranu, srećom, mala je bila izgleda bez povrede. Gospođa je drhteći pitala činovnicu kako se zove, gde radi, gde stanuje, zahvaljivaše se po stotinu puta, molila da dođe, da je poseti, zadržavala je da ostane, činovnica se izvini, žurila je da ne odocni u kancelariju, oprostila se sa gospodom i ode žurno.

U kancelariji ono teško osećanje kao neka agonija... Rana je malo bolela, ali ona nije to osećala. Taj fizički bol nije bio ništa, prema onom psihičkom... Žalila je, što nije poginula, kad je udarila glavom u trotoar. „Kako bi to bilo lepo, spasila bih dete, a ja poginula.“ Šta će meni život,

ono treba da živi, onako srećno, maženo, i mati njegova je sigurno srećna, zadovoljna žena...

I tako dan za danom prolazi, težak, mučan, ispijajući dušu jadnim činovnicama i uvek strah od te strašne redukcije.

* * *

- Gospođice, traži vas jedna gospođa, - reče poslužitelj činovnici.

Ona izađe u hodnik i spazi majku one devojčice. Gospođa je pritrčala:

- Oh, gospođice, pa gde ste, zaboga, zašto nikako niste došli? Jednom sam vas tražila kod kuće, ali vas nisam našla, pa sam rešila da vas potražim u kancelariji. Zar ste mi vi dete spasili, pa da vas tako zaboravim. Došla sam da vas pozovem, da dođete posle podne kod mene na čaj. Učinićete mi veliko zadovoljstvo. Ja sam pričala i mom mužu o vama i on bi želeo da vam se zahvali.

Gospođa je bila tako simpatična, tako iskreno zvala činovnicu, da ona obeća, da će doći posle podne, kad izađe iz kancelarije.

Dočekali su je tako ljubazno. To je bila gospodska kuća, vrlo elegantna, gospodin neki činovnik na visokom položaju. Došla je i mala, poljubila gospođicu. Razgovarali su sa njom vrlo prijateljski, raspitivali su se koga ona ima, i kako joj je u kancelariji... Ona je pričala o svom životu, kući, usamljenosti, kancelariji i najednom je

zaćutala, i onaj bol, koji je većito tištao, razlio se po njenom licu, zamaglio njene oči...

- Što ste tako tužni gospođice? - Pitala je gospođa sa saučešćem.

- Tužna sam jer nije lak život činovnice... Sama profesija nije teška, navikne se na sve, ali ta redukcija koja nam uvek preti...

- Pa da nećete vi biti reducirani?

- Kako sam čula, biću reducirana...

Činovnica se zagleda preda se i samo jedna suza skliznu joj niz obraz. Savlada se, uguši svoj bol, htela je da bude otmena u tom bolu, nasmeja se.

- Pa ništa, neka me reduciraju.

- A imate li koga, gospođice? - Pitala je dama sa saučešćem.

- Nemam nikoga...

Gospođa se ražalosti, zagrla je, tešila je.

- A vi nećete biti reducirani. Moj muž ima veza, on će se zauzeti za vas. Ja verujem da ste vi vredna činovnica i da zaslužujete da vas ne reduciraju... Vi nemate nikoga, nemate protekciju.

- Nemam, - prošaputa činovnica.

I taj nežan ton je rastuži, sve ono ugušivano u njoj sad zatreperi, ona zajeca na ramenu gospođe, koja ju je gladila po kosi, kao svoju sestru.

Rastali su se tako srdačno i mlada činovnica je otišla tako srećna, nije više osećala onu samoću činilo joj se da je našla zaštitu u tim ljudima, koji su u svojoj otmenosti imali tako plemenito srce.

Kad je došao onaj zlokobni prvi, svi su očekivali formalnu reč: redukcija...

Šef uđe u odeljenje mladih činovnica i veselo im reče: - Vi ste dobre radnice i ostajete sve četiri.

Ah posle tih reči kako su zaigrale dirke na mašini, kako su se nasmešile oči, kako je bila mila ta kancelarija, taj sto, svi šefovi... Mladost se prenula iz mrtvila, iz te teške agonije... Puder, ruž, opet je zablistao na obrazima, izletele su radosno iz kancelarije, a plata, ta činovnička, mala, s kojom se jedva sastavljao kraj s krajem, bila je čitav kapital... Mala činovnica je gledala sve zaljubljeno, čula je sva dobacivanja, videla tople poglede onog mladića u restoranu i sanjala o operi i njenim ljubimcima.

Odjurila je da se zahvali onoj dobroj dami. Zagrlila je i poljubila.

- Vi ste me spasli.

- Ne, gospođice, moram vam reći, nije vas moj muž spasao, nego vaš rad i vrednoća. Jeste, da je moj muž razgovarao sa vašim šefom i on mu je priznao da je bilo reči da se vi reducirate, ali on vas nije dao jer ste vi vrlo vredna činovnica.

- Onda sam još srećnija ako me je moj rad spasao.

- Ali, vi ćete meni dopustiti gospođice, da vam učinim jedan mali poklon.

- Ne, ne, ništa neću, ja sam najsrećnija kad nisam reducirana.

- Vi mi nećete odbiti, ako vam nešto pošaljem. I zaista, služavka donese jedan paket. Činovnica otvori.

Tu je bio štof za kostim sa celim priborom i svila za haljinu...

Ona nije mogla da veruje očima. Kolika najednom sreća u njenom životu, posle onog velikog iskušenja...

„Ali šta će moje kolegice pomisliti? Otkud mi ovakav štof? Ah, znam šta ću reći: Dobila sam na lozu i odenula sam se.”

Sutradan, u običajeno deset do šest, probudi se mala činovnica. Ah, posle tolikog vremena ona misli da više nema onog tereta na grudima koji je svako jutro davio kao vampir...

Skoči, razlete se po kući, vatra se razbukta, njene oči se nasmeše. Tamo preko stolice namestila je svilu i štof, gleda sva ushićena, dok okreće brzo vodenicu za kafu i pevuši tužnu ariju, ali nasmejanih očiju: „Jadno srce ostavljeno.”

I posle toliko teških časova, ona oseti lepotu svoje kućice, povrati radost mladosti, i donese tada jedan zaključak:

„Gledaću na svaki način da se udam, jer drugu redukciju, neću neudata da dočekam...”

I kroz ritam čarlstona letela je po kući, nikad srećnija da su sve dame sa spratova mogle da joj pozavide, jer one koje žive u izobilju, ne znaju za onu veliku radost u životu činovnica kad je otklonjena najveća opasnost što se zove redukcija.

PRVI SNEG

Još uveče sneg je počeo da pada, najpre sitan kao rastresiti maslačak, pa krupniji kao listići od višnje, i sve veći i veći... Sad se leluja, juri jedna pahuljica drugu, i strmoglavice slaže po bašti, po velikim hrizantemama, koje su već izdahnule, po granama oraha i ogradi... Deca gledaju radosno kroz prozor. I kad su sutradan ustala, nigde se nije videla gola grančica, već kao na njihovim zimskim sličicama, gde su uvek jele pod povesmom snega, a jedan patuljak bele brade nosi na leđima višek pun poklona.

I sve se izmenilo u bašti. Napravile se kupe, kućice, kolibice brežuljci. Oh, kako se mi radujemo, moj brat, ja i sestrice. Pustiće nas da trčimo po polju, a mi gazimo po snegu, pa brat ide napred a mi ulazimo u njegove stope, sve dublje i dublje, i pravimo kao neke čizmice u snegu.

Njanja nam je vezala kapuljače, navukla pletene rukavice, i pustila da idemo, ali ne dugo, da ne nazebemo. A nama nije ništa zima, kao ni našem mačku Kiki, tako velikom kao tigar, sa zelenim i šarenim očima kao kliker staklenac, koji skače po bašti, pentra se po drveću, i stresa sneg sa grana, pa opet poleti nama i začikuje nas.

Mama pleće kraj prozora i smeši se na nas. Mi vidimo njeno lepo, umiljato i blago lice kroz saksije cveća, koje sa svojih stepenica u sobi izviruju sneg i žalosno gledaju one sirote hrizanteme.

Kika je izleteo sad na sokak, a mi sa njima. A sokaku puno dece. Grudvaju se, i grudve pršte kao šećer i posipaju lice, uši i vrat.

Moja sestrice Zoka izletela je prva, i prva se grudva. Što je ona nestašna, pravi otkačenjak. Bila se sa svima muškarcima, iako još nije pošla u prvi razred, i svi je se boje. Zovne tek Luku: „Hodi da ti nešto kažem...” on prilazi, a ona mu baca prašinu u oči i izbije ga i izgrebe. Zato što je Luka izbio našeg brata. Zato što je Luka izbio našeg brata.

U sokaku je već više nema, zavila u drugi i grudva se, baca svima sneg u oči. Brat otrča za njom. Meni se pertla razvezala i ušao sneg, pa vezujem... A gle, onaj oficir ide odozdo. Ono što ima crne brkove. On svaki dan prolazi pored naše kuće.

Sad se otvori prozora na našoj kući i pojavi se moja sestra. Oni pričaju i smeju se, a ja prilazim. Oficir me pomilova po licu, i ode, a

mene zove moja sestra i šapuće mi: „Evo ti marjaš, ali ne smeš mami da kažeš da sam razgovarala sa oficirom“.

Neću da kažeš, kako bi kazala kad imam marjaš. I sva srećna odjurim sa marjašem stegnutim u šaku.

A oni su svi u šljivaru. Tu je čitava bitka. Zoka se već nekoliko puta slikala u snegu. Nosić joj je crven, a ispod kapuljače vire dva okrugla crna oka kao slatko od oraščića. Sad pravimo Sneška od snega i svi valjamo sneg. Metnuli smo mu u usta jedno drvo kao cigaru. I skaćemo oko njega radosni. „Alvadžija“! viknu Zoka... Ona tako voli alvu, a ja imam marjaš i našli smo još tri marjaša i tri propisa. Za stare propise uvek dobijamo od čika Stavre alvu. Prsti su nam već promrzli i jedva držimo alvu. Metnuli smo na dlan, pa ližemo. A cipele mokre, ras- kvasile se i čisto nabubrele kao kore od hleba u vodi. „Oću kući“ poče da plače Zoka, jer joj premrzle ruke, i svi podosmo.

Već se smrkava, a mi se tek tada setismo mame i potrčasmo. A na kapiji čeka nas stara naša njanja. Mi se svi uplašismo, jer znamo da nas ona tako sačekuje, kad treba da nas spase od mame, koja je ljuta, što smo ofskitali.

„Ubiće vas, mama, ljuti se blago i nežno njanja. Gde ste do sad... Kako ste se napeli od zime.“

I ona ide napred, a mi se kao pilići krijemo iza njene suknje. Kika čeka pred vratima, prozebao kao i mi, i vreći kao jare.

„I ti si lunjao...“ grdi ga njanja, ali i njega voli. Mi plašljivo ulazimo u sobu, a mame nema tu, i njanja žuri da nam skine mokre cipele i oblači nam suve čarape...

„Sad sedite tu pokraj peći, pa se ne mičite. jer je mama ljuta...“

I ona ode da umilostivi mamu.

Oh, kako je slatko pokraj peći. Svi sedimo na ćilimu, a svetlost kroz vratanca osvetljava sobu. Kika se sav prilepio uz banam i tako je miran kao da se nije maločas verao po orahu. Na minderluku u uglu sedi moja velika sestra i ćuti... samo ćuti. Ne grdi nas što smo skitali. Kako je ona lepa. Ja je zovem Vila, i tako zamišljam vile u pričama. Mora biti da je i ona danas nazebla, kad je stajala na prozoru. Ona često razgovara sa onim oficirom. Ja uvek šetam s njom trotoarem oko crkve, i on nam uvek priđe. Meni kupuje čokolade. Ali zašto njega mama ne voli? On je tako dobar, ja ga volim. I njegovi brkovi

su žuti, a tatin žandar Milenko ima crne brkove kao dve štringle od vunice... Što je strašan taj Milenko kad se naljuti, i liči na našeg psa Arapina, tako isto zube, i drhte mu brkovi kao Kiki kad ne može da uhvati vrapca.

Jedne večeri je jurio jednog čoveka po bašti i pucao iz pištolja.. Kako smo se uplašili te večeri. Jedan čovek došao je da zahvati vodu na bunaru, pa kad je zahvatio nije izašao na kapiju, već je otišao da se sakrije u šupu... A Milenko onda izleti, a taj čovek pobegne kroz baštu i preskoči plot. Mama je bila mnogo uplašena, i šaputali su u kući kako neko hoće tetu da ubije i preti mu.

A zašto tatu da ubije, on je tako dobar, ah, koliko je tata dobar i kako nas voli i mazi. I mama nas mazi, ali nje se bojimo, a tate se ni malo ne bojimo... I sad ga uveče uvek prati taj Milenko, kad dolazi kući...

Više nam nije zima, Zokino lice je crveno kao žar, a njena kosica kao jagnjeća šubara, a Kika se već počeo da smudi i diže se s banka pa se opruzi na pod...

„Sutra će da mi budu gotove sanke, pa ću da vas vozim...” kaže moj brat...

„Ja ću prvo da se vozim...” kaže Zoka... Sve njoj prvo mora da se da, jer udari u dreku...

„Sutra će mama da ide da nam kupi kaljače...” govorim ja. Ah, što ja volim kaljače, pa sjajne, pa mirišu na gumu...

„Ja ću da uzmem tvoj propis za alvu...” govori Zoka.

„Ja ću da te tužim kod mame... Ne smeš da mi diraš.

I mislim gde ću sutra da sakrijem propis, jer ona svuda pronade... „Pod mamin dušek... tu neće naći...”

U sobi je tamno, samo se crveni žar u peći, a kroz prozor se bele grane od oraha.

Najedanput nešto zamiriše, tako prijatno, i taj miris uđe nam u nos, pa se spusti u grlo...

„Kolači!” prošaputa Zoka i očice joj se nasmejaše.

Kika se uzdiže, proteže, diže glavu u vis i počeo da miriše...

„Kolači” progovori moj brat.

A vrata se otvoriše i na svetlosti iz druge sobe ukaza se mama sa tanjirom, a na tanjiru mafiši. Zoka skoči, Kika polete i jauknu. I dok

peć puckara, mi vruskamo kolače, i čuje se kako Kika krca mafiš i prede...

Svi smo oko mame na minderluku... Sad će ona da nam priča... priče... Kako ona ume da izmišlja, svake večeri nova priča.

I lampu onda ne pali, nego sedimo u sumraku. Njanja donese njen tronožac pa sedi pokraj peći, a kad se upali lampa ona plete čarape sa

kukljicom. Mora prvo brata da pomiluje i sve ga zove „Srećke moja”. Peva nam i ona i priča.

Mama počinje onu strašnu priču, koju mnogo volimo. Toliko puta nam je ponovila. A to je ona slušala od svog dede, a njemu je pričao njegov deda.

Mog dede deda vraćao se iz varoši na konju. Išao je sa svojim bratom da kupe za Božić za kuću... Bila je zima, mraz stegao pa puca drvo i kamen. Noć ih uhvatila na drumu. Ali konji besni pa samo leže. Dok tek čuše pozadi neki topot. Okretoše se oni, kad jedna žena juri na konju u bundi, osinu konja i prolete između njih... „Ala je ovo neka besna popadija” uzviknuše oni. A ona odjuri ispred njih.

Obodoše i oni konje, kad malo posle opet čuše isti topot, i ugledaše istu ženu. „Mora biti pogrešila put” reče jedan. A ona opet jurnu između njih. „E, da ja znadoh, uhvatio bi tebe”, uzviknu deda. A popadija odjuri. I treći put opet se ču isti topot. Oni se sada uplašiše. „Kakvo je ovo čudo?” „Slušaj, reče jedan, pribi ti tvog konja uz moga, pa kad naiđe između nas, ti dočepaj za uzde njenog konja, a ja ću da je ošinem bičem...” I opet ona polete da ih razdvoji, a jedan ščepa uzde, drugi je ošinu, ali ona samo skiknu, a kad je on steže za ruku, ruka mu upade kao u neku vunu. Njen konj se prope, otrže ona uzde i pobeže. „Ovo je nečastivi”, uzviknuše oni, dršćući od straha... I besno pojuriše da se negde sklone. Tu noć su proveli u jednoj trli, i cele noći čuli su taj topot. Te iste noći jednoga uhvati groznica i posle nedelju dana umre, a drugi brat jedva ostade živ. I to je bila smrt, koja je prošla između njih...”

U peći se sruši jedan panj, prsnuše varnice kao raketa, i mi svi zadrhtasmo od užasa. Nešto zasija u pomrčini... i skoči na krevet... To blesnuše Kikine oči, a njegov pogled nas prestravi. A napolju se

čuše teški koraci. Mi se svi šćućurismo uz mamu. Jedna visoka prilika, a za njom druga još veća, ocrtaše se na prozoru...

- Tata! - uzviknu Zoka. Vili upali lampu. Njanja otkluča, vrata, a tata se pojavi sav pod snegom, veseo i nasmejan...

Svi mu pipamo džepove, jer tu uvek ima nešto za nas.

„Urme!" viknu Zoka. Ali niko ne sme da dirne dok ona ne odvoji za sebe, one najlepše. Posle ja, pa tek onda brat...

Kuća je puna smeha. Tata nas ljulja na nogama, nosi na ramenu. U kuhni se raspričao Milenko sa Njanjom. Vila postavlja sto, zveckaju viljuške i tanjiri. A mama iznosi mafiše, naslagane kao iverke, i slatku vodnjaku od krušaka, za nas decu.

A na prozoru se hvataju šare. i peć neprestano peva svoju pesmu. Nama se oči sklapaju i nose nas u postelju. Mama se naginje nad postelje i pevuši slatkim, lepim glasom, najlepšim glasom moga detinjstva: „Još zorica ne zabijelila, ni Danica lica pomolila..."

A oči sklapa sladak san divnog ne zaboravljenog detinjstva.

KUĆA BROJ 21

Ona se budi vrlo rano, sa dolaskom prvog mlekadžije, koji zaustavlja svoje dvokolice pred kapijom još u pola pet. I na njegovu lupnjavu odmah odgovara gundanje Lenke, podsvojčeta iz partera: „Šta si povilenio sabajle..." jer ona mora kapiju da otključava, a ona je još sanjiva, iako je šumadisko seljače, naviklo da rani zorom.

Ali ona je u Beogradu zaboravila tu naviku, isto onako kao što je otsekla kosu, šije haljine po bazarima, i pomišlja na plažu, jer je kostim već kupila. Posle te prve lupnjave nastaje opet tišina do pola šest, kad se razdere u hodniku jajar Bela: „Gospoje, hoćete li jaja?..." i to strašno ljuti brata gospa Ruže, koga piljarica uvek probudi iz najslađeg sna. Sad počinje cela kuća da se budi... Čuje se lupanje šparherda, fiksovanje cipela, točenje vode na česmama, negde pokipi kafa, ili zamiriše poki- pelo mleko.

U celoj kući nema nikoga, ko bi spavao do jedanaest sati. Svi su patrijarhalni, sa navikama donesenim iz unutrašnjosti, i cela kuća - unutrašnjost doseljena u Beograd. Kroz jutarnju tišinu najedared razlegne se sladak dečji glasić:

„Uva!..."

To je signal da nastaje život u kući, jer se probudio na drugom spratu ljubimac i atrakcija cele te trospratne zgrade - mali Iva...

„Uva... jaja... papa..."

To je njegov jezik, i tu je potreban rečnik, da bi ste razumeli.

„Uva" je Ljubica, bona njihova, a „papa" znači da on hoće da ide s njom u šetnju do pijace... Ali on neće da ide dok ne doručkuje, jer je odmah gladan, zato traži prvo jaja, koja mnogo voli. Po terasi se čuje njegovo trčkanje, i reči kao cvrkut tičice. Ali sve vreme trči za „Uvom" da mu ne bi pobegla, i otišla bez njega na pijac.

Tek mu je dvadeset meseci, a on već zna šta su trešnje, šta jagode, obigrava oko mame i tete dok se kuva slatko, ljuti se, ima već svoju volju, i kad on samo kaže „Ne... ne..." to znači da ga ne možete vi na nešto da naterate, kad on neće. jer on je već mali muškarac, i hoće da se njemu pokori teta. Ali teta ne popušta od svoje pedagogije.

Sa sviju spratova odlaze na pijac. Iz partera dve simpatične mlade studentkinje, koje uvek odmenjuju svoju mamu i idu na pijac, jer mama

svako jutro rano ustaje i sprema ručak, pa bi za nju bila zamorna i ta šetnja...

Sad nastaje čišćenje, istresanje, kuvanje. Razvlače se pite, mute torte, sve kao u unutrašnjosti u gazdinskim kućama...

Dok neko živi u unutrašnjosti, on zamišlja da li oni imaju šta da jedu u Beogradu, i kako li se hrane... A Beograd se najbolje hrani, sve prvo dobije, i prvoklasno.

Sa drugog sprata gospa Stanka naređuje devojci: „Kupićeš jagnje, ili kupi prase, ili dva para pilića, graška, jagode, trešnje, krompir, pedeset komada jaja, ne zaboravi četvrt kile oraja...”

I dok se kuva i mesi nastaju one jutarnje posete, kratke ali prijatne, kad ručak može sam da se krčka, ali ta kafa i slatko, i još „taze” slatko, tako su prijatne izjutra.

Gospa Dara ide gospa Stanki na kafu, gospa Klara gospa Jeli, posle gospođa Zora gospa Dari, gospojica Dušica gospa Klari itd.

Nose se čak i lončići puni kafe sa sprata u parter, ili obratno i tako je topao intimni život - prava unutrašnjost.

Tri deteta u celoj kući: Iva, Toša i Žak... Iva cvrkuće, Toša, mali Rus, ceo dan igra balet, a mali Žak (kućevlasnik) duboko je bio zamišljen u poslednje vreme, jer se približavao kraj godine, a on je gimnazista. Posle, Vidovdana samo peva. jer je prešao.

Uveče se svi razgaljuju muzikom.. Betoven, i sevdalinke, i džez band, samo bruje i trešte... Sakupe se u dvorištu i slušaju koncerat... Tu su studentkinje, pokatkad, melanholične, jer bi želele da izađu malo i provedu se, a one nemaju s kim, a patrijarhalno su vaspitane. Tu je njihova mama, starinska žena, ali tako lepo priča o literaturi i štogod pročita ona analizira i razmišlja...

Gospa Jela je još sačuvala tragove nekadašnje lepote, kad je živela u bogatstvu u roditeljskom domu. A sad je usamljena u svom stanu, ali razgovorna i zanimljiva. Sa njima je gospa Kaja, mlada, lepa ženica, divnih očiju i mlečna tena lica, koja najviše voli da čita članke gde se napadaju ljubomorni muževi.

Na drugom spratu kroz osvetljeni prozor, pomoli se glava male gospa Ruže, koja se vratila iz šetnje, uvek zaljubljena u svog muža i on nju, ili glava nekog brata, koji je te večeri došao ranije kući da legne, jer je prošle noći duže sedeo, pa sad misli kad će ovi u dvorištu da prestanu sa gramofonom.

Sa kirajdzijama je uvek i kućevlasnica, gospa Klara. „najbolja gazdarica u Beogradu“, kako je hvale sve kirajdzije, a ona opet hvali da su njene kirajdzije najbolje. Kako je ne bi hvalili, opravljala stanove, kupatila, odrekla se letos mora da bi zadovoljila letos kirajdzije i udesila im lepo stanove. I dok se neke kirajdzije žale na gazde: „Neće da čuje da opravi nešto... u kupatilima premrzle cevi, a on nama: Ako vam treba da se kupate a vi opravljajte sami, ja sam vam dao ispravno... Nisam kriv što je bio mraz...”

Kao da su kirajdzije krive što su od mraza poprskale cevi...

A gospa Klara, ta najbolja gazdarica u Beogradu, sve opravljala što je mraz pokvario.

Zato je takva harmonija i ljubav u kući.

Jutro u kući počinje sa pesmom. Peva posvojče Lenče, Šumadinče, čarlston, a završava se klavirom i gramofonom...

Ali čuje se naposletku i plač. i kroz plač reči: „papa, papa“. To mali Iva plače, neće da ide da spava, hoće još da šeta i da sluša muziku na Slaviju.

I čudi se njegova mama: „Ne znam na koga se odmetnulo ovo dete samo voli šetnju, a ja nigde ne idem.

Posle se priseća: Na tatu se odmetnuo, tata mu voli kafanu i ujna i stričevi...

I sa jecajem Iva zaspao.

U kući se sve stišava... Još „Uva“ posluje po kujni. Lenče zatvara kapiju, gospojca Dušica i Bukica stoje na prozoru, udišu čist vazduh... I svi ti ženski glasovi utišavaju se postepeno, jer preko celog dana samo se čuju ženski razgovori, a muškarac se ni jedan živ ne čuje, kao da ni jednog nema u kući.

I kad sve žene zaspe, i već uveliko otpjavaju jedan san, i ponoć prevali, začuje se čangrljanje ključa u kapiji, i tek tada, jedan po jedan, kao vampiri, dolaze - muškarci.

Brat gospojce Zore... brat gospa Ruže... muž gospa Stanke, i najdocnije kirajdzija - glumac.

GOSPOĐA HOĆE DA SE FARBA

Gospodin Dragomir ili kako mu je žena tepala, Drakče, otvori šifonjer, da uzme jednu džepnu maramicu. To je bila njegova navika još iz momačkog doba, da sam bira marame, svoje rublje, mašne, i time olakša posao ženi. Tako je i ovoga puta, uze jednu maramicu, razvi je i najedared iz nje ispade jedan plavi koverat. On se saže, uze ga, otvori i zastade iznenađen.

U koverti su stajali razni pramenovi plave kose, u svim nijansama, od crvenkaste kao plamen, do blede žute, kao voska... On je s čuđenjem vadio jedan po jedan pramen i zagledao ga, ne znajući čija je to kosa, kad se pojavi njegova žena Zora.

- Gle, otkuda ti to da nađeš!

- Šta je ovo? Čija je to kosa...

- Daj mi, molim te, - uzviknu ona i istrže mu koverat. - To su mustre od kose. Uzela sam od frizera, da probam prema licu, da vidim koja mi najlepše stoji, da i ja malo ofarbam kosu.

Muž razrogači oči.

- Ti da farbaš kosu? Ti?

- Ja, ko drugi. Šta se toliko učuđavaš?! Pa sve žene farbaju kosu.

- A misliš li ti da bih ja tebi dozvolio da farbaš kosu.

- Zašto da mi ne dozvoliš? Zar još od toga da praviš pitanje, da li ću ja biti plava ili crnomanjasta.

Muž planu: - Ne samo što ću pitanje da pravim, nego ću čudo da napravim, ako se samo usudiš da se ofarbaš.

- Slušaj šta govori? Čudo da napravi. Kakvo čudo?

- Ošišaću te do glave kao ovcu, pa nećeš izaći u svet.

- Ti se to samo šališ. A ja još donela mustre zajedno da biramo.

- Bože, što je pamet ženska... Donela mustre da biramo farbu za kosu, kao kad malamo sobe. Trebao sam još i ja da ti kažem: „Donesi, ženo, mustre da vidimo kako ćemo da se ofarbamo, pa ja ću riđe, a ti žuto... E to nisam znao, da ima i mustre za kosu. Znam, mustre od štofa, ali mustre od kose, to danas sam prvi put čuo. Nego reci ti, ženo, zašto ti hoćeš da se farbaš?!

- Prosto zato da malo promenim boju. Dosta sam bila crnomanjasta, sad hoću da budem plava.

- Slušaj, molim te, da promeni žena boju! Kad bih ja bio budala da to verujem. Čim žena hoće da se farba, to je nešto drugo i kad to čini protiv volje muževljeve. Šta ti imaš da se farbaš, kad sam ja zadovoljan tvojom crnomanjastom bojom. Imaš crne oči, crne obrve, crnu kosu, to tako pasuje jedno s drugim.

- Varaš se. Plava kosa bi još bolje pasovala uz moju kosu i lice, jer moja boja kože je kao u plavuše. Ja bih bila toliko interesantna.

- A za koga ti to hoćeš da budeš interesantna.

- Za tebe i za mene.

- Zbog mene ne moraš da menjaš boju.

- A ja mislim da baš zbog tebe trebalo bi da promenim boju i to bi rekla svakoj udatoj ženi.

- Baš bi im lep savet dala. Zašto zbog mene?

- Jer sam opazila da ti u poslednje vreme samo kicuješ plavuše.

- Ja da kibicujem plavuše? Gde si ti to videla?!

- Svuda. Ako idemo ulicom, odmah se upiljiš u plavu žensku, ako smo u kafani gledaš neku plavušu; u pozorištu dvogled odmah upravljaš na njih. Čak ti se na filmu dopadaju samo plave glumice i u pozorištu opet plave glumice.

- To tvoja mašta izmišlja.

- Nije, moja mašta, nego sasvim je prirodno. Stalno gledaš pored sebe crnomanjastu ženu, pa hoćeš malo boju da promeniš, da bar uživaš u plavoći svoje žene... Vidi, vidi, molim te, kako mi ova zlatna kosa lepo stoji. Ja mislim ovako da se ofarbam.

- Slušaj, - govorio je on sa uzdržanim gnevom, kad mu nozdrve drhte i šire se, - ako se ti usudiš da to učiniš, ti više nećeš biti moja žena. Dok sam ja živ, ti se nećeš smeti ofarbati. Meni je antipatična svaka ofarbana žena. To je neozbiljno, čak i nepristojno i nepošteno. Svaka takva ženska mi je sumnjiva. I ti hoćeš da izgubim sve ono lepo mišljenje koje imam o tebi. Htela si da masiraš lice, dobro, to sam ti dozvolio; kupuješ toalete kakve ti je volja i to ti dopuštam. Ali da se farbaš, to ne smeš ni da pomisliš!

- Pa zašto si takav... Vidi samo ovu kosu, - govorila je, ona čisto plačnim glasom.

On priđe, istrže joj one pramenove i baci na pod.

- To više da ti nisam video! I te bube o farbanju da izbiješ iz glave... Njegov gnev je bivao sve veći i ona ga je vrlo dobro poznavala.

Znala

je da mu je žao i ne treba protivurečiti, već popustiti i ona progovori, mirno kao da se pomirila sa tim.

- Pa dobro, nemoj da vičeš toliko, neću se farbati kad ti ne daš... Donela sam ti mustre, ali kad ti ne dozvoljavaš ništa... nije ni bilo.

Saže se da pokupi one pramenove a u sebi pomisli: „E, ofarbaj se, pa ću te naterati da mi još ti kažeš: Idi ženo i farbaj se!

* * *

Gospođa Zora je bila vrlo pametna žena. Ona je imala svoju taktiku u braku. Ništa nije htela silom i dopuštala je da uvek izgleda kako se ona pokorava mužu i kako je njegova reč starija. Ustvari, on se pokoravao njoj i ne pitajući, jer ona nije htela ni u onim trenucima kad dobije pobedu, da mu to spominje, da ga tada čika, već se zadovoljavala, da se njena želja ispuni i ostane, ipak, nepovređena njegova muška sujeta.

Bila je lepa crnka sa mlečnim tenom. Ona je volela svog muža, dobro ga čuvala, umela da se udešava za njega, da mu ugađa, da čuva svoju lepotu u ovom vremenu bračnih kriza i otmice muževa. Nije dopuštala da se bore nižu na njenom licu, već je na vreme otklanjala, da bi očuvala svoju lepotu i posle tridesete godine. I ta njena želja za plavom kosom nije bila iz koketerije da se dopadne drugome, već da očuva svog muža od tih mnogobrojnih plavuša, na koje je on rado bacao pogled. Ali, polako, sve će ona uspeti. Zato je odmah prešla preko te scene kao da ništa nije bilo.

- Hajde, Drakče da večeramo. Da znaš što su se piktije lepo stegle. Teleće, pa samo drhte.

Gnev se u njemu već utišao i on je voleo, što ona sve tako popusti, i onda ni on nije držao mušku tvrdoglavost. Za stolom su prijatno razgovarali. On je pričao o događajima u kancelariji, razmeštajima, novom pomoćniku ministra, reče da sutra ide u pozorište Luksor, izvadiće karte...

Ona se tek seti.

- Znaš li, Drakče, koliko nam je došla električna? Sto devedeset pet dinara za mesec dana. Sekirala sam se, pa mi je došlo onaj ček da pocepam.

- Kako tolika električna, pobogu?

- Ne znam. Prosto ne mogu da budem pametna. Ti znaš koliko ja štedim elektriку, kad sam sama jedna sijalica gori, još i tebe grdim kad zaboraviš da ugasiš. Toliko sam štedela ovog meseca, mislila sam neće biti više od sedamdeset dinara. Kad ono stosedamdeset i pet dinara. To je neki kajšarluk. Ili kajšare oni što mere struju ili nam je kriva gazdarica. Treba da tražim od centrale komisiju da dođe da pregleda strujomer.

- Oni će doći, pregledati i reći: „Sve je ispravno“. Sa opštinom ne možeš na kraj da izađeš.

Gospođa Zora uzdahnu.

- Mnogo, to je mnogo! A što ne jedeš ti te piktije. Ali nemoj, imam još nešto što ti voliš.

- Šta to?

- Palačinke u mleku.

- Pa kad si ti to umesila?

- Danas posle podne. Sedim, nisam imala posla, nestalo mi vunice za džemper, a mene je mrzelo da idem, digla se ova vetruština, i tako sam se setila, jer znam da ti to voliš.

- Ti si moja dobra ženica.

- Jest, dobra ženica, a kako me grdiš maločas.

- Zato te grdim, što ti hoćeš da budeš kao druge žene, a ja to neću, ja te volim takvu, kakva si.

- A kakva sam ja ono?

- Eh, sad ti hoćeš da te hvalim u oči...

- Zašto da me ne hvališ, treba i ja da čujem.

- Znaš ti dobro šta ja mislim o tebi.

- Ne veruješ to što govorim?

Govorila je napućeno, detinjasto, a on je uhvati za njen obli podvaljak.

- Hoćeš kafu?

- Ako imaš gotovu.

- Kupila sam juče. Da vidiš što je lepa ova kafa. Ima takvu divnu aromu.

- Uh, baš sam se najeo palačinki. Ne treba uveče ovako mnogo da jedem.

- Posedećemo malo, pa će da ti se slegne. A zaboravila sam da ti kažem. Ispeglala sam ti teget odelo i iščerkala. Uzela sam koren od

sapuna pa kao novo... Dva sata sam se majala s tim odelom, lepše sam ti udesila nego da je išlo na hemijsko čišćenje.

- E, to si baš dobro uradila. Već mi je dosadilo ovo grao. Malo da promenim.

- Posle ću i ono grao da ti očistim, pa da menjaš. Vidiš kako ti voliš da menjaš boje. A meni ne daš.

- Drugo je to menjati boju odela, a ja tebi to ne branim, a drugo boju kose... Ja, uopšte ne mogu tebe da zamislim kao plavušu.

- A, boga mi, ti ne možeš zamisliti koliko sam ja lepša. Ali o tome više neću da govorim. Nego, hoćeš li ti meni da platiš za odelo što sam ti peglala.

- Kako da platim. Pa ja mislim da ti to džabe radiš.

- Pa ja radim džabe, ali onako, bakšiš jedan da mi daš, govorila je mazeći se, kao sve žene, kad hoće da iskamče novac od muševa. Daj mi bolan, dvaest dinara, samo dvaest. To je baš tako malo. Ti si dobar, ti si moj najbolji mušić. Kako ja tebe volim, pa te udešavam. Samo dvaest.

- Znaj, pravi si žena.

- Pa zato me ti i voliš, što sam prava žena.

Ona mu je prišla, zagrlila ga je, zavlačila mu ruke u onaj džep gde stoji sitnina.

- Evo, baš dvadeset dinara. Da uzmem? - Hajde uzmi...

Ona ga zagrlila, pritisnu njen obraz uz njegov.

On pruži ruku, obgrli joj bedra, steže ih, oseti njene oble mišiće, čvrste i vitke kao u devojke.

Posle dobre večere osećao se zadovoljan, bilo mu je prijatno, toplo a ova ženica, lepa, strasna, sa čvrstim grudima, koje su se ocrtavale ispod njene lake domaće haljine. On je steže još jače u zagrljaj, a on mu je toplim usnama klizila po licu i uzrujavala ga sve više.

Još su sedeli u sobi. Peć je puckarala, on je čitao novine, a ona je ležkarila na divanu.

Ona ustade, priđe mu, zagrlila ga. Bili su još uvek zaljubljeni par i ona je umela da podgreva tu ljubav, da ne dopusti nikad da se razhladi. Zagrlila ga stojeći pozadi njega i spustila mu glavu na rame. U ogledalu od šifonjera, videle su se njihove dve glave priljubljene jedna uz drugu.

On spusti novine. Bio je vrlo zadovoljan kao svaki muž, koji ima sva zadovoljstva u kući i u braku.

- Ko je lepši? - pitala je ona, gledajući njihove dve glave u ogledalu.

- Ti si lepša.

- I ti si lep. A zamisli da sam ja plava. Ti crnomanjast a ja plava. Kao Otelo i Dezdemonu.

- Opet ti o tvojoj plavoći.

Sad već nije imao onaj gnevan ton. Ona se nasmeja.

- Donela žena mustre za kosu. Ti nisi znao da postoje i mustre od kose.

- Otkud ja da znam.

- Nisam ni ja znala. A moj frizer mi donese: „Evo, gospođo, pa probajte kod kuće". Molim te, da vidiš one kose. Hoću da metnem tebi uz lice, da vidiš kakav bi izgledao da si plav.

Ti si pravo derište.

- Čekaj, molim te. Prvo ovu zlatnu.

- To je riđe. Zar bi ti volela riđeg muža.

- Uh, nikad.

- I ja isto tako riđu ženu.

- E, pa priznaćeš, da su riđe žene lepše od riđeg muškarca. Da metnem ja uz moje lice.

On je gledao, zažmiri.

- Ne stoji ti lepo. Tvoj tip je lep kao crnka.

- Dobro, a ova plava. Taj tebi da metnem. Vidiš bio bi lepši kao plav. Boga mi, lep.

- Šta, a ti voliš plave muškarce?

- Bože sačuvaj, samo crnomanjaste, kao što si ti, pa tako crna grgurava kosa, kao tvoja. Uh, slatka moja kosice.

Ona mu zavuče prste kroz kosu, privuče njegovu glavu na njene grudi, poljubi mu kosu, oči, obraze, usne i poče opet da ga uzrujava. I on opet steže rukom njena bedra.

Ona se otrže.

- A da vidiš kako meni stoji ova plava.

- To je ipak, malo bolje nego ona riđa kosa, ali najlepša je tvoja crna.

On je opet zagrlj, opet steže u naručje i ona mu sede na krilo.

- Ti me ne voliš. Maločas si kazao, da ja ne bih bila tvoja žena, da ofarbam kosu. Je l' to istina?

Zagrli ga strasno i prošaputa:

- Lažeš, voliš ti mene. Ti ne bi mogao da živiš bez tvoje ženice, je l' da ne bi mogao? Ko bi tebi ovako ugađao kao ja? Vidi kako sam presvukla krevete, pa sve čisto, belo, ta tvoja pidžama, pogledaj, izmenila sam manžetne i jaknu. Plava boja kao nebo. To će tebi lepo da stoji. Voliš li me? Voliš?

- Koliko ću puta to da ti ponavljam.

- Svakog dana. Uh, meni se spava. - Ona se izvi, proteže, previ preko njegovih kolena, penjoar joj se otvori na grudima i ukazaše se dve divne bele dojke kroz prozračni kombinezon od roze šarmeza.

San se polako spuštao na njene oči, i u poslednjem trenutku, već kad je htela da zaspi, opet joj prostruji ona ista misao.

„E, ofarbaću se, mužiću, pa ću još tebe naterati da mi kažeš: „Idi ženo i farbaj se.“

Prijateljica gospođe Zore, oksidisana blondinka Živka, pričala je kako je ona uspela da dobije od muža punomoćje za farbanje.

- Nije to bilo lako, draga moja, ali ja oko njega, umiljavaj se, dokazuj mu, dok on nije popustio. A šta mi je najviše pomoglo, znaš li šta? Počela sam da mu masiram lice.

- Njemu?

- Dabogme. I kako ti on prista na to. Probaj samo.

- Baš ću da pokušam.

Te iste večeri, gospođa Zora se nešto zagleda u muža.

- Šta me tako gledaš?

- Gledam te tvoje bore oko očiju. Znaš li ti, da bi tebi svet to masaža otklonila. Što čekaš da ti se oko očiju naprave lepeze?!

- Neka se pravi. Nismo mi muškarci kao vi žene. Mi još volimo bore. To je izraz intelektualnog rada i mišljenja.

- Možeš ti biti intelektualac koliko hoćeš, ali baš zato što si intelegentan čovek, treba da vodiš više računa o svom spoljašnjem izgledu.

- Eh, sad ću ja da se ulepšavam kao žena.

- Molim te, daj da ti ja malo izmasiram lice. Da vidiš nigde bora nećeš mati. Znaš kako meni masira maserka pa ću isto tako tebi.

- Ostavi, molim te. Da ja sad masiram lice?!

- Ali da probamo samo. Ništa ti neće stajati. Eto ovako. Ove ću bore da ti rasteram. Pa čekaj, krem ću da uzmem. Vidi ove bore, to ti baš ne treba. Tako to se povlači na ovu stranu. Samo ti budi miran. Aha. Da

vidiš kako će da ti zasijalice. Ovako treba ja da ti dva puta nedeljno masiram, video bi ti, kako bi ti sve bore iščezle.

- To ne liči muškarcima.

- Šta ne liči?! Moj frizer, bogami, priča da se i muškarci masiraju. Nije samo to, nego i manikir i pedikir. Sad ću malo da ti pljeskam po licu, pa ću da te poprskam sa kolonjskom vodom. Ded, pogledaj se sada u ogledalu.

- Pa nije ružno. Dođe svežije lice.

- Tek ćeš ti da se osvežiš. Zar ja nisam dobra žena. Ulepšavam te, a oko tebe sve mlade činovnice.

- Ti znaš mene.

- Znam, ali i ne znam. Šta ja znam šta se događa po kancelarijama. Ako ti ovako procvetaš, bogami biće opasno... Ali ja hoću da si uvek lep. Nije kao ti meni što ne daš da se ulepšavam.

- Bolje reci da se farbaš. Zar ti još na to misliš?

- Kad vidim kako se druge žene farbaju, moram da mislim...

Zvonce zazvoni.

- Ko li je to?

Gospođa Zora ode da otvori i uzviknu.

- O, otkuda vi? Baš prijatno iznenađenje.

To je bila njena prijateljica Vida i njen muž Čeda.

- Vraćamo se od mame. Bila sam kod nje celo posle podne, pa došao Čeda, oni nas zadržali na večeru, pa posle večere, znaš, oni stari, mama i tata, pa se odmah strpaju u krevet. A mi prođosmo ovuda, ja videh svetlost, pa rekoh Čedi: hajde da svratimo do njih. Nećete valjda još da spavate?

- Kakvo spavanje! - uzviknu Dragi. - Danas sam posle podne malo spavao, znam da ne bi dugo zaspao i bolje malo da posedimo.

- Jeste li za čaj ili kafu? - pitala je gospođa Zora.

- Gotovo, pre bih čaj... Nešto me boli tu.

- Pa i ja ću čaj.

- A znaš, Zoro, šta sam došla da ti kažem? Iznenadićeš se... Sutra idem da farbam kosu. Hoću da se heniram. Neću više ovo moje

sedo čudo da trpim na glavi.

- To si ti trebala još davno da učiniš, znaš da sam te ja uvek grdila i terala.

- A zašto da se farbaš? Tebi, Vido, baš lepo stoji ta seda kosa, govorio je Dragi. - Vidi se mlado lice, samo si rano osedela.

s v"

- Mlado lice a seda kosa. Ćuti, molim te. Vidi samo Ćedu. Crna kosa kao zift. A ja pored njega sva seda kao baba.

- A šta ti na to kažeš, Ćedo?

- Dozvolio sam neka radi kako hoće.

- Vidiš Dragi, dozvolio. A ti meni ne daš da se farbam.

- Dobro, ja mogu da razumem Vidu, što hoće sedu kosu da boji, ali zašto ti hoćeš da karadiš lepu crnu kosu.

- Pa ja bih tek onda bila lepa. Reci mu molim te, Vido, zar meni ne bi lepo stajala zlatna kosa.

Ona je ispod stola dobro nagazi na nogu.

- U, pa ti bi tek tada bila interesantna. Crne oči a plava kosa, zašto joj Dragi ne dopustiš?

- Ostavi Vido, nemoj i ti sad da je podbunjuješ! Ja ne bih mogao to da podnesem, da moja žena, koju sam ja uvek voleo kao crnomanjastu, postane najednom plava. Eto, kako bi vama izgledalo, da se ja i Ćeda ofarbamo riđe. Zato i ja to ne mogu da podnesem i ona se meni takva ne bi dopala.

- E, sad ću da vam pokažem kakva bi izgledala.

- Opet ćeš sad tvoje mustre od kose da doneseš. Zar ih još čuvaš?

- Jeste, čuvam ih. Pogledaj Vido, ovu zlatnu kosu. Evo da metnem uz lice.

- Uh, što bi ti divno stajalo! Bože Dragi, pa zar ti nemaš oči da to vidiš.

- Slušaj, Ćedo, slušaj, sve je to ženski odgovor. Hoće sad Vida mene da ubedi, da bi ona bila lepša.

- Pa ja bi se odmah ovako obojila, ne bi ni pitala da li će se Ćedi dopasti, samo da moja kosa nije seda.

- A šta ti smeta što je seda?

- Zato što kad se seda kosa oksidiše, dođe kao da je zelena. Zori bi to već divno stajalo.

- Što je ne pustiš da se farba? - dodade Ćeda.

- Zar si i ti protiv mene?
- Ja sam naprotiv uz tebe. S mojom ženom ja sam se dogovorio. Dopuštam ti da se farbaš, ali pod uslovom, da i ti meni, onda, dopustiš da svaku žensku pogledam.
- Jaoj, ti ne gledaš ženske! A onomad u kafani? Na moje oči se kibicuješ. Samo da ti pričam, Zoro. Ali čekaj, ja imam ovde neki ručni rad, pa da ne dangubim.
- Šta radiš?
- Jedno šalče... Znaš onomad smo bili u kafani kad uđoše dva devojčeta. Da si samo to videla. Koliko je god bilo muškaraca, kao naelektrisani, okretoše se za njima. A one obe sedoše baš vizavi našeg stola. Ovaj moj odmah užagri očima.
- Šta užagri?! Sedeo sam sasvim mirno.
- Jaoj, Čedo, ti misliš da ja to ne znam. Ama čim vidiš lepe devojčice - odmah se uzvrdaš, pa malo, malo, pa u njih... Da su bar neke ženske od reda, nego...
- Što ste vi udate žene! Čim vidite lepo devojče, ono je odmah za vas nepošteno.
- Pa zar ti ono smatraš poštenim. Pola deset a dva devojčeta sama, lunjaju po kafanama... I kako je jedno samo bezobrazno. Upiljilo se u Čedu, ništa zato što pored njega sedi žena.
- Odkud se u kafani zna ko je kome rod.
- Zna se to. Vidi se po ponašanju. Zar će jedna udata žena onako na muškarce da baca kolutove dima? I posle kad smo izašli, video si, za njima juri jedna bulumenta muškaraca. I ti bi potrčao da nisam bila ja.
- Zato ću, Zoro, da se ofarbam. Hoću da izgledam mlađa. - I ja bih zato, ali Dragi ne da.
- Popustiće on... Ali, šta je to, Dragi, večeras sav blistaš. Još maločas sam htela to da kažem. Podmladio si se i prolepšao.
- Ama i ja to isto gledam, govorio je Čeda. Kakav ti to recept imaš?
- Ja sam njegov recept, - govorila je gospođa Zora, grleći ga... - Zar nije lep?
- Nemojte sad da me zbunjujete. Spavao sam, pa sam se odmorio.
- I kad svi kažu da si tako lep, onda ćeš i meni da dopustiš da se ulepšam.
- Ostavi, o tome ćemo tek da razgovaramo.

Posle predoše na druge razgovore, popiše čaj, odigraše i jednu partiju domina i rastadoše se. Pri rastanku Zora šapnu Vidi:

- Reci mu za moje farbanje. I Vida opet navali:
- Slušaj, Dragi, pusti Zoru da sutra idemo zajedno na farbanje.
- Ne, ne to ja treba da razmislim. Ne mogu sa tim nikako da se pomirim.

Ležući u postelju gospođa Zora je mislila: „Popušta, već popušta, samo treba imati strpljenja. E, ofarbaću se, mužiću, pa ćeš me još ti naterati.”

* * *

Luster od tri sijalice bleštao je a pod njim je sedela gospođa Zora. Na njoj je bila velika promena. Plava kosa kao zlato treperila je, prelivala se i lice je dobilo neku nežnost, roze boju, ona je sva bila podmlađena, čisto detinjasta.

Čekala je muža. Ču ključ u vratima, njegove korake u predsoblju, i ostade sedeći.

Vrata se otvoriše. On kroči, zastade, zagleda se u nju, ostade zanemao... Onda mu se najednom obrve skupiše, priđe jedan korak bliže i viknu:

- Šta, ofarbala si se? Ona je ćutala.
- Usudila si se bez mog znanja? Odmače se jedan korak.
- I smela si to da učiniš. Gledaj kakva je! Ona samo ćuti.
- Sram te bilo! Sad vidim kakva si. Htela si da crkneš dok se ne ofarbaš. Neka on priča šta hoće, ali ja ću da uradim ono šta ja hoću. E, sad ćeš da vidiš šta ću ja da uradim.
- Izlete iz sobe, zalupi snažno vratima, uđe u spavaću sobu i sede na divan. Sedeo je i ćutao. Vrata škripnuše. On se ne okrete.
- Dragi... Drakče, pa pogledaj me.
- Odlazi!
- Ali, molim te, pogledaj me.
- Odlazi kad ti kažem!
- Pa kad te molim, vidi nešto.
- Još se usuđuješ da mi nešto govoriš?! On se besno okrete.

U tom času, jednim brzim gestom, ona se dohvati za kosu i skide - periku.

On osta nekoliko trenutaka gledajući je i progovori, još uvek nabusitim glasom:

- Pa šta praviš komedije?
- Htela sam da me vidiš s plavom kosom, uzela sam ovu periku od frizera. I moraš priznati da divno izgledam.
- A ti još jednako misliš na farbanje.
- Ne mislim. Nego sam donela ovu periku, pa ću da je nosim po kući i isteram želju za plavom kosom. Eto, samo te to molim, da mi dopustiš da stavim periku po neki put. Tako će me ova želja proći.
- Bože, što si luda!
- Reci, dopuštaš li da je stavim na glavu.
- Pa metni je! Samo me ostavi da pročitam novine.
Ona namesti periku pred ogledalom i u ogledalu spazi kako je on krišom posmatra.
- Hajde, hoćeš li da večeramo.
On sede za sto i mora da se nasmeje.
- Sad si se napravila kao da si glumica. Sve ste vi ženske glumice. Vidim ja da ti glumiš i izvodiš nešto.
- Baš ništa... Meni se sviđa a tebi ne mora da se sviđa. Niti te ja pitam da mi kažeš da li mi lepo stoji.
On zapali cigaretu i zagleda se u nju.
- Čekaj da te vidim. Gledao je i ništa nije govorio.
A ona ništa nije pitala. Samo mu se opet zagleda u lice.
- Što se to tvoje lice popravilo! Znaš li ti, da nigde nemaš nijednu boru...
- Sad treba i ja tebi da napravim kompliment: „Što ti divno stoji ta plava kosa!”
- Ja znam da ti to ne voliš.
- Ne volim, jer je neozbiljno. A ne stoji ti rđavo. Istina, mlađa si!
Ona skoči, zagrlila ga.
- Pa što si takav, što ne kažeš da sam lepša.
- De, de, ostavi me... Za periku mogu da kažem, ali tvoja crna kosa je lepša.
Njoj je ipak to bilo dovoljno.
Sutradan zazvoni telefon. Razgovarala je i sa oksidisanom i heniranom prijateljicom.
- Dođite večeras, a ja ću da stavim periku, pa da sve tri saletimo Dragog da popusti. Ali i Čeda i Pera da budu na mojoj strani.

I zavera se sklopi protivu muževa, neprijatelja oksidisanе kose. Živka oksidisana plavuša i Vida, henirana, uzviknuše od iznenađenja kad ugledaše Zoru sa perikom.

- Pa ti si se oksidisala. Jaoj, što ti divno stoji! Deset godina si mlađa.

Zora uzdahnu.

- Nisam se oksidisala, nego sam periku stavila.

- Bože, pa ti, Dragi, još jednako si onako tvrdoglav. Zar ne vidiš da se ceo Beograd već oksidisao i platinirao.

- Vidim, još samo ona jadnica je ostala iza tog celog oksidisanog Beograda.

- Pa ti ćeš mi dopustiti, je li da hoćeš, kaži samo pred njima.

- Hoće, on je dobar, - govorile su obe žene u isti mah.

- Pa ti nas vređaš, Dragi. Šta si se tako zainatio. Kao da je to nepošteno.

- Vidite, kako žena može da postigne sve što god hoće. I ona prosto hoće, da me natera da popustim.

- Samo dobri muževi popuštaju, a ti si najbolji, ja priznajem...

- Zar je potrebno na ovoj krizi da imam i taj izdatak za farbanje kose?

- A ja sam to već uštedela od kujne. Ništa ti meni nemaš da daš. Samo reci, reci: Idi sutra pa se farbaj.

On je pogleda, uhvati se za glavu, diže ruke u vis i viknu:

- Molim te idi sutra pa se farbaj samo nemoj više da mi kukaš.

- Ali još jednom da ponoviš da svi čuju, da se ne pokaješ sutra.

- Ostavi me molim te. Dobro, idi pa se farbaj! Neću ti više ništa reći.

SALON

Svaki je imao po neku želju u toj skromnoj činovničkoj porodici i to je stvaralo suze, svađe, ljutnju, nezadovoljstvo. Zorica u trećem razredu osnovne škole, plakala je zbog čizmica; Nada u četvrtom razredu gimnazije, htela je dugačke rukavice, one bele koje prelaze preko rukava čak do lakta; Voja student prava, neprestano je gundao zbog zimskog kaupta, jer mu je onaj prošlogodišnji sav se izlizao i ne ostaje mu drugo nego nosi trenčkot, kao mnogi, a to se već zna da su sirotinja i nemaju zimski kaput. A Kaća, lepa Kaća, mlađa od Voje i najlepša, mala činovnica, sanjala je o salonu. Da imaju salon, fotelje, kanabe, abažure, lepe slike, puno sitnih stvarčica od kristala, gipsa, bronzne, jastučice futurističkog oblika, i da ona tu prima svoje otmene drugarice i to one fine, uglađene i neparfimisane mladiće otmenog sveta, koje je sretala kod svoje drugarice Božanke... To prijateljstvo je probudilo u njoj mondenske prohteve, želju za salonom, nezadovoljstvo u toj skromnoj porodici, gde je sav prihod bila očeva plata, malo više od tri hiljade i njeni hiljadu dvesta. Ali koliko potreba, koliko samo čarapa, cipela, pa kirija, ne računajući drugo, da je svaki bio ljut zbog neke želje, koju je bilo nemoguće ostvariti.

Kaća je najviše patila. Sva njena nesreća je bilo to drugarstvo iz đačke skamije pored Božanke, bogate, razmažene, otmene devojčice, koja je, ipak, imala dobro srce i zavolela onu Kaću. Nisu se rastajale sve do mature, pa i posle, kad je Kaća postala činovnica a ona otmena devojka koja čeka prosiocice, zabavljajući se i ne žureći se udajom. Kaća je uvek bila kod nje na žurevima, gotovo kao član porodice, imala veze sa otmenim svetom. Primala je njihove manire, konverzaciju, volela tenis, auto, šofiranje i sa tim novim navikama, život joj je bio nesnosan u kući, pored moderne majke, tog ironičnog brata, koji je više voleo pulover nego sako, ismejao je taj otmeni svet, i nju, Kaću, nazivao prišipetljom, koja se gura i nameće tom svetu, gde njoj nije mesto.

Jednoga dana dođe Kaća sva usplahirana.

- Mama, mi moramo da nabavimo salon. Božana će mi doći u posetu sa još jednom otmenom gospođicom i dvojicom mladića.

- Otkuda, ćerko, da nabavimo salon. Zašta? - Iznenadi se mati.

- Na otplatu, idi pa pitaj trgovce, ja ću otplaćivati od moje plate...

- Lepo, bogami, - upade Voja. Salon da kupuješ, a ja da se mrznem u trenčkotu. I zašta će nam salon, gde da ga smestim? Valjda i stan veći da uzmemo, jer gospođica treba da prima otmen svet.

s

- Ćuti, ti bezobrazniče jedan. Pravi si prostak... Ti i nisi za salon i otmen svet. Slušaj, mama, ti moraš da ideš da vidiš ko će da ti da otplatu.

- Idi, moraš ići, - dobaci opet Voja. Zar ovako otmena gospođica da prima u ovoj našoj starudiji... Ali, zapamti, presešće tebi otmen svet.

Kaća ciknu na njega, otera ga, nervira se, udari u plač, izgrdi ga i mati, što je sekira, jer ona je sve popuštala toj lepoj ćerki, koja je umela da je ubedi, kako je potrebno da primaju otmen svet, kako će ona jednog dana tu naći partiju, jer se svima dopada, svi joj laskaju, prave komplimente, smatraju je za otmenu devojkicu, i ona hoće to da im dokaže, da ih pozove svojoj kući, i da ne misli da je ona jedna obična fujara.

I sirota mati, trčala je iz radnje u radnju, tražila molila, ali svi traže bar pola da se plati, a oni nemaju ništa, i došla kući očajna, plače Kaća. Šta da rade, jer u nedelju da će da dođe taj otmen svet. I jadikuje na svoju sudbinu, što se rodila u sirotinjskoj kući, proklinje sebe...

Opet, jadnica, mati, doseti se.

- Nemoj sine, da se sekiraš. Znaš šta ćemo da radimo? Da pozajmimo taburete od kuma Dare... Ona je na prvom spratu, daće nam žena za jedan dan...

I nastade trčanje, donošenje stvari: taburete, ćilim, pa opet nema sve... Nema slike, sve neke fotografije, a u sobi šifonjer a odozgo tegle sa slatkim i ajvarom.

- Ovaj šifonjer da izbacimo.

- Pa nemamo ga gde.

- Ih, mama, pa kako to govoriš, zar u salonu da mi stoji ono slatko i ajvar...

Izbaciše ga u kujnu za taj dan, napabirčiše stvari, da dočekaju otmen svet. Ali sad nema šolje za čaj. Trči, pozajmljuij i to... A Voja gleda šta se radi, sa ironičnim osmehom, naljuti se i podvniknu sestri:

- Išamarao bih ja tebe, pa se ti ne bi setila salona. Celu si kući ispremetala, da bi se pokazala otmena gospođica... Ti misliš zamenićeš salonom, jest, mnogo ne vide onu starudiju.

Udari nogom taburetu, prevrte se, ispade slama. Kaća dobi histeričan napad, mati ga izgura iz kuće.

I kroz plač Kaća moli mamu: - Samo mu ne daj, toga dna, kad dođu, da uđe u sobu. Kako je bezobrazan uvrediće nekoga. On mrzi taj otmen svet, zato što je pravi dripac. Nemoj da se razdere kao uvek: „Mama, daj mi putera i hleba, ja sam gladan”...

I onda dade uputstva majci, kako da se ponaša, da ne sedi mnogo u sobi, to nema smisla, devojke su danas uvek same sa kavaljerima, pa neka izađe. Može da kaže nešto glupo u razgovoru, jer ona nije naučila da vodi razgovore u salonu.

I dođe taj dan. Dođoše dve otmene gospođice, i dva fina, lepa kavaljera... Kaća je sva uzbuđena, u groznici, od straha, da ne naiđe Voja, da neko ne napravi ispad u kući... Pa ona prokleta tabureta, samo škripi feder, i tu je seo jedan mladić, baš onaj koga simpatiše Kaća... Ona se smeje, priča, hoće da bude prava dama, ali joj obrazi bukću, i kako škripne tabureta, ona se nasmeje da se to ne bi čulo. Svrši se poseta, odoše, Kaća leže u postelju sa glavoboljom i zaplaka.

- Kako je teško dočekivati goste u ovakvoj sirotinji i ovako pohabanoj kući, pokraj glupe familije. I baš kad je htela da zapsi, ču Vojin glas:

- Kako ste se gospođice proveli? Sad zamišljate da ste otmena dama. Ha-ha-ha!

Ona ščepa cipelu, poteže za njim i briznu u plač.

* * *

A posle nastade opet isti život. Voja je bio vredni student, i druga deca su vredno učila, samo se Kaća izdvajala... Ona je često zadocnjavala uveče. Mati je to uvek zataškavala, krila, ostavljala joj je ključ na prozoru kad dolazi, jer je znala da je sa Božankom, u pozorištu, bioskopu, ili prave izlet automobilom... I kad bi Voja počeo da napada majku zbog te popustljivosti, ona je branila:

- Neka je, neka se provodi.

Pored mene i oca gde bi izašla. Ne možemo ni u pozorište, ni u bioskop... Da ti imaš neku službu pa da je izvedeš. Vidiš, ona dosta

daje i u kuću. Zadrži samo sebi džeparac, pa zar da joj uskratim da se malo zabavlja.

- Dobro, dobro, pusti je neka se zabavlja... Ti ćeš biti kriva za sve, ja ti kažem...

Kaća, pod okriljem majke, zabavljala se. Jednoga dana donese skupoceni štof.

- Mama, vidi, šta mi je kupila Božanka...

- Božanka?

- Jest, ona. Kaže da sašijem kostim. Ti nemaš pojma, kako ona ima dobro srce...

I često je donosila poklone, sva srećna, počela je lepše da se oblači, i da bi Voju odobrovoljila, obeća mu da će mu kupiti zimski kaput a ona će to da otplati.

On je primio kaput, ali je uvek podozrivo gledao svoju sestru, ogorčen na njen život u tom otmenom svetu. Mati, dobrodušna žena, trudila se da izglati odnos između sina i ćerke, da ih izmiri, da ne bi bilo svađe u kući.

I tako je život naizgled tekao normalno.

Jednog jutra dođe kuma Dara, zamoli ako imaju jedan kofer, hoće ona i ćerka na put, pa im je malo njihova dva.

- Imamo jedan, čekaj kumo, sad ću ti dati... Nađe ga ispod Kaćinog kreveta. Bio je zaključan.

- Čekaj, kumo, samo da nađem ključ.

Preturala je svuda, i nađe ga u šifonjeru, ispod veša. Otvori kofer da ga istrese i zastade preneražena. U koferu su stajale svilene košulje, gaćice, kombinezoni, najfinije čarape, staklo kolonjske vode, flašice parfema i svila za jednu haljinu...

Ona kao u snu poče da diže jedno po jedno parče. To je sve bilo tako fino lako, paučinasto, što ona nikad nije videla na Kaći i nije mogla da veruje očima da je to njeno. Otkuda njoj novac za ovakav veš, za te mirise, čarape? Neka strašna misao prođe joj kroz mozak. Ona se čisto povede. Pođe u drugu sobu, nesvesno, pa se vrati, uze sav taj veš, savi ga, strpa u šifonjer... Ugleda na dnu jednu kovertu, otvori je i izvadi iz nje hiljadarku...

Sad kao da joj nešto sinu pred očima, otvori se, i ona ugleda ponor i u tom ponoru svoju kćer.

- Jesi li našla, kumo? - Jesam, evo sad ću...

Uze kofer, iznese ga, sva zbunjena, ne znajući šta da govori. Savlada se, isprati kumu, vrati se u kujnu... Okrete se po kujni, htela je nešto da uzme, dođe do ormana, otvori ga, ali nikako da se seti. Zaprška zamirisa

na izgoretinu, ona priđe šporetu i vide da je sav luk pocrneo... Htede da uzme so, pa dohvati šećer i opet se okrete po kujni kao luda.

Utrča Zorica.

- Mama, daj mi putera i hleba, ja sam gladna. Ona se izbregnu na nju.

- Idi, dete, ostavi me na miru.

- Pa daj mi hleba, razdera se Zorica. Mati je udari:

- Nemoj da mi se dereš i čisto se osvesti, povrati se iz onog bunovnog stanja, dobi neku energiju, dođe joj da viče, da uhvati tu Kaću za kosu, da je čupa, da je pita, ko joj to kupuje... Sad tek ona poče da razmišlja o njenom životu, tom zakašnjavanju uveče, što je ona, mati, naivno shvatila, mislila da je sa drugaricom. Sad joj tek bi jasno, ko njoj kupuje štofove, što ona kaže da je Božanka... Poče u mislima nju da gleda. U poslednje vreme se prolepšala, raskrupnjala, došla nekako drugojačija. Bila je uvek umiljata oko majke, ali ta umiljatnost je bila što je ona sve praštala, ništa nije sumnjala. Sad će ona drugojačija biti. „Ah, samo da dođe“, škripnu mati zubima, raščupaću je, pocepati sav onaj veš. I taj veš ju je bacao u sumnju, u patnju baš zbog toga što ga nikad nije nosila kod kuće. Gde je ona to oblačila, kad je nosila?

Dođe podne, svi se skupiše na ručak. Mati je ćutala. Muž zapita: - Šta ti je?

- Boli me nešto glava.

Nije htela pred njima, naročito pred Vojom. Sad je uviđala, da je on muškarac, iskusniji i pametniji, ima pravo, i da je ona bila glupa i naivna mati, koja ne poznaje život. Osećala je svoju krivicu pred sinom, što je njemu zabranjivala to tutorstvo nad sestrom, grdila ga je i ona, misleći da je zao, pakostan, nepravedan kao brat, a sad je tek videla, kako braći treba dati za pravo i dopustiti im da kontrolišu život sestre.

Posle ručka, otac prileže, Voja ode od kuće, ona zovnu Kaću u sobu, iznese onaj veš i šapatom škripeći zubima zapita je:

- Otkud ti sve ovo i ovaj novac?

Kaća se u prvi mah zapanji, ali samo za trenutak, pa se pribra i bezazleno i naivno, sa osmehom:

- Pa to sam od Božanke dobila.

- Pa kad si dobila zašto mi nisi pokazala nego kriješ u koferu?

- Bože mama, to sam tek onomad donela, pa nisam htela da Voja vidi i nađe...

- Lažeš, ti si lažljivica, - siktala je mati kroz zube. - A je l' ti Božanka dala i ovih hiljadu dinara?

Kaća opet udari u smeh.

- Mama, boga mi, sad ću ti priznati. Ja sam dobila povišicu još pre dva meseca, pa nisam htela da kažem. I to je moja ušteđevina. Ti znaš da ja hoću da kupim salon, pa sam krila od tebe, jer ti čim nemaš para odmah mi uzmeš i moj džeparac i taj salon ne bi nikad kupila. A ja toliko sanjam o tome, već sam gledala jedan, pa hoću i ti da vidiš.

- Ama, kakav salon, šta će nam to, koga ćemo mi da dočekujemo? Bolje da kupimo jorgane, sve se pocepali ovi stari, pa veš, pa ocu treba jedno odelo...

- Ti, mama, sve meni kvariš, a ti ne znaš, šta znači imati salon za primanje i moći dočekati svakog...

- Pa dobro, gde ćemo da spavamo. Treba da izbacimo krevete.

- Kreveti nisu potrebni. Kupićemo fotelje na rasklapanje, pa danju salon, a uveče spavaća soba.

- Ama, kakav salon, šta će nam.

- Mama, ti si uvek dobra, ostavi meni da to udesim. Najzad ja nisam dužna da vas izdržavam u kući. Jes, treba sve vas ja da odevam. Ti znaš da ja tebi dosta dajem. Ja ću uvek tebi da činim, mislila sam i tebi za haljinu da kupim...

Govorila je tako ubedljivo, zagrlila mamu, ona popusti, pokoleba se u svojoj sumnji, ali joj ipak reče:

- Ja sam svašta pomislila, Kaća, za tebe. Ti znaš da ti ja sve činim i popuštam, što možda grešim, ali ja mislim da ti umeš da čuvaš sebe i svoj obraz. Jer to ti je sve što imaš ćerko, obraz i poštenje.

- Bože, mama, šta mi ti to sad pričaš, obraz i poštenje! Ti treba da znaš da ja umem da vodim računa o sebi i umem da pazim na svoje ponašanje. Ne boj se, neće mene zavesti ni jedan muškarac.

- Ja sam uvek mislila da si takva. I zato nemoj ništa da kriješ od mene.

U tom se čuše koraci i Vojin glas.

- Daj mi, mama, taj veš i mirise. I nemoj njemu ništa da pričaš. Znaš, kako on mrzi otmen svet. Reći će: „To hoćeš da se oblačiš kao otmena dama“.

I ona sakri rublje i mirise, a mati izađe iz sobe malo umirena.

Posle nedelju dana imali su salon u kući.

Te večeri Voja se vraćao iz pozorišta sa premijere. On je bio stalna publika na galeriji, koji najoduševljenije gleda i sa najtačnijim kriterij umom. Vraćao se pešice jer ta publika sa galerije ne ide nikad autobusom, uzdignute jake na kaputu, zavučeni ruku u džepove i pevušio šlager: „Ja ljubim vašu ruku madam.“

Najedared, zastade. Iz ulaza jedne velike kuće, sa dva-tri stepeništa, poznate sa svojim garsonjerama, izađe njegova sestra. Ona istrača na ulicu, za njom jedan mladić, uletoše u jedan auto i odjuriše.

- Kaća!... - šaputao je brat. - Znao sam ja sve to...

On pođe brzo kući, oborene glave, stegnuta srca, sa nekom gorčinom i besom.

Nije hteo uveče da pravi skandal, ali sutradan zovnu mamu i Kaću i reče majci:

- Tvoja kći ima ljubavnika.

- Šta kažeš, bezobrazniče jedan! - ciknu Kaća.

- Ćuti, bednice jedna, još smeš da govoriš, - grmnu brat na nju, - znaj da ću te smožditi ovog časa. S kim si se sinoć vraćala? Izašla si iz neke garsonjere i uletela u auto. Da, automobilom ti je došla kćer kući. A šta je tebi kazala?

Mati sva unezverena, tupim glasom prošaputa:

- Kazala je da je bila kod Božanke na večeri.

- Kod Božanke? To je izgovor njen, ta Božanka. Nije ona nju ni videla, ali kod nje je pohvatala veze i našla ljubavnika... Auto, toaleta, salon, to tebi treba. Ti, skromna činovnica, oblačiš se kao bogataška kći. Otkuda tebi ta toaleta? Otkuda tebi ovaj salon? Zaradila si ali na koji način. Propalice jedna! I ti majko, ništa ne vidiš, dopuštaš joj sve, kriješ svaki njen postupak. Ali ja ti kažem svaki tvoj korak ću ti pratiti i vidim li te još jedne večeri, isprebijaću tog nitkova na mrtvo ime.

- Laže, mama, sve laže, - vikala je Kaća. I dobi histeričan napad i mati izgrdi sina kao uvek, da bi umirila kći.

I posle kroz suze, Kaća je pričala mami:

- Ti ne znaš mama, kako je to fini mladić i koliko me voli. On ima najozbiljnije namere prema meni, kaže da ne može da zamisli život bez mene, i ja verujem da ću se udati za njega. A sinoć smo ispratili onu damu, ona tu stanuje i posle je i mene dopratio...

I mati se umiri.

Neko zatišje je bilo u kući. Kaća, valjda, iz bojazni, dolazila je ranije kući... Posle, opet otpoče po starom... Dođe jednog dana i Božanka, da zamoli Kaćinu mamu da je pusti, da ide s njom, opravdavajući je, i majka, naivna, opet popusti...

Brat je malo govorio sa sestrom. Neko neprijateljstvo je bilo između njih. Ona ga se pribojavala i strepela od njega, i izbegavala sukobe, osećajući da je krivac, a on je imao u svom ponašanju neki prezirajući stav prema sestri. Bila je i neka promena na Kaći. Nešto je izgledala utučena, ubledela, ustajala sa kolotovima oko očiju i kao da je plakala. Posle se opet kao malo razvedrila, pevušila i mati nije obraćala pažnju na nju.

Jednog dana ona dođe iz kancelarije u jedanaest sati.

- Šta je, šta si došla tako rano?

- Teško mi je mama, pa su me pustili ranije kući.

Leže u postelju, učuta se. Mati joj priđe, učini joj se kao da joj se tresu ramena, uhvati je za ramena da je okrene, ona zabi još više glavu u jastuk, zajeca naglas.

- Kaćo, sine, šta ti je, jesi li slaba?

- Ostavi me! - obrecnu se ona.

- Hoćeš da zovemo lekara?

- Neću, idi od mene.

I ona opet zajeca. Mati, sa svojom bolećivosti materinskom, opet se naže nad njom.

- Zašto mi, Kaćo, ne kažeš, ako ti je nešto teško. Da nisi imala neprilike u kancelariji.

- Ostavi me jednom kad ti kažem!

Mati izađe zbunjena, naiđe Voja, ona mu reče:

- Ne znam šta je Kaći, došla je ranije iz kancelarije, samo plače, pitam je, boli li je štogod, ona neće da kaže...

- Ne znaš, šta joj je. Ja znam. Njen ljubavnik se verio, evo piše jutros u novinama. Ženi se gospođicom iz otmenog sveta, naravno, bogatom, jer je i on otmen gospodičić. To je jedan od one dvojice, koji je dolazio jednog dana.

- Ostavi, kakav ljubavnik! - branila je mati. - Ti je neprestano sekiraš.

- Da si ti dopustila da je ja sekiram, sad se ona ne bi sekirala. Nego si ti bila zaslepljena, i tebe je zasenio taj bogati svet, volela si da ti se ćerka tamo provodi, mislila si zaljubiće se neki bogataš i nju uzeti za ženu... Jest, zaljubio se, i uzeo je, ali za provod i zabavu, a ne za ženu. Sad je ostavio, kao što se i moglo očekivati. Možda se u hiljade dešava jednoj, da uhvati tako nekog bogataša. Nego, pusti mene, ja da joj kažem.

- Nemoj sad da joj govoriš ništa, meni je dosta toliko jada. On odgurnu majku, uđe u sobu, priđe postelji.

- Kaća... Ona je ćutala.

- Kaća, ja znam sve.

U njegovom glasu nije bilo ironije, govorio je ozbiljno.

- Ti si to morala očekivati, nisi mene slušala, ali to ti je lekcija iz života. Sad ćeš zaboraviti salon i otmen svet.

Kaća skoči, raširenih očiju, cvokoćući zubima.

^s

- Ćuti, nemoj da mi govoriš. Ti si gadan. Ti se raduješ! Brat planu: - Ja se radujem? Ja te sažaljevam, što si takva bednica. Da, bednica si! A sad praviš skandale po kući, uvek ta tvoja histeričnost.

^s

- Ćuti, ti ćeš me ubiti.

- Ubila si ti sama sebe. Sve si radila šta si htela. Nikog nisi slušala, jurcala si i vucarala se noću, kao neka devojčura. A sad tu izigravaš... Ostavio te, ženi se, a s tobom se zabavljao.

Kaća vrisnu, počela je da ciči, da čupa kosu, odelo, sruši se na pod u histeričnim grčevima, ulete mati, sakupiše se deca, nastade plač. Jedva je umiriše i metnuše u postelju...

Mati je plakala.

- Teško meni šta sam dočekala.

Sin je govorio.

- Trebala si da se nadaš da ćeš to dočekati. Ali to će je opametiti. Nije ona jedina. Mnoge devojke tako prođu kroz život. Ne slušaju savete iskusnijih i veruju svakom obećanju. Ti si je uvek krila i zaštićivala a možda si sve to i naslućivala kao ja.

Mati uzdahnu teško i ne reče ništa.

* * *

Prodoše dva dana. Kaća kao da se malo umiri. Nije išla u kancelariju. Bilo je posle podne. Deca u školi, mati kod kuma Dare.

Kaća je spavala.

Posle četiri sata Zorica se vrati iz škole. Ulete u kuću i kao obično viknu: „Mama, mama, daj mi butera i hleba...”

Uđe u sobu, mame tu nije bilo. Zaviri u kujnu, ni tu je nema. Opet se razdera: „Mama! Mama! - Priđe kupatilu, otvori ga, vrisnu i pojuri vrišteći niz stepenice.

- Kaća se obesila!

Voja se vraćao, polete izbezumljeno, vide otvorena vrata na kupatilu, ugleda je kako kleči, sa užetom oko vrata, koje je bilo vezano za kuku na prozoru, ščepa svoj perorez, preseče konopac, podiže je, ulete u sobu, smače omču sa vrata, pritisnu joj srce. Ona je bila još topla i srce joj je kucalo...

Odozdo uz stepenice jurila je mati, kukajući, vrištala je Zorica, trčala kuma, čuše i druge kirajdzije, svi uletoše. Mati jauknu:

- Čerko, šta si uradila.

Voja viknu: - Nije mrtva, još živi, trčite za doktora!

On je baš bio u parteru, dojuri i posle pola sata povратиše je i Kaća otvori oči.

Lekar zamoli da se svet udalji iz sobe, njoj je potreban mir, ostadoše samo mati i brat.

Oni su sedeli malo dalje i čuše njen slabi glas.

- Mama!

- Šta je sine, prošaputa mati, uplakana lica.

- Mama, oprost mi.

- Nemoj ništa da govoriš ti znaš da te ja volim.

- Ali Voja me mrzi i prezire.

- Kako može brat da mrzi sestru?

- On tebe voli, samo se vas dvoje ne razumete. Jedno jecanje se ču u sobi.

- Ko to plače? - zapita Kaća. - Voja.

To je brat plakao. Njegovi jaki nervi muškarca, uzbuđeni do vrhunca, nisu mogli da se savladaju. On je plakao, potresen celom tom tragedijom, plakao je kao brat, koji je uvek mislio dobro sestri, želeo joj sreću, hteo je da je spase i zbog toga je mogao biti nesvesni krivac ove tragedije i neshvatanja života.

- Vojo, prošaputa Kaća.

On priđe, kleče pokraj postelje i zajeca. Govorio je kroz jecanje: - Nikad ja tebe nisam mrzeo. Bio sam strog možda, jer sam video tvoje neiskustvo, znao sam da si naivna i ne poznaješ život. Taj svet nije odgovarao tebi i ja sam zamišljao da ti zaslužiš bolju budućnost. Koliko je mojih drugova, kojima si se ti dopadala. Samo ti njih nisi gledala. Ali ti si uvek moja dobra sestrice.

On je uze ruku i poljubi, pogladi je po kosi.

- Mi ćemo se od sad lepo slagati.

- Ne ti ćeš me prezirati. Ja ne mogu da živim, ima još nešto strašno što vi ne znate.

- Šta je to strašno, reci Kaća. Ti ne treba ništa od nas da kriješ, govorio je brat.

Mati je plakala.

- Reci, Kaća, sve nam ispovedi.

- Ne mogu... Ja sam tako bedna... Vi ne znate. Nisam ja htela da se ubijem zato što se on ženi, nego... Ah, ne mogu da vam kažem... Ja sam...

- Šta? Reci Kaća, sve ćemo ti oprostiti, sve ma šta bilo.

- Ja sam u drugom stanju... - A je li to on zna? - zapita brat.

- Znao je.

- Pa šta je kazao?

- Kazao je, da je to maler, koji se mnogim devojkama dešava, ali to nije ništa, lako se može otkloniti bez posledica... I dao mi je dve hiljade dinara.

Mati uguši jedan jauk i sede na stolicu. Brat steže grčevito pesnice. Pribra se opet.

- On je bednik, ali je bolje što je takav bio, brže ćeš ga zaboraviti. A je li ti kazao da se ženi?

- Nije. To sam pročitala u novinama, ali sam naslućivala da će se ženiti.

- Jadna moja sestrice! - Brat ju je milovao po licu.

- Kako si ti dobar, - prošaputa Kaća.

- Ja sam pošten i ne bi nikad tako uradio sa devojkom. Ako budeš mene slušala, više nećeš patiti.

- Samo ako me ti ne budeš prezirao?

- Nikada te neću prezirati. Nisam ja tako konzervativan. To je bila tvoja zabluda života, koja ti se osvetila. Dosta je što si ti sama

patila...

Sad ćeš ti mene da slušaš i svakog muškarca treba sa mnom da upoznaš, jer jedan brat bolje ume da ga oceni...

Kaća se nasmeja, uze ruku svog brata i poljubi je...

- Uvek ću tebe pitati za savet.

Voja izađe iz sobe i ostade dugo zamišljen. Mislio je u sebi: „Ah, ovome nitkovu moram da se osvetim. Da ga ubijem, neću. To bi bilo glupo. Jer koliko je kriv muškarac, kriva je današnja devojka. Ona hoće da se zabavlja, voli bogatstvo. Ubiti ga neću, ali mu moram spljeskati njušku. Bar petnaest dana neće izaći iz kuće. Tužiti me ne sme, jer bi to bio skandal, koji bi mu pokvario brak...”

* * *

Mladi gospodičić ležao je u sobi na divanu. Imao je zavoj na licu i videla mu se modrica ispod očiju. Telefon zazvrja. On uze slušalicu. Govorio je jedan ženski glasić.

- Alo! Da li si ti, dragi moj. Hoćeš li doći, dragi moj. Zašto nisi došao posle podne? Zar verenik pa da ne održi obećanje?

On progovori iznemoglim glasom:

- Ah, ti ne znaš kakva mi se nesreća dogodila. Sudar automobila. Nisam smeo da ti kažem. Sva mi je glava u zavojima. Deset dana ne mogu da izađem iz kuće.

KLEOPATRINA PIDŽAMA

Već pola sata gospođa profesor pakuje mužu odelo za banju i drži pridike uz svako parče odela, kao profesor đacima bukvicu sa katedre.

- Čuvaj ovo grao, vidiš kako sam ti ispeglala, kao novo... Nemoj po tvom običaju, skljokaš se, pa zategneš kolena, nego povuci pantalone, da ti se ne pravi kesa. Pojedoh se živa zbog te tvoje aljkavosti i da te ja ne udaševam, pitala bi te kako bi išao... A ovu mašnu nosićeš sa teget odelom... Zapamti, sa grao odelom plavu, a grao mašnu sa teget... Ostavi molim te te knjižurine... Zar ćeš nos u knjige... Bože i ja da se udam za profesora koji čeprka po starim vekovima... Filozofija! Glupost. Kud ne nađoh profesora književnosti, pa recimo i matematike, nego čista filozofija... Ti su najšašaviji... A ti i ne slušaš šta ti pričam? Znam da ne znaš koju ćeš mašnu da staviš uz koje odelo. Ded, reci.

- Mašnu? - trže se profesor, koji je iz ormana birao knjige. - Mašnu? Šta mašnu...

- Ništa. Kazala sam da mašnu vežeš natraške, ili je zadeni za pojas.

- Ama, šta se ti toliko kidaš da sam ja elegantan kao neki fićfirić.

- Šta se kidam? Zbog sveta da me ne ogovara... A da nije tog sveta, video bi ti što bi se ja kidala... Pustila bi te da ideš kao adrapovac... Žena udarila sebe na modu, a muž nikakav... Kad ja hoću da sam feš, hoću i ti... Trebala sam za oficira da se udam, kao što sam želela a ne da brišem praščinu sa tvojih knjiga i učim te kako da se oblačiš i ponašaš.

- A kako bi ti htela da se ja ponašam?! - dobrodušno se šalio profesor, strpljiv na te ženine pridike.

- Kako da se ponašaš? Svakoj mojoj prijateljici da se javiš a ne da te ogovaraju kako se pošasavio. To izgleda kao da sam te ja zašašavila. Prolaziš pokraj njih i ni jednu ne pozdravljaš.

- Ne pozdravljam ih kad ih i ne vidim. Zar ti hoćeš da sve ženske zagledam?

- Jeste, da zagledaš ženske, nego da zablesaviš od knjiga...

- A, tako, ti bi htela da ja budem lola?!

- Nemoj ti to sad da zaokrećeš... Lola je za mene i kicoš i veseljak, čovek za društvo, za šalu, za pesmu. A ti nisi ni zašta drugo do te

tvoje filozofije... Sedneš za ručak, rasejan si. Sve strepim da te ne pregazi tramvaj. Pa otrezni se, budi i ti kao čovek. Hoću da se smeješ, šališ,

veseliš, volim više i da me izgrdiš, nego da gnjuriš po tim knjigama i aminuješ na sve.

A profesor se na sve smeškao, kao dobro i poslušno đaće, jer je u bračnom životu on bio đak, a žena klasni starešina, strogi, pedantni, koji čita od ujutru, do podne. Njemu to nije, ipak, smetalo, jer je nije ni slušao. Imala je ona i svojih dobrih osobina. Bila je dobra domaćica, umela je da namesti kuću, da umesi, da sve bude lepo i on je nesvesno osetio taj estetski život oko sebe i konfor, ne ulažući ni malo svog truda za tu ugodnost. Njegovo je bilo da donese platu, a sve ostalo je bilo njeno, briga o sitnim stvarima, sva ta njena sitničavost svakidašnjeg života, što je ona umešno izvodila sa praktičnim smislom trgovačke ćerke i male palančanke, naviknute na ugodnost, na domazluk i red. Često je dolazila u sukob sa profesorovim navikama. Volela je da pozira, da se ističe, da se vidi kako ona živi, to je volela da prikazuje svetu i ljutila se što njen muž neće kao ona... I zbog toga je često jadikovala, žaleći se što nije neka komandantovica, da se svuda prikazuje na svečanostima, paradama, da joj se klanjaju i ljube ruke... Nju nije oduševljavalo što je žena naučnikova, što njen muž uživa ugled u tom svetu, jer ta njegova nauka bila je za nju nešto mrtvo, nešto što umrtvljuje temperamenat, što odstranjuje od života i provoda, koji je ona toliko volela... Ta njena psihički površna priroda, činila ju je i površnom ženom, koja nije znala za prefinjene izlive osećanja, već je bila samo ženka, zbog toga je patila i krivo joj je bilo na tu nauku, koja joj je oduzimala muža više nego što je dozvoljeno, iako je on imao uslove, da se dopadne jednoj ženi svojom spoljašnošću... Ona ga je volela, mada ju je jedila ta njegova dobrodušnost i njihov život je proticao mirno i nije dolazilo do opasnosti za razvod braka... Profesor se nije žalio, a ona se žalila, ali ga ne bi ostavila, jer se žalila što ga voli, i što je htela da on bude po njenom modelu, modelu fićfirića, uglađenog, nalickanog, pa čak i da bude grubijan i naprasit.

Zato ga je spremala za banju, bez ljubomore, jer joj on nikad nije pružio priliku da bude ljubomorna, da je čak i to sekiralo, a zaželela je da i ona kao druge žene malo plače, praska, pravi ljubomorke

scene, samo da on ne bude ovako otužan sa svojom popustljivosti i aljkavosti...

Njena pridika je trajala čak i na peronu, ispred kupea, i tu je davala upustva, savete...

- Šetaj se, odmaraj, nemoj da čitaš, slušaj muziku, lezi ranije i ustaj ranije. Čašu od almunija sam ti spremila, tu ti je i četkica za zube... Pantufle su ti u kesi, kupila sam ti i sapun za brijanje, pazi, da se ne posečeš kad se obrijaš... Imaš i jednu teglu slatka, pa se posluži izjutra, kašičica ti je u pregradi nesesera... I nemoj da prelaziš iz vagona u vagon, da se skidaš na stanicama, ko Boga te molim... Kupi, ako ti što treba, kroz prozor... Čuvaj se samo...

I davala je savete, sve te sitnice domaćeg života i materinske brige, o kojima profesor nikad nije vodio računa, a koje su ipak značile mnogo u životu...

Voz pisnu, on mahnu ženi rukom i otputova u banju.

* * *

Posle jednog kišnog dana, granulo je sunce i on se napajao vazduhom i vlažnim mirisom šume... Šetao je sa otvorenom knjigom, čitajući je, idući stazom prosečenom kroz brdo, korak po korak. S jedne strane je brdo bilo pošumljeno, a sa druge strane se spuštao pašnjak.

Najedared nešto slete sa brda, iz šume, garavo, toplo, udari ga, knjiga mu ispade, naočari odleteše, on se preturi, omače sa aleje i otkotrlja niz brdo obraslo travom. Zaustavi se na jednom žbunu i taman da vikne na takvu neopreznost, kad ču iza sebe kikut... onog malog, garavog i toplo stvorenja, što se kotrljalo zajedno s njim.

- Ah, oprostite gospodine, nisam htela, zatračala sam se niz brdo i nisam mogla da se zaustavim.

Profesor protrlja kratkovidne oči, da vidi bolje, i spazi jedno, dražesno, vitko devojčence, koje ga je nestašno gledalo, a onda tresnu skunjicom, da bi je iščistila od trave i lišća i pri tom se ukazaše njene nožice kad više kolena...

Profesor se nasmeja, primajući izvinjenje, a ko bi se mogao naljutiti da se otkotrlja zajedno sa tako dražesnim devojčencetom po mekoj travi?...

- Ah, samo moje naočare... Gde su one?... One su sigurno gore...

- Ja ću ih potražiti...

I devojče, lako kao vrabac, odskakuta uz breg, dođe do aleje i viknu:

- Evo, vaših naočara. Nisu se razbile...

Profesor se pope uz breg, uze naočari, namesti ih, i tada mu tek sinu devojče pred očima. Taman da je nešto zapita a s brda je viknuše dve devojke.

- Nina, brže, idemo na ručak.

I Nina se graciozno pokloni i odskakuta opet kao vrapče, a profesor ostade gledajući one njene lepe nožice koje su hitro skakutale uz brdo.

To posle podne njemu dođe nesvesno želja da se malo udesi, nakicoši, izbrija... Potraži odelo, izabra mašnu i tek sad poče da se priseća onih saveta ženinih, koja li će mašna ići uz koje odelo... Proba jednu, proba drugu, što ranije nikad nije radio ali mu se nijedna nije sviđala. Zagleda svoj lik u ogledalu, što nikad nije radio i ispitivaše sebe, da li je ružan ili lep... Danas je voleo da je lep... Sećao se kako ga je žena jednom grdila: „Ti si lep čovek, a ne umeš da se udesiš...” Da se danas udesi, baš je to hteo. Zato neće sam da se brije, otići će u frizernicu... Malo i frizuru da mu dotera, da ga podšiša, namiriše.

I sedeći ispod frizerskog ogledala, onako nasapunjen, slušao je razgovore. Frizernica je bila u glavnoj aleji i tu su svi banjski gosti šetali.

Dva mladića manikirajući nokte, razgovarali su:

- Pogledaj onu malu crnomanjastu. Znaš ko je to? - Ko?

- Jedna balerina.

Profesor se okrete da pogleda tu balerinu.

To je bila ono jutrošnje devojče što se on s njom skotrljao.

- Dva puta me izbrijte, - naredi profesor berberinu. - Kakvu kolonjsku vodu imate?

- Šipr, ibigan, origan, rev d'or...

- Dajte taj rev d'or.

- Da li bi gospodin hteo nokte da manikira?

- Šta će mi to?

U tom onaj mladić dobaci:

- To je sad moderno!

- Najzad, manikirajte predomisli se profesor. Da vidim kako izgledaju ti manikirani nokti.

Tako izbrijan, podšišan, napudrovan, neparfimisan, manikiran naučnik izađe na šetalište. Gledao je i desno i levo, neće li videti garavu balerinu i spazi je sa dvema devojkama. On, kao slučajno, pređe na drugu stranu, da bi se sreo i da bi je pozdravio ljubazno... Mala balerina se nasmeši, pozdravi ga, naučnik se okrete, okreta se i ona s drugaricama i nastade šetkanje po aleji, kad se uvek susreću jedni isti i uvek ukrštaju isti pogledi...

Profesor se sreće s jednim prijateljem.

- Oh, i ti si ovde? - pitao ga je prijatelj... - sav blistaš.

- Odmorio sam se, osećam se tako dobar, oživeo sam prosto u ovoj prirodi. Ova voda i vazduh imaju vanredno dejstvo.

Garave očice prođoše opet, pogledaše ga, i profesor oseti još jače dejstvo vode i vazduha.

Prođoše pored banjskog bazara. Profesor uđe u bazar, kupi kolonjske vode, izabra jednu novu mašnu, po savetu prodavačice i zadovoljan ode na večeru, osećajući strahovitu glad.

Sutradan, šetajući jednom šumskom stazom, ispred svog hotela, on spazi garavu balerinu na prozoru baš iznad njegove sobe.

- Gle, pa ona je više moje sobe... To li ona meni tupka.

I ljutit prvog dana, zbog onog koračanja po sobi iznad njegove glave, on zaželi sada da mu te nožice tupkaju neprestano nad glavom.

Tog dana pođe s knjigom ali mu se nije čitalo. Mislio je da je njegova žena opet u pravu, što ga grdi zbog knjiga... Lepo ona njemu kaže: šetaj se, odmaraj se, slušaj muziku...

I on ode uveče da sluša orkestar. Unaokolo je stajao svet, on prošetka oko sviju, tražeći nekog. Vidi je, stajala je sama. On joj priđe lagano, stade uz nju, progovori:

- Dobro veče, gospođice.

- Ah, to ste vi... Dobro veče.

- Volite muziku?

- Razume se. Moja profesija se ne može zamisliti bez muzike.

- A, vi ste balerina?

- Otkuda znate?

- E... pa čuo sam...

- A volite li vi balet?

- Ko ne bi voleo balet. Balet je nešto najslađe u pozorištu, - odgovori profesor sa osmehom i značajno pogleda balerinu.

Mala balerina se nasmeja.

- A šta ste vi?

- Ja sam profesor. Dopustite da vam se predstavim.

- To nikad ne bi rekla. Ne ličite na profesora.

- A kako vi zamišljate profesora?

- Priznaću, ne tako elegantno kao što ste vi. Vi ste tako šik... i kad bi ste skinuli naočare, imali bi fizionomiju dramskog glumca. Jest, baš dramski glumac... na primer, i po neki ljubavnik...

Profesoru polaska taj kompliment i tek sada uvide kako njegova žena ima pravo što ga grdi zbog aljkavosti, jer njegova sva naučnost i filozofija nema vrednost za ženu, kao ovo njegovo elegantno odelo, izbrijano lice i iznegovana kosa.

Profesor se čisto isprsi, zaboravi svoje knjižurine, i dođe mu nekako milo i prijatno jedno poređenje. On, naučnik i salonski ljubavnik... Njegova sujeta za dopadanjem, uspavana prekomernim umnim radom, kao da se probudi, i on zaželi da se dopada, da flertuje, da bar jednom u životu i on bude fićfirić, Donžuan, lakomislen, da se ljubaka, zaljubljuje...

- Hoćete li malo da prošetamo? - zapita balerinu. I pođoše alejom, gore, dole...

- Vi ste u mom hotelu baš iznad moje glave...

- Tako. Zar i vi tu stanujete? Onda možemo ići zajedno. Profesor otprati malu balerinu.

Dugo nije zaspao, bio je uzrujan. Čulo se ono tapkanje nad glavom... To su one slatke nožice. Ah, balerine imaju divne noge... On se sećao bine... Sve su kao bele golubice... Pa one kratke suknjice, lepršave kao cvetovi, kao krila.

* * *

Sad je bilo pitanje, da li da joj usmeno izjavi ljubav, da li da joj napiše ili prosto da je ščepa u pomrčini i da je poljubi... Po ceo dan je lutao po parku i šumi i tražio balerinu... Otkad od nije osetio ovoliko uzrujansot. I trebalo je da dođe ovo devojče, da se s njom skotrlja niz brdo, pa da oseti kako je to lepo voleti nekoga, ludovati, i kako su žene nekad slađe od nauke i potrebnije čoveku. osetio je

čak i ljubomoru na te fićfiriće, koji šetkaju s tom malom... Psiholog nije bio da oceni žensko srce, iako je bio filozof, jer nije ni imao mnogo posla sa ženskim srcima i osetio je koliko je neiskusnik pokraj svoje naučne karijere. Sad je uvideo da je ljubav velika nauka i da se on tu mnogo ne razume, i tek sad ima da uči. I ništa nije želeo drugo, do da mu lekcije iz ljubavi daje ova mala balerina. Samo on treba da napiše... Nešto naročito, neko lepo pismo. Nazvaće je Kleopatrom. Ona je tako slatka, mala, temperamentna kao Kleopatra, sa kraćim nosićem. A on Antonije, onako iste prljave kose... Zato mu je i kazala da liči na ljubavnike sa bine, valjda zbog te kose. Poče da piše, ali mu nikako ne ide. Ostavi pismo i pođe u šetnju.

Suton se spuštala. On pođe kamenom stazom ispred hotela. Veliki račvasti hrast iskrenuo se na stazi. Tako lepo drvo da bi se čovek za čas popeo. Prozor na balerininoj sobi bio je osvetljen. Njemu pade nešto na pamet. Ako bi se popeo na hrast, sa grana bi pravo gledao u sobu balerine i video bi je... kako je to divna zamisao. Pričekaće dok se smrkne... Mrak se zgusnu, staze opustiše, on se lagano pope. Ali prokleta kratkovidost. I pokraj naočara ne vidi dobro. Vidi, miče se neka figura, ali ne raspoznaje. Dobro. Sutra će on poneti dvogled, pa sa dvogledom na hrast.

I sutra je jedva čekao da se smrkne. Zauze poziciju, kao Tarzan, udesi dvogled i balerina stade baš ispred njega, svlačila se, navuče patičice, pidžamu i poče da se vežba... Ah, zato mu ona tupka nad glavom... Ona se uspinjala na vrhove prstiju, čas poklekne, čas se savije, izbacijednu nogu, onda drugu, pa se zavrte po sobi kao vihor opruženih ruku... Profesor se skide s hrasta, ali slika balerine u pidžami neprestano mu se vrtela pred očima i on dobi inspiraciju da joj piše pismo. Pisao je:

„Kleopatra, bela golubice,

Gledao sam te, uzdizala si se kao cvetić u pidžami boje neba i pokreti su me tvoji oduševljavali, kao što me oduševljavaju jutarnji zraci... Dođi k meni, lepa golubice, Kleopatra moja... Dođi u tvojoj azurnoj pidžami. Ona je lepa i sjajna, kao tvoje ruke, kao tvoje oči i kosa tvoja. Ništa nije lepše od tvojih očiju, Kleopatra moja, ništa ne sagoreva kao sjaj zenica tvojih... Dođi tvome Antoniju, dođi golubice bela..."

Hteo je sutradan da joj preda pismo, njoj lično ili poštom ali ona ode na neki izlet, vratila se dockan, nije je video u parku i onda je zauzeo poziciju na hrastu.

Ona je bila u pidžami, vežbala se, laka kao leptir.

Odjednom nešto poče da krca, da puca, da se cepa i treskom grana pade a i sa njom i profesor... Samo se ču jedan jauk.

* * *

Gospođa profesorka je grdila dok je profesor ležao s nogom u gipsu.

- Lepo sam ja tebi govorila. Ne čitaj, šetaj se, a ti zabrljavio i tamo, ne gledaš kud ideš, nego si zabio nos u knjigu, pa si morao da se skrlijaš i padneš u provaliju. Još si dobro prošao, a mogao si i vrat da slomiješ... Ne vredi tebe samog puštati. Moram uvek da sam ja pored tebe, da te čuvam.

Gundala je dok mu je stvari raspremala i stavljala na mesto. Ugleda najednom novu mašnu... Iznenadi se, zašto da kupuje, kad on to do sada nikad nije sam kupovao, nego sve ona... Nađe mu staklo mirisa... To izazva još veću sumnju kod nje. Poče žustro da pretresa džepove i naiđe na pismo Kleopatri. Čitala je zaprepašćeno. A je l' tako! Kleopatru našao. Čekaj da ja to ispitam. Uđe u sobu ljutito:

- Je li, boga ti, a šta ti je trebalo da kupuješ onu mašnu, kad sam ti do sada uvek ja kupovala?!

- Pa... onako... jedan je nudio u banji, okupio... Uzmite, uzmite... i ja nemadoh kud...

- Dobro, dobro, preći ću preko te mašne, a preko onog mirisa, nego reci kakva je to Kleopatra bila u banji?

- Kakva Kleopatra? Kleopatra je bila u starom veku... egipatska kraljica...

- Jel u starom veku, pa sad vaskrsla i došla tebe da potraži?!

- Jaoj, nemoj mene da sekiraš... Kad ne razumeš te stvari. To je pismo koje sam preveo, jedno pismo Antonijevo, koje je on njoj pisao...

- Kome ti to pričaš, Antonijevo pismo? Kakav Antonije... To si ti taj Antonije... Otkud je Kleopatra nosila pidžamu?

- Uh, što me sekiraš ovako bolesnog... Pa to je ono najvažnije, ta pidžama, zato sam i preveo pismo, kako bi dokazao da su u starom veku žene nosile pidžame...

- E, ako si ga preveo, imaš i da ga štampaš, da objaviš kako si pronašao da su žene nosile pidžamu i da je Kleopatra imala pidžamu. Ako ne objaviš, videćeš šta ću ja da radim! Najednom mu spazi manikirane nokte... - Tek to da vidiš... Ti naučnik i lakovani nokti!

- Lažeš, sve lažeš. Treba da te je stid, ja se brinem za tebe, šaljem te u banju, da se lečiš, imala sam toliko poverenja, a on našao neku Kleopatru, kicošio se, manikirao, a ovamo se pravi šašav, ni jednoj mojoj prijateljici se ne javlja, ne vidi ih, a vidi pidžamu... I gde si ti to mogao da vidiš ženu u pidžami? Gde si se ti to zavlačio. Nije ona šetala po šumi u pidžami... Sad mi je sve jasno... Sram da te bude, sram, te bilo... Naučnik, filozof čovek od ugleda, a on išao u banju da se lola, a ne da se leči. A ja sirota brinem za njega... Žalim ga, slomio je nogu... Ali ćeš mi objaviti ovo pismo, objaviti ga jesi li čuo, hoću da se uverim, koja je to Kleopatra!

Zaista izađe članak. Profesor je objavio pismo pronađeno u starim spisima, koje je Antonije pisao Kleopatri, i čak je dodao, da je iskopana statua, koja je morala biti Kleopatrina i da je ona na toj statui u pidžami.

Profesorov članak izazva čitavu polemiku u naučnom svetu. Jedan je napisao žustar članak, da to nije istina i da statua nije Kleopatrina, da je to ko zna čija i da ne datira iz tog veka. Drugi naučnik, prijatelj prvoga a neprijatelj drugoga, dokazivao je tvrđenje prvog i na kraju oni dvojica pobediše. Tako se utvrdilo da je to Kleopatrina statua i razume se i pidžama.

Gospođa profesorka je bila vrlo zadovoljna i umirena, ali više nije prekorevala muža što se ne javlja njenim prijateljicama i ta bojazan i scena ljubomore učinili su je još nežnijim prema mužu i u mislima je prekorevala sebe: „Kako sam se ogrešila, bedim ga, a on svuda misli na svoju nauku...”

Ta njena nežnost raznežila je i profesora i jedne večeri on joj saopšti.

- Bogami, uviđam i sam, da suviše povučeno živiš zbog mene... Odsada ćemo malo više da izlazimo. Sad ću te nešto obradovati... Uzeo sam dve ulaznice i sutra idemo u pozorište da gledamo balet.

NA OMORINI

Mlada činovnica se vraćala kući, posle ručka, iz restorana, opuštenih mišića, umorna pogleda, troma hoda. Išla je, kao kroz neku jaru od požara, i osećala je vrelinu po rukama, na leđima, ispod stopala, haljine, tople kao ispod pegle, lepile se uz telo. Ubrza korak, naprezajući sargu da što pre stigne do njene ulice i dok je žurila nije se setila nikog da pogleda, jer je sve u njoj bilo umrtvljeno i koketerija i osećanja. Samo što pre da stigne kući, gde je čeka hladovina iza spuštenih zavesa. Jutros je rano zatvorila prozore, spustila zavese, da bi sačuvala po sobama onu noćnu svežinu i sama će da se izležava celo po podne, jer joj je mama otišla u banju... Već je u njenoj ulici, još samo nekoliko kuća, sad je pred kapijom, dođe do stepenica, i teško, korak po korak, kao da joj se noge lepe uz stepenice, uspe se u svoj stan! Možda nema prijatnijeg uživanja, nego kad se jednog letnjeg, žarkog dana, sa ulice i usijana asfalta, uđe u zamračene, hladovite sobe. Oči, naviknute na blistavu svetlost, u prvi mah ne raspoznaju ni stvari, kao kad se uđe u neki suteran i postepeno predmeti se izdvajaju, boje oživljavaju, ali na svima stvarčicama i stvarima oseća se senka i neka hladovina.

Činovnica baci šešir, zatrese vlažnim kovrdžama, zbacila s nogu cipele i kao da joj neki teret skliznu sa tela i ona odahnu. Oseti žeđ, kakva se samo leti može osetiti i pusti slavinu da iscure ona prva topla voda, dok ne dođu mlazevi iz dubine. I taj žubor vode, tako svež, koji potseća na žuborenje potočića, kao da je rashladi. Da bi pojačala žeđ, uze kašičicu slatkoga i halapljivo prinese čašu ustima, zamagljenu i hladnu pod prstima. Odahnu, povraća vazduh, koji je uzdahnula sa vodom, oseti neku priyatnost, lakoću, slast. Njeni vrela mišići lagano su se rashlađivali u toj hladovini sobe, kao da ih neko prevlaci hladnim kompresima. Činovnica skide svoju kancelarijsku haljinu, koja je mirisala na znoj i parfem, vlažnu na leđima, vlažnu ispod ruke i obuče svoj penjoar. Uze novine i leže na sofu. Oh, kako je prijatno, kad se ne radi posle podne. Ona pomisli, kako bi sad išla na more i strese se od užasa. Seti se nekih svojih drugarica i činovnika, koji moraju sad da se vraćaju na dužnost, po ovoj pripeci i predstavi joj se koliko je težak leti činovnički život. Kao da ih vidi, kako idu, pognute glave, kao ona životinja koju gone, ne pitajući može li, da li joj je teško već je gone, iako znoj kao pena izlazi iz

sapi. Ona uzdahnu zbog njih. Sve je lepo, biti činovnik, praviti karijeru, samo da nije onih teških dana žege, kad se radi i onda, kad već mozak ne može više da misli. I zar tada ne može ništa da se uradi. Piše se s mukom, računa s naporom, greši, popravlja, preznojava, uzdiše i samo se misli na hlad, odmor, ležanje i spavanje.

Ona čita novine, prelistava od prve do poslednje stranice. Već je pola sata na divanu i oseti kako joj je ležište toplo, gotovo vrelo, okrete se na drugu stranu, ali se i ona zagreje za čas. Ah, baš je vrućina, uzdahnu ona, čak i u sobi. Ona hladovina koja ju je zadahnula u prvi mah kad je došla, sad se zagrejavala, vazduh se zgušnjavao u sobi, osećala je opet toplotu i neku omorinu. Ona se tek tada seti, da su joj čarape na nogama, diže se, svuče ih s nogu i kao da oseti ponovno hladovinu. Čita dalje, a vrućina se pojačava, kao da se zagrejava njenim dahom i telom. Divan je sav topao i ona raširi svoj penjoar i poče da se hladi novinom. „Pa šta će mi ovaj penjoar. Zato mi je i vrućina." Ustade, zbaci i to sa sebe i ostade samo u kratkoj, beloj košuljici od markizeta sa prozračnim čipkama. Oh, kako je to blaženstvo, ležati, tako, polunaga. Nekoliko trenutaka joj je prijatno, oseća umor, hvata je i san, ali opet kao da se vazduh zagrejavao, njeno telo je vruće, koža čisto vlažna i teško je za disanje, i ta omorina ne da očima da se sklope u slatki san. „Pa zašto prozore da ne otvorim", seti se ona. „Malo promaje bi odmah osvežilo sobu". Diže se, podiže zavese, spusti čipkane, otvori prozor i na drugoj sobi, na kupatili i najedared zavese počeše da se klopuče i nadimaju kao jedra i sveža struja vazduha potisnu onaj zagušljivi iz sobe, zamirisaše crveni karanfili iz važne i ona ponovo leže na divan uživajući u tom povetarcu, koji ju je hladio kao lepeza. Tako je imala osećanje kao da je u nekom tropskom predelu, pa je hlade palme ili robinje sa velikim lepezama rasteruju, težak, zaparan vazduh. Ili kao leti na selu, u zabranu, dok sunce prižeže, a vetrić ćarlija. Sad je uživala, u tom povetarcu, savi jedno koleno, a drugu prebaci preko tog savijenog i ostade gledajući i diveći se svojoj beloj nožici, koja je bila kao izvajana. Nasmeši se na svoje prstiće na nogama, koji su bili tako mali i slatki kao neke valjuškice od krompira, sa pedikiranim roze noktima, koje je ona lakovala radi zadovoljstva iako te prstiće nije video još nijedan muškarac. Sad ih je spremila za plažu, samo

čeka svoju drugaricu da dobije odsustvo, pa da pođu i one da se kupaju. I udesila je te noktiće, da ih vidi njen kolega iz računovodstva. Ah, taj obešenjak, opasno joj se udvara. Ali ona ume da se drži i ne dopušta mu nikakvu slobodu. To bolje pali, ona je videla i njoj se neće desiti, kao onoj njenoj kolegini, što je sad onaj ismejava. Ona se smeška što je tako otporna i zbog tog svog lepog tela, koje se nazire sa svim svojim tonovima, ružičastim i tamnim, kroz beli markizet.

Vetrić pirnu, naklobuša se zavesa, naklobuša se i njena košuljica, skliznu bratela s ramena i ukaza se jedna dojka bela, čvrsta sa jednom malom, roze bombonicom na vrhu, kao neki beli poklopčić na grudima. Ona gleda ushićeno te svoje lepe, mlade, devojačke grudi. Uzdahnu, od neke čežnje, za nekom muškom rukom, koja bi to pomilovala, za nekim usnama, koje bi to ljubile.

Vetrić pirka i njene oči se sklapaju. Ona ih otvara, nastavlja tok misli, i sve misli kao da se mrse oko kolege iz računovodstva. San hoće da je uhvati, a ona bi još da misli na njega, jer je tako prijatno da se misli na lepog muškarca, kad vetrić pirka a žena sama na divanu, sa svojom lepotom, koju jedva skriva prozračna košuljica od markizeta.

* * *

Ona ide, ide, kad jedno veliko polje, a po njemu bulke i margarete. A bulke tako lepo mirišu kao karanfil. Ona ih bere, već veliki buket, kad naiđe njen kolega iz računovodstva. Ona se trže, vidi sebe da je u košuljici, htela bi da se sakrije, jaoj kako će ovako gola! Ali ona se smeje i pita je: „Hoćete li da se kupamo, eno dole je reka.“ Pođoše, a ona kao u kostimu i bućnu se u vodu. Tako je prijatno i ona pliva, a kolega je dočepa za nogu. Ona se smeje, otrže se, istrča na obalu. Idu, zajedno, kad pred njima šumica. Kolega je uhvati za ruku i govori ozbiljno: „Ja vas volim“. Ona se najsmeja, potrča, i najedared se nađe na ulici. „Jaoj, pa ja sam u kostimu, kako ću sad... Uzmite jedan auto“. Truba zaszvira, jedan auto projuri, on ga zaustavi. Uskočiše u auto i voze se. Kolega je uhvati za ruku, a njoj je prijatno od dodira njegove ruke, naslanja se na njega i oseća njegovu mišicu kako se obavlja oko njenih ramena. Više nije otporna, naslanja mu glavu na grudi. Ona podiže glavu i oseti njegove usne, ljube se, ljube, on je grli i podiže je sa sedišta uze je u naručje, drži je kao

dete i ona mu obavija ruke oko vrata i kroz poljupce oseća da spava, hoće da otvori oči, da je budna, a ne može, san je sladak, a poljupci još sladi i njegovi zagrljaji, koji je stežu oko ramena i stasa...

Nešto naglo grunu kao grom i puče, ona se trže... probudi.

* * *

Još ne može da se povrati od sna, tako je bio sladak i kao da je zaista osetila poljupce na usnama, tako su joj usne bridile. Zavesa se i dalje nadima, a na ulici je još toplina, ona letnja kad je safalt sav usijan. Tek po neki koraci, zvužduk a iz daljine plač deteta, truba i tutnjava auta, dovikivanje radnika na skelama ili tresak grede.

Hladovina je još veća. Ona pogleda u sat. Spavala je gotovo dva sata. Bože, kako brzo vreme prolazi a tako se uspavala i slatko snevala. Proteže se, onda se lagano diže, sede na sofu. Pogleda na stočić i spazi najedared jedno parče hartije. Šta je ovo? To nije bilo maločas. Dočepa hartijicu i pročita: „Tako ste slatko spavali da nisam hteo da vas budim. Jedan vaš poznanik i obožavalac.“

Ona kao da se za čas istreznji od sanjivosti i lenjosti... Skoči, ko bi to mogao biti? I ovako je video, skoro nagu. Skandal! Pa zar ona nije zaključala vrata. Potrča da se uveri. Vrata su bila otključana, neko se ušunjao. Mogao je biti i lopov. Lopov! Polete šifonjeru, da vidi da li je tamo novac. Sve je bilo na mestu. „Vaš poznanik i obožavalac.“ Ah, to je on, mangup jedan, kolega iz računovodstva. Zna da je mama otišla u banju, pa ko veli, idem, sama je. Bila je ljuta, besna, radoznala a i smejala se. Ženska koketerija je ipak nadjačala. Imao je bar šta da vidi. Ali kako sam ležala, kako sam izgledala? Skide ogledalo, nasloni ga na stolistu, leže ponovo, poče da se ogleda. Gledala je sebe i uživala. Fino. Morao je uživati, gledajući me, sad će još više da zaludi. Seti se, najedared, onih poljubaca u snu. Bože, da li sam ja to sanjala, ili me neko stvarno ljubio. Znam, kako sanjam, hoću da otvorim oči, pa ne mogu, a on me grli i ljubi. Išla je po sobi, umi se, obuče, ali sve je bila neverica, nije znala šta je san a šta java i ko bi to mogao biti...

* * *

Sutradan se odmah raspitala.

- Je l' te kolega, da niste vi juče dolazili kod mene? - Ja? bože sačuvaj!

- Šta se pretvarate.

- Ja sam juče odmah posle ručka otišao na plažu.

Dakle, on nije bio. Ko li to može biti? Sećala se svoji poznanika, jednog studenta, jednog potporučnika, jednog inženjera. Inženjer je bio na putu, potporučnik na učenju sa vojnicima, a student u kancelariji.

Dakle, niko, ili je neko bio pa krije. Najviše je sumnjala na kolegu. Posumnjala je i zbog njegovog udvaranja.

Bili su na plaži, on je još uvek bio zaljubljen u nju a kad je prošla sezona kupanja, pitao ju je jedne večeri:

- Hoćete li da se udate za mene?

Nije mu mogla naći nikave mane, i zato je odgovorila sa „da“.

Postali su verenici.

Jednom, posle podne kad je pošla kući, sreće na ulici jednog slikara. Upoznala se sa njim na jednom žuru kod svoje prijateljice i više puta se sretala sa njim, pa joj se javi, jedno dva-tri puta ju je zaustavio ovo poslednje vreme, kad se vraćala iz kancelarije, uvek ju je pitao kako je, šta radi itd... Videla je da mu se dopada i tako ju je fiksirao sa nekom naročitom pažnjom, ali ona je na to zaboravljala čim bi se udaljila...

To popodne slikar joj predloži:

- Ja priređujem izložbu, hoćete li da svratite, da vidite snimke, evo, baš smo pred mojim ateljeom...

Ona pristade...

On je bio talentovan slikar o kome su najpohvalnije pisali,

O njegovoj originalnosti koja nije pripadala nijednoj školi

Ona je išla od jedne do druge slike, laički se divila, tražeći i neka objašnjenja od slikara. Došli su do jedne velike slike, na nogarima, koja je bila pokrivena platnom.

- A šta je ovo?

- To je jedna slika koju sam nazvao „Na omorini“. Slikar podiže platno.

- Ah! ciknu mlada činovnica i zastade kao ukopana pred slikom.

Gledala je raširenih očiju.

Na divanu je ležala mlada devojka u košuljici od belog makrizeta, koje je jedva prikivala telo, kao Salomin veo. Jedna noga joj je bila savijena u ležećem stavu, a druga opružena preko nje... Razbarušena crna kosa ležala je na belom jastučetu s jednom rukom prebačenom preko glave a druga je ležarno bila opuštena

preko divana... Iznad divana otvoren prozor sa naklobušenom zavesom i veliki buket crvenih karanfila na stočiću pokraj divana... Mlada devojka je spavala slatkim snom, poluotvorenih usana sa razgolićenom jednom dojkom sedefaste boje i kao da ju je uspavljivao ovaj povetarac koji je dolazio kroz naklobušenu zavesu... U njenoj pozi bilo je nemarnosti, koketerije i sladostrasnosti, kao da je kroz san ono mlado i bujno telo, u svojoj razgolićenosti, čeznulo za zagrljajem i poljupcem.

Mlada devojka jedva se povrati i prošaputa:

- Onda... onda, vi ste dolazili?... - Ja?

- A odkuda vi?

- Hteo sam da vas zamolim da mi pozirate. Imate vrlo interesantnu glavu, izraz očiju, čudan sjaj većih zenica a ta boja dužice. Zakucao sam... i niko mi nije dogovarao... Pritisnem kvaku, vrata se otvoriše i ja uđem, prođem jednom i vratim se i tek tada vas ugledah na divanu...

- A šta ste onda radili?

- Vi ste spavali a ja sam vas skicirao... Bio sam iznenađen tom pozom. Nikad nisam mogao imati lepšu, prirodniju pozu i lepši model... Kad se namešta, ne može biti tako prirodno... I ja sam vas odmah skicirao...

- I ništa više...

Slikar počuta.

- Ništa više.

- Lažete.

- Umetniku se prašta laž... Kad ta laže stvara inspiraciju i daje život jednom umetničkom delu.

Mlada devojka ga je gledala netremice.

- I šta sad mislite sa ovom slikom? Da je izlažete?

- Ako vi dopustite.

- Nikad... To bi meni uništilo moju budućnost.

- A meni bi stvorilo budućnost.

- Ali, to bi bio skandal, gospodine... Šta bi rekao moj vere-nik?

- Vaš verenik?

- Da, ja sam verena.

Slikar se udalji, stade kraj prozora, onda ode do svojih četkica i boja... Vрати se sa paletom. Uze jednu četkicu i sa nekoliko poteza

zabrčka celo lice.

- Sad se namete više šta bojati. Ne želim da vam upropastim budućnost.

Mlada devojka pođe vratima.

- Zbogom...

- Zar mi nećete dati ni ruku da je poljubim... Ona zastade.

Slikar priđe i uhvati joj prstiće. Zagleda joj se u oči.

- Nekoliko puta sam vam prilazio na ulici, da bih mogao vaš izraz da uhvatim... Tada nisam ni slutio da ste vereni.

Pritisnuo je njene prstiće na svoje usne.

Mlada devojka otrže ruku i izađe iz sobe.

A slikar je i dalje stajao na istom mestu, gledajući zatvorena vrata, kao da kroz njih iščezava njegova najlepša inspiracija a nije znao da li da žali za svojim modelom ili ženom, onom lepom sladostrasnom vizijom, koju je gledao sa čežnjom i kao umetnik i kao muškarac. Možda se kajao, jer je znao, iz iskustva, da nekad umetnik sačuva model pre kao muškarac a ne kao slikar.

NJEGOVA PRVA OPASNA SITUACIJA

Siv zimski dan i suvomrazica. Pola četiri po podne. Na ulici samo đaci, učenice, trgovački pomoćnici i akademci. Njihove crvene i teget uniforme unose živost i male gospođice se okreću za njima. Neki žure u bioskop, neki u posete, na žur, na sastanak ili dansing.

Akademac Velja lutao je besciljno ulicama. Odšetao je do Kalemegdana, vratio se natrag, svratio u bazađinicu, izišao, premišljao je, kako bi bilo lepo da ih puste, na primer, od sedam do devet uveče, ili do jedanaest, da osete malo taj noćni život. A ovako samo popodne, sumorno, tek četiri, nema ni sveta na ulicama, radnje zatvorene, nema ni sveta na ulicama, radnje zatvorene, nema one večernje živosti i interesantnosti, kad sve izađe na ulicu.

Baš je prolazio pored Koloseuma. Uđe da vidi slike. Idući kroz koridor, on spazi jednu devojkicu, koja je posmatrala slike kao i on. Okrete se i ona na njega i on ugleda dva lepa, ali nekako mutna oka i pramičke kose ispod berea. Devojka kao da se zagleda u slike a on stade iza njenih leđa. Osećao je neki fini parfem. Odmače se, da je bolje malo zagleda i vide jednu vitku siluetu, lepe nožice u svilenim čarapama iznad snešua. Devojka pođe izlazu, malo zastade, onda se reši i pođe za njom. Ona je išla kao kad je žena rasejana. Zastajkivala je, okretala se, sudarala, zbog nepažnje. Išla je brzo, malo nervozno, ali je on nije gubio iz vida. Najzad stade ispred jednog izloga. Zatim pođe natrag i umalo da se sudari sa njime. Trže se, vrati se, kao da se nešto predomislila. Zastade na ivici trotoara, kao da hoće nekog da čeka, otvori tašnu, zaviri unutra, izvadi jedan isečak iz novina, pročita, čušnu ga opet u tašnu i brzo pođe da pređe ulicu, baš kad nalete jedan auto. Šofer na vreme zaustavi, zasvira besno, okrete se na nju i ona pređe na drugu stranu.

Stojeći na drugoj strani trotoara, okrete se i akademcu se učini da baš njega očima traži. On se odluči i pođe za njom. Pogleda u sat, imao je još dosta vremena.

Držao je uvek jedno pristojno odstojanje dok su bili u glavnoj ulici. Kad ona okrete u jednu sporednu ulicu, on ubrza za njom. Ona je morala čuti njegov ravnomerni hod i okrenu se. Okrenula se još dva-tri puta. Oči joj više nisu bile onako mutne. Kao da ih je ozario neki osmejak. To dade hrabrosti akademcu. Sve joj je bliže. Kad ona

stade pred jednom kućom. Otvori tašnu, izvadi ključić. Akademac pomisli: „Ala je ovo

glupo što sam išao. Sad će da mi umakne". Lagano se približavao, sve korak po korak i već je bio paralelno sa njom.

Devojka se najednom okrete i nasmeja se.

- Jel' vi to mene pratite?

- Ako vam nije neprijatno, jeste, vas. - A zašto bi mi bilo neprijatno.

- Pa... izgledali ste nešto ljuti u Koloseumu. - Vi ste to dakle opazili.

- Odmah se moglo videti.

- Jeste, bila sam ljuta.

- A ko je mogao da naljuti tako lepu devojku.

- Ja sam udata, nisam devojka.

- A udata, - čisto se obradova akademik.

- Nego, znate šta, gospodine, ovde je nezgodno da razgovaramo pred kućom. A ja sam tako neraspoločena i volela bih sa nekim da malo porazgovaram. Hoćete li sa mnom da uđete u kuću.

- Vrlo rado, gospodo.

- Čekajte vi malo, dok je odem, pa se posle popnite na drugi sprat i zakucajte na leva vrata, tamo gde piše Borivoje Jovanović, direktor banke.

Ona utrča u hodnik, a akademik pogleda za njom, diveći se njenoj lepoj liniji i lakom hodu, postaja malo pred kućom i pođe polako uz stepenice. Mislio je u sebi, kako mu je danas ispala ovakva prilika da se upozna se ženom i to jednom damom, suprugom direktora. Uvek je želeo poznanstvo sa udatom ženom. Šta vrede ti devojčiči?! Dansing, tango, pa kući. Zavideo je nekim svojim drugovima, koji su se hvalili poznanstvom udatih žena. Mlade, lepe žene, razočarane u muževe a kuća elegantna, čaj, liker, kolači. I gle njemu se dala takva prilika. Bio je na drugom spratu i zazvonio levo.

Mlada žena mu otvori sama vrata.

Bila je bez šešira u crvenom puloveru i crnoj suknji, kao neka devojčica, rastresite, razlepršane, guste kose, ondulirane, pruži mu ruke sa osmehom, on je poljubi u ruku, predstavi se, predstavi se i ona, uvede ga u salon.

Bio je iznenađen. Kakva elegancija i raskoš. Fotelje, stočići, meki tepisi po podu, fine zavese, slike, i onaj isti parfem, koji je u

Koloseumu osetio kod nje. Seo je malo zbunjen a lepa ga dama sa osmehom posmatrala.

- Pušite li gospodine?

- Pušim.

Ona mu ponudi cigarete.

- Hoćete li jednu čašu crnog vina? Imam izvrsno vino.

- Oh, nemojte da se trudite.

- Ništa to nije.

Ona istrča i donese crno vino.

- Eto vidite, gospodine, u ovoj raskoši ja živim, a nisam ni malo srećna.

- To me iznenađuje.

- I danas sam bila tako nervozna. Umalo što nisam pala pod auto.

- Smem li da vas zapitam za uzrok?

- Zašto da ne. Reći ću vam i sama. Muž me vara.

- Muž vas vara?! Je li direktor banke?

- Da, gospodine, taj direktor banke.

- To je neverovatno.

- Šta je neverovatno?

- Da jednu tako lepu ženu vara muž. Akademac povuče jedan dobar gutljaj crnog vina.

- Da, vara me, bitanga jedna! Vucibatina. I znate li šta sam rešila?

- Šta ste rešili.

- Ne, prvo mi recite. Da li biste vi mene mogli varati da sam vaša žena?

- Ja da vas varam? Oh, ja bih vas obožavao. Akademac nakrenu opet čašu.

Ona se nasmeja.

- Obožavali bi ste me. A ded, recimo, na koga vam ja ličim. Akademac ju je gledao.

- Gledajte me dobro. Evo, da ustanem. Okretala se pred njim sa sviju strana.

- Vi mi na nekog ličite, ali ne mogu da se setim.

- Sad ću ja vas da podsetim.

Istrča iz sobe i vrati se sa jednom dopisnom kartom. - Vidite, koja je ovo glumica? - Lilijan Harvej.

- Pa vidite li sad na koga ja ličim?

- Jest, na Lilijan Harvej.

- Da, Lilijan Harvej, ista sam ona. To mi je i on govorio. Džukela jedna.

Akademac pomisli u sebi: „Bože da li će i mene moja žena ovakvim izrazima častiti“. I opet iskrete drugu čašu.

- Pa vi niste rekli šta ste rešili?

Mlada žena se nasmeja, sede na divan, dohvati nekoliko jastučića, podmetnu pod levi lakat i ostade tako u poluležećem stavu.

U sobi je bilo tako toplo, prijatno, parfem se mešao s duvanom i jako vino je već počelo akademcu da udara u glavu. On je sedeo u fotelji i gledao tu lepu ženu, gledao i nije se micao.

Ona najednom ustade, prošeta se po sobi, dođe do klavira, otvori ga i prevuče rukom po dirkama. Opet se vrati, sede na divan i pogleda akademca poluzatvorenim očima.

- Vi me ne pitate šta sam se rešila.

- Šta? - prošaputa akademac, naglo ustade sa fotelje i sede na drugi kraj sofe.

- Rešila sam da mu se osvetim. Muževima se treba svetiti. I kad sam vas videla, kazala sam, sad ili nikad.

- A šta to treba da znači: sad ili nikad? - pitao je akademac, privlačeći joj se na sofi.

- To treba da znači... - nasmejala se ona i baci mu u lice jedno svileno jastuče.

On ga dohvati, ali ona u tren oka stavi barikadu jastučića između sebe i njega.

- Šta treba da znači? - šaputao je akademac, naslanjajući se na barikadu.

- Da ste mi se dopali, - nasmeja se ona, opet baci jedno jastuče na njega, skoči sa sofe, kao da hoće da pobegne, ali je on bio brži, dohvati je za ruku i posadi na sofu, privuče je sebi i zatvori njene usne svojim ustima.

- Ah, kako vi ljubite, - šaputala je ona. - Ljubite me još. Ona se otrže, pogleda kroz prozor i ciknu.

- Moj muž! Bežite, bežite, on može svašta da učini. On je i ljubomorán, strašan je tada. Bežite!

- Do đavola, otkuda taj muž, sada! - viknu akademac, izlete iz sobe, brzo obuče šinjel, poljubi je i do prvog odmorišta na stepenicama

zakopča pojas. Pođe, zatim, lagano i na stepenicama prvog sprata sreće se sa jednim visokim krupnim otmenim gospodinom četrdesetih godina u crnom zimskom kaputu. On prođe mirno pokraj njega, izađe na ulicu i odahnu.

„Dakle, to je taj direktor banke“, mislio je u sebi. „Pa on je i star za nju. Ona nema više od dvadeset godina. Onakva ženica, pa da je vara. Možda on nju i ne vara, nego joj je potreban ljubavnik.“

Bio je besan. Ih, takva prilika pa da je izgubi. A tako bi se lepo proveo. Vidi se besna ženica. Prosto ga glava zabole. Sad će se još više sekirati kad ode u zavod, pa oni drugi počnu da se hvale. A kako bi se tek on mogao pohvaliti. Žena direktora banke! To mora reći onom njegovom drugu jer taj uvek priča kako udate žene luduju za njim i kako sad ima prijateljicu, ženu jednog advokata.

* * *

Dani su mu bili ispunjeni nekom potajnom radosti. Nadao se da će iduće nedelje opet videti onu lepu ženu. Nije smeo da joj piše, bojeći se direktora. Šta i da piše, videće je, možda, prošetate dva-tri puta pored njene kuće. Trudio se da ga nizašta ne izvedu na raport. Već je doterao do subote, dođe i nedelja, i baš u nedelju, nađe mu neku začkoljicu pomoćnik odeljenskog, ništa u stvari, ali dovoljno, da ne izađe te nedelje. U toku nedelje nadovezaše mu dva dana pritvora. Već je bio očajan.

Treće nedelje iznenadi ga jedno pismo. Bio je četvrtak. Na koverti je bio ženski rukopis. Kad ga otvori, u pismu ne nađe ništa pisano, već samo jednu pozorišnu kartu, za drugu galeriju. On pogleda datum, izračuna i nađe da je to nedelja po podne.

Odmah je pomislio, da mu to šalje supruga direktora banke. Ko bi mu, inače, drugi poslao. Ima jednu gimnazistkinju osmog razreda, ali se sa njom posvađao. Hoće ona njemu da trucira u dansingu. Čas igra s njim pa posle s drugim, čas ga gleda a posle se pravi važna. Misli sad će on da padne na kolena pred njom. A sad on joj niti piše niti ide na igranku. Prva će ona njemu da piše. A više ne bi ni morala. Gimnazistkinja i supruga direktora banke. Balavica i supruga direktora banke. Balavica i mlada ženica. Svaki bi mu kazao da je najveća budala kad ne bi iskoristio ovu ženicu. Vidiš, šalje mu kartu za pozorište, hoće ženska da se sastanu, da sede negde u mraku na

galeriji. Ala je to divna ideja! Sedeti u mraku i držati se za ruke. Šta li se samo daje u nedelju posle podne?

- Je li Mile, šta se daje u pozorištu u nedelju posle podne.

- Boga mi, ne interesuje me, jer imam pritvor.

- Kopelija, - dobaci mu drugi.

- Uh, to je divno, balet. - Baš je želeo da vidi tu Kopeliju. Gledati balet i sedeti pored jedne mlade i lepe ženice. Ali ako ga zadesi raport. Može i ta nesreća da ga snađe. Ovom njihovom ništa lakše nego im uskratiti izlaz. A prosto mu je mило kad ih vrati u zavod, kao da nije i on muškarac. Umesto da im podvikne: „Marš, vucite se svi u varoš, pa se dobro izjurcajte a posle da mi se smirite!" a on ih drži u pritvoru po četiri nedelje.

Zato je pregledao sva dugmad, trudio se da bude propisno podšišan, do glave, da ovaj ne bi našao da on već pomišlja i na frizera, oprao je rukavice, sav je bio propisan od glave do pete.

Penjući se u nedelju na galeriju, mislio je, ako to nije ona, nego maturantkinja. Baš se ne bi mnogo obradovao. On dođe do svog mesta, sede, okrete se desno i levo, nikog nije bilo. Nju nigde nije video. Svet je dolazio, zauzimao sedišta, već su se sva popunila samo jedno sedište do njega stajalo je prazno. To ga je veselilo. Ona mora doći, to je njeno mesto. Gvozdena zavesa se diže, orkestar poče da se štimuje, pope se direktor za svoj pult, zamrači se sala, a akademcu se nešto zamrači u duši.

Ako niko ne dođe?!

Najednom, oni što su sedeli sa leve strane od njega, počeše da ustaju, da bi propustili jednu damu. Ona!

On oseti jednu toplu ruku, onaj isti parfem i vide malu Lilijen Harvej, nasmejanu, kako ga gleda zaljubljenim očima.

Na pozornici su igrale lutkice, sve je bilo kao bajka, muzika ga je opijala, srce mu je lupalo, dah prestajao u grudima, i s vremena na vreme on se okretao njoj, gledao je, osećao njenu mišicu kako se naslanja na njegovu, pružio je svoju ruku, uhvatio njenu i stezao je tople prstiče, stezao sve vreme predstave.

Kad se svrši prvi čin, oni ostadoše sedeći. On pogleda na bočne galerije i na desnoj strani koga da spazi?

Maturantkinju. Ona je sedela sa drugaricom, gledala ga netremice, raširenih očiju, ljubomorna, ljuta, a kad im se oči susretoše, ona

okrete glavu i ne htede da mu se javi.

Njemu je to bilo tako prijatno. Posle jednolikog zavodskog života, toliko promena i uzbuđenja. Ova lepa žena, ona ljubomorna maturantkinja, balet, onoliko lepih nožica na bini, koje zaluđuju, a uz njega ova mlada ženica, koja se u pomrčini naslanja na njegovu mišicu i on ju je osećao svu toplu i mirišljivu... Da bi nasekirao maturantkinju, on počeo da razgovara sa lepom ženicom, da ga ona vidi, da je to poznanstvo njegovo, da su zajedno došli, da to nije samo slučajno poznanstvo u pozorištu.

Predstava se završila.

- Hoćete li da idemo Aleksandrovom ulicom? - govorila je direktorova žena.

- Možemo. - Išli su, hvatali senke, zastajkivali i ljubili se. Kako je to bila besna ženica. Ljubila ga, tepala mu, uveravala ga da samo njega voli i prvom prilikom, kad joj muž otputuje, javiće mu da dođe k njoj.

- A hoće li taj dan skoro doći?

- Skoro će doći. Ima petnaest dana da ide, pa ću vam javiti.

Žurno su išli kroz neke uličice, mrak se tako brzo spuštao, sneg je promicao, obrzi su im bili hladni a usne tako vrele.

* * *

Jednog dana on ponovo dobi pismo. „Dođite u nedelju posle podne“.

To je značilo da je muž otputovao.

Akademac Velja uzbuđeno je zazvonio. Vrata se otvoriše.

Pojavi se jedna žena tridesetih godina, vrlo elegantna, sanjalačkih crnih očiju, koje su gledale poluzatvoreno, ali ovoga puta zaustaviše se iznenađeno na akademcu.

Akademac se zbuni.

- Je li ovde stanuje gospođa Olga Jovanović?

- Da, to sam ja.

- Vi? Ali ja sam se upoznao sa jednom drugom damom, koja se predstavila kao Olga Jovanović.

Gospođa se nasmeja.

- Znam, gospodine. I ta dama s kojom ste se upoznali, bila je moja služavka, jedna hoštaplerka, koja je često uzimala moje ime.

- Vaša služavka, to nikad ne bi mogao da pomislim.

- Nisam ni ja mislila da je takva kad sam je uzela. Sad sam je najurila, baš pre neki dan. A vi ste dakle, taj njen akademik.

- Otkuda vi to da znate?

- Bila je oduševljena, kako se upoznala sa jednim lepim akademcem. Ali izvolite, gospodine, u salon, baš me interesuje da mi pričate vi o toj hoštaplerki, šta znate.

- Ja ne znam ništa o njoj samo to što je ona pričala. Predstavila se da je supruga direktora banke.

- Da, to je moj muž.

- I da je vrlo nesrećna u braku. Kakvim sve imenom nije nazivala muža.

- To joj nije bio muž, nego jedan ljubavnik. Pročitala je tog dana u novinama da se verio, pa je bila sva nesrećna, kaže, htela je da se ubije i legne pod auto, ali ste vi naišli i to ju je malo utešilo. A ona se brzo uteši.

- Meni je sve to tako neprijatno, gospođo. Da sam znao da je služavka, ne bi se sa njom nikad upoznao.

- Nema šta da vam bude neprijatno. Ona se samo sa gospodom družila. Potporučnici su joj izjavljivali ljubav, studenti, činovnici. Imala je ona mnogo uspeha kod muškaraca... Čak je i moj muž bio njen obožavalac, što je najžalosnije. Zato sam je najurila. Danas ne možete držati mlade služavke zbog muževa.

- Zar je vaš muž mogao da gleda pokraj vas drugu ženu.

- Još kako. Pronašao je čak da liči na Lilijen Harvej, i doneo joj je dopisnu kartu, da vidi sličnost sa filmskom glumicom. I zato sam je najurila. Nemojte misliti da sam ljubomorna. Ne, nego neću da me ponižava pred služavkom. Ako mu treba metresa, neka je traži izvan kuće.

- I vi ne biste se ljutili da znate da on ima metresu.

- Hm, koješta! To je sasvim obična stvar danas. Pušite li, gospodine?

Ona uze jednu cigaretu, kresnu mašinu, ali se ugasi, akademik dohvati šibicu.

- Dopustite meni da vam je pripalim.

Ona povuče jedan dim, uvali se još više u fotelju, prebaci nogu preko noge. Pogleda akademca.

- Zbilja, ona je imala pravo. Vi ste lep dečko. A kako je sa ushićenjem pričala o vama. „Milostiva, što ima lepe oči, kao crn somot čak mi je pričala, da je sa vama išla u pozorište.

- Izvinite, gospodo, ali ja nisam išao u pozorište sa služavkom, nego sa suprugom direktora banke. I meni je to vrlo laskalo.

- A da je autentična supruga direktora banke bila s vama u pozorištu, da li bi vam bilo prijatno?

- Ja mislim mnogo prijatnije. Šta više mogu i da želim što to nije bila ona.

- Gle, a gde ste vi to naučili tako da laskate?

- Mi ne laskamo, mi govorimo srcem.

- Vaše srce je, oprostite što ću reći, lažljivo kao i kod svih muškaraca.

- Varate se, gospođo. Srce akademca je vrlo iskreno.

- Iskreno? Pa zato ste i potrčali za prvom ženskom.

- Pa to je najbolji dokaz, koliko smo željni ljubavi i koliko bismo mogli voleti. Vi ste, gospođo, inteligentna žena, vi možete da me razumete. Nedelju dana i više smo zatvoreni, dok se drugi mladići provode, šetaju, prave poznanstva. I kad izađemo, šta je to dva-tri sata. Nama se tada svaka žena dopada.

- Kao Lilijan Harvej.

- Ah, ona najmanje. Prosto, bilo mi je dosadno i nekako tužno i prazno to posle podne i iz radoznalosti sam pošao za njom.

- A da li biste iz radoznalosti pošli za mnom. - Ne bih.

- Zašto.

- Što ste suviše lepi, i pomislio bih da sam ja, akademik, tako mali za vas.

- No, čujete li, vi ste pomalo mangup. Ali to mi se dopada. Sa vama je ipak prijatno razgovarati.

Na zidu je visio portret gospođin, razgolićenih grudi. Akademac pogleda sliku i lako uzdahnu. Gospođa se nasmeši.

- Kako vam se dopada slika?

On počuta, pogleda je malo dužim pogledom.

- Više mi se dopada original.

Gledao je i dalje pušeći.

Dama ga isto tako koketno pogleda.

- Oči su vam zaista lepe. Vidite, muševni nikad tako žene ne gledaju.
Oh, brakovi su tako glupi.

- Svirate li vi na klaviru?

Sviram, hoćete li da vam nešto odsviram?

- Baš bih voleo.

Ona sede i akordi zabružaše pod njenim prstima.

Akademac je slušao, zatvorenih očiju. Onda ih otvori, pogleda tu lepu ženu, njenu frizuru, potiljak, beo vrat. Ustade lagano sa fotelje, približi se njenoj tabureti, stade sasvim iza njenih leđa. Ona ga oseti okrete se, svirala je i dalje. Muzika ih je obavijala, privlačila. On stavi ruke na njena ramena, ona je svirala i dalje, a njena glava spuštala mu se na grudi. Prsti malaksalo dodiruju dirke, ali melodija je puna čežnje, tiha, strasna sve tiša, tiša, poslednji akordi umukoše, ona zaklopi oči, a on spuštaše svoju glavu, sve niže, niže do njenih usana.

Zvonce zazvoni, u razmaku sve po tri puta uzastopce.

Supruga direktora banke ustade naglo.

- To je moj muž, poznajem njegovo zvonjenje. Akademac pretrnu:

- Vaš muž!

- Ništa se ne uznemiravajte, - pribra se gospođa, popravljajući kosu. - Budite mirni i prisebni.

- Čekajte. Čekajte. Vi... Vi ste... Saša tetka Jelin. Zapamtite... Saša tetka Jelin...

Ona žurno izađe u predsoblje.

„Naopako, kakav sad Saša tetka Jelin“, pomisli akademac sav usplahiren. Povuče bluzu, zakopča jaknu i sede mirno na fotelju.

Na predsoblju se otvoriše vrata i on ču sasvim miran, pribran gospođin glas.

- Ti, Boro. Sigurno putuješ?

Večeras u jedanaest i četrdeset. Pa sam došao da ti kažem da mi spakuješ stvari. Stavi mi smoking i žaket. Imaćemo banket i jednu zabavu.

- A koliko se zadržavaš na putu?

- Deset do dvanaest dana. Prema poslovima. Mogu i više da ostanem.

Gospođin glas najednom postade veseo.

- Imamo jednog gosta, hoćeš li da se upoznaš. Saša tetka Jelin. Zamisli, akademik, već narednik, pa tek sad se setio da nas poseti.

- Saša tetka Jelin? Koja ti je to tetka Jela?

- Bože, ne sećaš se tetka Jele. Pa iz Niša. Mamina sestra od tetke. Da vidiš samo kako je lep mladić.

Muž uđe u salon, akademik ustade, pokloni se. Kako li će ispasti ova prva njegova opasna situacija u životu?

- A to je Saša. Milo mi je, milo. Zašto da ne dođeš ranije k nama. Pa, je li, Olga, jel to ta tetka Jela što ima sina Koju i kćer Desu?

- Ti si pobrkao. To je tetka Ljubica.

- Nije ni čudo, ne viđamo se, pa sam pobrkao. A imaš li još koga brata.

- Imam još dvojicu.

- Kako dvojicu. Pa meni se čini, da su njoj neki sinovi pomrli. Vidiš sad i toga se sećam.

- Kako pomrli. Tri sina ona ima... Ti od tih tvojih bankarskih poslova sve zaboravljaš. Još ćeš jednog dana zaboraviti i kako se ja zovem, - govorila je smešeći se i milujući ga po kosi.

- A kako je u Nišu? Da li se štogod podiglo?

- Pa zida se po malo.

- Bio sam davno u Nišu. Nešto mi se nije svideo. Blato je bilo. A kad si iz Niša, - poznaješ li porodicu Protić. To su tvoji kumovi Olga.

- Da poznajem, - mucao je akademik.

- Šta je bogati sa onim njihovim Vladom? Akademca obli hladan znoj. Gospođa se umeša.

- Premestili ga po kazni. Imao je manjak u kasi. Baš sam ga i ja pitala.

„Kako vešto laže“, čudio se akademik.

- Deficit je imao veliki, - jedva progovori. Gospođa požuri da skrene razgovor na drugi predmet.

- Je l' napolju danas mraz? Bože, da ti ne nazebeš, kad putuješ? Da li su dobro zagrejani vagoni? Ti znaš da ja brinem kad putuješ. „Pazi kako mu podvaljuje“, divio se akademik.

- Ja sad moram da idem, samo sam došao da te zamolim da mi spakuješ smoking i žaket.

- Smoking. Jesi li čuo Saša. Da mu spremim odelo za bal. Priznaćeš da nigde nema ovako dobre žene, kao što sam ja. Ali

pazi, pazi samo, ako što čujem za tebe. Voliš ti da se zabavljaš.

Direktor se dobrodušno smejao, kao svaki muž, kome u njegovoj glupoj naivnosti laska, što je ova lepa žena pomalo i ljubomorna na njega a ona mu je za to vreme opravljala mašnu kao svaka zaljubljena žena.

„Jaoj, kako je lukava“, mislio je akademik. - Ovo mi je prva lekcija o braku.“

- E, sad zbogom Saša. Pa, pozdravi majku. Dođi opet. Gledaj, narednik. Još malo pa oficir.

Jedan trenutak se zagleda u njega.

- Ama, da li sam te ja jednom sreo na stepenicama?

- Jeste, videli ste me. Ja sam vas tražio, ali nikoga nije bilo kod kuće.

- Ja bih rekao. Ali da te vidim na ulici, ne bih te poznao. Svi ste u uniformi, pa vas čovek ne razlikuje.

Gospodin izađe u predsoblje, gospođa za njim. Govorila je uvek veselo, umiljato, kao šaleći se.

- Odmah da mi se javiš, čim stigneš. Ne kao pre, deset dana mi se nisi javio.

„Kako samo glumi“, opet je mislio akademik. Vrata na predsoblju se zatvoriše, gospođa uđe u salon i pršte u smeh.

- Vidite, kako moj muž nije ni malo strašan. Akademac odahnu.

- Ali vi vešto izvodite! I ne bojite se.

- Da se bojim?! Muževi su tako šašavi ponekad i žene im vešto podvaljuju. Možda oni to i zaslužuju.

Akademac pogleda na sat.

- Ja već moram da idem.

- Zbilja, tako brzo.

On uzdahnu.

- Ah, ja nikad ne bi otišao od vas. Ali, vaš muž ostaje deset dana na putu. To znači da ste u nedelju slobodni.

- Da slobodna, i potpuno sama.

Trčeći u zavod on je mislio: „Kako to ženama nije krivo?! Poljubio je njenu služavku pa sad nju, gospođu!“ I dođe do brzog zaključka. „Hoće ženska da se provodi pa zašto se ne bih onda i ja proveo?!“

MUŽ TATJANE VLADIMIROVNE

Kad se Tatjana Vladimirovna po drugi put probudila to jutro, zlatne senke od elektrike nestalo je sa zida, a roznjikavu zimsku noć, zamenilo je zimsko jutro kao dim, koje se provlačilo kroz prozor... Ta sivkasta boja brzo se pretvorila u mrežu, da se već mogao raspoznati i časovnik i cifre na njemu i ona se trže kad vide da je četvrt do sedam.

A Serjoža, njen muž, tako rče na drugom krevetu, kao da je u prvom snu...

Tatjana Vladimirovna pridiže se malo na postelji.

- Serjoža!

Ali on spava i ništa ne čuje...

Malo višim tankim glasićem, gotovo plačnim, ona opet viknu:

- Serjoža!

Serjoža se trže, promrmlja - A!

- Ti jošče spiš! Znadeš lji katorij čas?

- Tri četvrti čestovo...

A! opet promrmlja Serjoža, otrgnut iz najslađeg sna, ali tako krotak, miran, ponizan, dobar, skoči, sede na postelju, rasejano pogleda u sat, kao da ne vidi, namršti se, zagleda se još bolje, osvesti... i širom otvori oči... I dubokim nežnim, toplim glasom progovori:

- Prošći, milaja, ja zaspalsja...

Da, morao je da se uspava, juče je ceo dan radio u kancelariji, pa prekovremeni rad, pa još sinoć, doneo je kući da piše i dugo u noći pisao...

A Tatjana Vladimirovna ljutito je mislila u sebi, kako se taj njen Serjoža sve tako uspava, a koliko poslova ima u kući, i posle ona sama, pere sudove, ide na pijacu, kad je on čovek, i to je sve isto toliko muški posao kao i ženski. Serjoža ustade, strese se od zime, kad mu bose noge dodirnuše pod, ustade, poče brzo da se oblači... Pogleda nežno svoju ženu.

- Ti prostuđilas? Ja, tebja pokrju.

I uze svoja dva ćebeta, još topla, prebaci preko Tatjane Vladimirovne, ututka je sa svijju strana, i brzo izađe u kujnu... Uskoro se začu kresanje mašine, šuštanje hartije i pucketanje vatre, tako prijatno zimsko jutro... I Tatjana oseti prijatnost od onih toplih pokrivača, opruži zgrčene noge, i dođe joj ponovo da zaspi. Ali u

kujni se čula vatra, cankaranje šoljica, strujanje vode u lončetu za čaj, i ona je već uživala pri pomisli na taj vrući čaj, koji će joj Serjoža doneti u postelju... Nešto se smešila, gledajući u jednu tačku na zidu, smešila zadovoljena nekim prijatnim mislima, i njene lepe detinjaste, naivne, krupne, plave oči, kakve imaju samo ruske žene, bile su ozarene nekom srećom...

A Serjoža je poslovao po kuhni, kao najveštija devojka, nešto prao, četkao, spremio čaj i razgovarao.

- Sevodnja pervij, nado kupić čaj, sahar, biskvit...

Oh, koliko sve treba kupiti kad dođe taj prvi i primi se plata!

Tanki glasić iz sobe dodavao je:

- A što vperjod kupić, znaješ lji Serjoža?

A Serjoža je odgovarao dubokim, tihim basom:

- Znaju, Tanjuša, ćebje galoši... - A čulki ja uže palučila.

Da, on je video te čarape, tako lepe, svilene, tanke, koje je ona dobila od gospođe Jovanović za materice.

S tom gospođom se Tanjuša upoznala i često je išla k njoj.

I opet joj se oči nasmešiše, onom istom srećom, i ona izgovori glasno tu misao, koja ju je razveseljavala.

- Jej brat, vidal Serjoža? Krasavec, inćeligent, kavaljer.

- Krasavec, - ponavljao je Serjoža, - inćeligent... Vot čaj gatov...

On je nosio šolju čaja. Tanjuša sede, podiže jastuk, nasloni se i poče da srkuće i priča dalje glasno, one lepe svoje misli, od kojih su joj se oči tako svedele.

Pričala je o tom lepom mladiću, bratu gospođe Jovanović i smejala se i smejao se i Serjoža...

Vraćali su se oni sinoć, a brat gospođe Jovanović je pošao da ih isprati... A poledica kao staklo. Okliznu se on, a ona drž njega, okliznu se ona, a on drž za nju... I odjednom oboje padoše na led... I jedva su stigli do kuće, držeći se ispod ruke. A ona je ponavljala, kako je pažljiv, mio, uslužan a Serjoži je bilo tako milo, što je on bio pažljiv, taj lepi mladić prema njegovoj Tanjuši.

- Priglasić lji jevo na čaj Serjoža?

- Harašo, priglasi, milaja... Serjoža će da kupi i biskvite, kolače, da ugosti tog pažljivog, inteligentnog brata g-đe Jovanović.

- Znaješ lji kak on zovjotca? - Kak?

- Branko.

Iz dvorišta se začu govor.

- Dobro jutro, gospođo Cano! Jeste li poranili?

- Poranim uvek, jer moj Duško žuri, pa treba kafu da mu skuvam.

To su razgovarale dve komšike, tipografova žena Cana i narednikovica Kosa, dve mlade i lepe ženice, razgrćući lopatom sneg ispred kuća.

Na vratima se pojavi Serjoža sa lopatom.

- A vi ste odocnili gospodine Serjoža. - Šalila se gospa Cana. - Mi smo već razgrnule sneg.

- Zaljeju, ja bi bolia pomogal... No, to teško ženi da ustaje. Dajće menja, ja vam očistim sneg.

- A hvala, nije to tako teško, - govorila je narednikovica i snažno je odbacivala sneg ispred svoje kuće.

- To treba muščini da rade a njet žene.

- Rade i oni, boga mi dosta... Kuća je naš ženski posao... A gde je gospa Tatjana? Zašto ona ne ustane jedno jutro. Boga mi, treba i ona da porani...

- No, gospoža Tatjana spava, - Nežno je govorio Serjoža, i sa svojim kavaljerstvom i osetljivošći ruskog muškarca, morao je malo sa svojom lopatom da odbaci sneg ispred kuće i tipografove žene i narednikovice, da im bar malo kavaljerstva ukaže. Za, tim se vrati u kuću, otrča drva da donese, rastrebi još nešto po kujni, trčkarao je, pogleda na sat i poslovno rastrebljivao, da bi što manje posla ostalo njegovoj lepoj Tanjuši...

Navuče svoj tanki, zimski kaputić, natuče stari, izmašten, pohaban šešir deformisana oboda. Tanjuša ga pogleda, vide njegov šešir i uzdahnu:

- Bože, tvaja šljapa užasno pastarjela. A Serjoža se nasmeši:

- Šta šljapa?

- Krasivaj ja, krasivaja i maja šljapa. Zenščini dolžni bić eljegantni.

- Kakoj že ti milij Serjoža... Ah, čto viđela adno berce! Kak ano mnje idot! Toljka dvadcat pjać dinar.

- Harašo, dam tebje dvaceć pjać dinar.

I to se znalo da će Serjoža da kupi i bere, kad tako lepo stoji Tanjuši i ne staje više od dvadeset pet dinara... On je zaista bio tako, mio. On je sve mislio šta njoj da kupi. Prvo Tanjuši cipela, hailjina, šešir, pa tek će on posle sebi, ali on nikad nije stizao sebi da kupi. Jer

Tanjuši treba i puder, i ruž, i parfem, cveće, ona sve to voli, a on, Serjoža, tada je zadovoljan, kad je ona zadovoljna i čini mu se kao da je i on obučen, kad je ona obučena... Zato je nosio svoj tanki, zimski kaputić, izbledeo, pohaban i sam on je sav bio bezbojan, bez lepote, snishodljiv, ali umiljat, kavaljer, nežan taj Serjoža, Rus, muž Tanjuše, koju je voleo i zamišljao da i ona njega voli zbog tolike njegove dobrote... A Tanjuša je to znala i umela da iskoristi njegovu nežnost, onom umiljatošću ruske žene, koja voli da joj se čini (srećna kad vlada muškarcem, i ume tako slatko da kaže, kao Tatjana Vladimirovna).

- A parfjum, Serjoža, kupiš lji mnje?

- Ponjatno, kuplju, - govori on i ljubi joj ručicu i usne kao uvek kad polazi i kad se vraća...

Tatjana Vladimirovna ustade, obuče se i mrzovoljno pogleda po sobi i kujni... U dvorištu se ču lupanje prostirki. Ona pogleda tipografovnu ženicu Canu, lupala je jedan ćilim. Sve je na njoj drhtalo, bedra, grudi, mišice, ispod haljine od zelenog porheta sa roze hrizantemama. I na snegu u toj zemskoj belini, ona je bila kao cvet, zdrava, mlada, jedra, vredna i onaj „praker" u njenim rukama mlatio je junački po ćilimu... Iz kuće narednikovice čulo se ribanje poda i Tanjuša je znala, da to riba mlada žena. Ona se strese pri pomisli na taj posao... Pogleda po sobi, vide da je pod tako prljav, da bi i ono ćilimče trebalo tresti, ali ona oseti kako je sve to teško, kako ona nije za taj posao, i kako su samo za to sposobne one srpske žene, koje vuku, tresu, peru, po ceo dan.

Posle sinoćnice, ona se osećala tako malaksala, lomna, umorna... Samo bi sedela i sanjala, sanjala o njemu, o tom lepom Branku...

Ostade, uza one svilene čarape, navuče ih i zagleda se u svoju nogu... Kako to lepo stoji, kako je ona toga željna. A on će joj kupiti još, on ima novaca, ne žali za nju i haljinu će dobiti i šešir... sve što zaželi... Serjoža je dobar, nežan, on ništa ne sumnja, i ne sluti, dočekaće ga ljubazno, može svakog dana da dolazi, ništa neće reći... Ali ove žene, ovaj komšiluk, ove prostakuše, sve vrata uz vrata. Zato će ići ona k njemu, on ima svoju garsonjeru. Ali ona neće ništa kriti, upoznaće ga sa Serjožom, to je red, on treba da dođe u njihovu kući, da popije čaj, da ga vidi Serjoža, da vidi kako je pažljiv, lep, inteligentan, da bi ona javno izlazila s njim, sa odobrenjem

Serjožinim, da je ne ogovaraju, kako je njen ljubavnik... Posle, šta joj se tiče, šta će reći, ali kad njega Serjoža zavoli, kad Serjoža sve dopušta, taj dobri Serjoža, mogu da govore šta hoće. A Serjoža je dobar, on joj veruje, on nikada neće posumnjati u nju... I ona ga zato voli, što je tako dobar i što joj veruje.

Pogleda po sobi i rastuži se... Ah, da je nameštaj malo lepši. Nego, ovaj stari kanabe, stara fotelja, ćebad na krevetu... Vide, da to mora da udesi, malo dotera i razmahnu se gospa Tatjana po kući.

A u podne Serjoža se vratio u podne kući sa platom. Zavirivao je u mnoge izloge, tamo gde su šnešue, gde su šeširčići, štofovi. Nosio je puno nekih malih paketića, biskvita, čaj, kolače, šećer, svrati u drogeriju za parfem, pogleda u neke kombinezone, kupi buketic mimoze i jedva se ugura u tramvaj sa paketićima, radostan što će razveseliti svoju Tanjušu. Mislio je da treba lepo dočekati tog mladog čoveka, svrati da kupi i neke piroški, kupi kvasac da napravi kvas, krompirovo brašno za rusko žale i još neke ruske specijalitete kuvarske, sav srećan da pokaže onu rusku gostoljubivost domaćeg života.

Sergije Nikolajević je bio inteligentan Rus. Njegov život je bio čitava odiseja. On se premetao kroz život kao mađioničar. Bio je sve i svašta. A iz Rusije je izneo nekoliko semestara fakulteta. A osle je bio zanatlija, radnik, nosač, portir, kelner, glumac, pevač, blagajnik, bifedžija, sopstvenik mlekare, dok se nije najzad ugurao u jedno nadleštvo i svojom vrednoćom i prekovremenim radom, mogao da istera toliko plate da živi kao naših pedeset od sto činovnika.

I kao činovnik oženio se mladom i lepom Ruskinjom. O njegovoj lepoti nije se moglo govoriti, jer nije bio ni lepo obučen da bi mogao da istakne tu lepotu. Nije imao ni fatirana ramena, ni elegantan šešer, cipele i mašnu, nije imao onu razmetljivost i samopouzdanje na ulici, jer je suviše prepatio, suviše se namučio, možda više bora dobio na licu nego što je imao godina, kroz vihor revolucije i borbu za opstanak. A ruski narod kao da je hteo i tu svoju kavaljerstvo da pokaže prema ženi, jer je sve privilegije lepote dao njoj, a muškarcu nežnost, kavaljerstvo, snishodljivost. Oni su svi radili, da bi ženu ulepšali, a da li će muškarac biti lep, to je sporedno. I Serjožu žene nisu nikad zapažale, nikad okretale za njim. Čak ga nisu gledale kao muškarca ni one dve lepe žene u dvorištu. On je za njih bio samo

gospodin Serjoža, muž gospođe Tatjane, njen obožavalac i njen pokućar. A time što je bio pokućar, gubio je sve vrednosti u očima srpskih žena.

* * *

Jedne subote Tatjana Vladimirovna dočeka sva srećna Sergeja Nikolajevića.

- Serjoža, hoćeš li mnje pazvolić čto njibuđ?

- Ino, milaja!

- Gospođin Branko kupilj dva biljeta v ćeatr i priglasil menja zavtra pajći s njim.

- Harašo, pojđi Tanjuša. Mnje bi očenj hoćelos viđeć ćebja vesoluju.

- Ah, kakoj ti prekrasni)' za menja! - uzviknu gospa Tatjana i obisnu mu se o vrat.

Sutradan oko osam uveče, dođe gospodin Branko, da povede u pozorište gospodu Tatjanu. Najljubaznije ga je dočekao Serjoža. Njemu nije ni padalo na pamet što on nije i njega pozvao. To je najzad glupo, to bi značilo da je nepoverljiv, da sumnja u njega i svoju ženu, da hoće da ih prati, motri na njih, i to bi bila uvreda i za njega, Serjožu, i njegovu Tanjušu. On ima nešto da piše, ostaće kod kuće, a Tanjuša je mlada, treba da izađe, da se provede, a ovo je tako divan mladić, kad toliko pažnje poklanja njegovoj Tanjuši.

On ih isprati i osta da piše.

Prošlo je skoro dva sata. Vrata na kući tipografovoj otvoriše se. Pred vratima on ču neko gundanje i grdnju. Kao da se nešto ljutio tipograf. Vrata se zalupiše i kroz zid od svoje kujne, on ču svađu.

Tipograf poče da viče i praska.

- Je li, zašto si se kibicovala u kafani, govori. Tipografova ženica se plašljivo branila:

- Nisam, boga mi, nisam majke mi, ja ne znam, na koga ti misliš da sam se kibicovala.

- Šta, ne znaš, boga ti ljubim! Znaš da ću te smožditi! Da se ti kibicuješ na moje oči?! Ja se nedelju dana mučim i radim, pa nedeljom da izvodim ženu na kibicovanje. E, evo ti za tvoje kibicovanje!

I puče šamar. Ženica vrisnu:

- Jaoj, nemoj da me biješ! Nisam kad ti kažem. Nikoga nisam gledala, ti znaš da ja samo tebe volim.

- Voliš me, je li, kao ova Ruskinja njenog muža. Videla si nju, pa hoćeš i ti tako. Ali dok sam ja živ, ti ćeš biti onakva kako ja zapovedam. Ti misliš da sam ja kao ova ruska budala, što ne vidi ništa, žena mu se vucara sa ljubavnikom, i dovodi ga u kuću, a on ga dvori, kuva mu čaj i uslužuje ga. Kad si sa mnom, ne smeš nikog da pogledaš, jesi li razumela?! Neću ja da dopustim da me ti ponižavaš u dvorištu.

I opet puče šamar. Ženica opet vrisnu, on je gurnu u sobu, zalupi vrata i svađa se ne ču više.

A Serjoža je sedeo za stolom, držao pero u ruci i tupo gledao u onaj svoj tabak hartije na stolu. U ušima mu je bubnjalo:

„Ruska budala“!

On steže zube, u njemu se nešto uzburka, skoči, i polete da se sa tipografom razračuna.

- Kome on govori ruska budala?!

Otvori vrata naglo, kroči jedan korak, zastade, onaj orkan se stiša u njemu, on se vrati kući. Sede ponovo za sto, podlakti se rukom, zamisli. Kroz stisnute zube, šaputao je:

- Prigotovljajet čaj za jejo ljubovnjika.

Ustade, poče da šeta po sobi, zastade i opet prošaputa:

- Jej ljubovnjik!

Pesnice mu se stisnuše i lice iskrivi od gneva i bola. Pruži ruke, uhvati naslon od stolice, steže drvo, izdiže stolicu i tresnu njome o pod.

U tom trenutku u njemu se budila druga ruska krajnost, teški, strašni ruski medved, u onom nežnom, krotkom, blagom čoveku. Sav težak od nekog bola, pritisnut, on pođe po sobi, dođe do kreveta i sruši se na postelju. Ležao je dugo zatvorenih očiju, i nešto mu je stezalo mozak kao šraf, bile su mu slepoočnice, na grudima kao da je ležalo neko čudovište što mu čupa srce.

Pogleda sat.

Ponoć je bila prošla.

On se ispravi, ispravi svom dužinom, učini mu se da bi dodirnuo glavom tavanicu, učini mu se da su mu ruke beskrajno duge i on ih opruži, kao da nju traži da je ščepa, da je udavi.

Sad mu je bilo sve jasno. Predstava je završena a gde je ona.

- Gđe ana? - dreknu kroz stisnute zube.

U tom se začu neka jurnjava po tipografovoj kući, cika, kao da je ubija. Sergije Nikolajevič oslušnu.

- On ješčo ubjot jejo!

Prestrašen od te pomisli iako je ta ista misao blesnula u njemu, on polete da brani ženu, polete da mu vrati one reči:

- Ja, ruska budala, a ti serbski razbojnik.

Istrča iz kuće, dođe do vrata, taman da ih otvori, spazi na prozoru od sobe malo zavesu odškrinutu i pritrča da vidi, šta se tu tako strašno događa.

Pogleda i stade iznenađen.

Tipografova ženica u kombinezonu, polunaga, bosih nogu, trčala je oko stola, sa cikom, smehom i tipograf je jurio da je uhvati. Ona je bežala, čas na jednu, čas na drugu stranu, ali on bi brži i veštiji, ščepa je u zagrljaj, zari svoje usne u njene, i ostadoše tako dugo, u jednom ludom, strasnom poljupcu, koji dolazi posle afekta i svađe kad se prašta, kad se još više voli, kad se podaje iz zaborava. Čitav minut proteče u poljupcu, a bele ručice njegove žene, oble, bele, grlile su ga a jedna njena ruka ga je milovala po kosi.

Sergije Nikolajevič je gledao zapanjen tu scenu, okrete se i uđe lagano u kuću.

- Vot, tak serbskij brak! Vibjoš ženu, a ana ćebja patom cjelujet.

I kao da oseti i on neku satisfakciju od toga i ponovi:

- Nado vibić, patom ana ćebja cjelujet.

I čisto umiren, rešen na nešto, on leže na postelju, da sačeka Tatjanu Vladimirovnu i da primeni taktiku tipografa.

* * *

Opet je svanulo zimsko jutro, zlatna senka iščezla sa zida i mlečna svetlost probila kroz prozor.

A Serjoža spava, spava i ne misli da ustane.

Tatjana Vladimirovna otvori uplakane oči i seti se noćasnje strašne scene. Ah, ona nije mogla da pozna Serjožu. Tako strašan, svirep. Tukao ju je, tukao ju je prvi put u životu. I sad ne ustaje, ali neće ni ona ustati. Legla je i opet zatvorila oči. Ona, Tatjana Vladimirovna, neće mu se pokoriti. Ali ona oseća, da li ga se boji, da je on strašan, boji ga se, kao nikad do sada. Uh, kako je bio strašan, kao zver. Ako se i sada ta zver probudi u njemu. Njoj dođe da beži, beži, negde, daleko. Ali kuda?

Ljubavniku. Ne, to nikad. Ona zna da je to samo njegov kapric, da će je ostaviti, a Serjoža, on je njen, on je voli, da, voli je, voli više nego onaj, nego svi, kako je voli, tukao ju je i plakao i besno nad njom da je smrvi, da je ubije. Oh, kako je snažan, kako je voli, kako pati. I ona ga pogleda sa nekim strahom, s divljenjem i lagano se diže iz postelje.

Zašušta hartija. Kresnu mašina. Zapucketa vatra, zastruja čaj.

Ona priđe lagano postelji i zovnu ga.

- Serjoža, milij, hoćeš stakančik čaju? Serjoža otvori oči i ne odgovori ništa.

- Milij, ja ljublju tebjja.

Serjoža ne govori ništa. Ustade, obuče se. Izađe iz kuće.

Kroz dvorište je išao tipograf, a ženica, držeći ga ispod ruke, pratila ga je do kapije, gledajući ga zaljubljeno.

Tu se rastadoše i Serjoža ode u kancelariju. Imao je osmeh na licu.

Tipografova i narednikova žena, opet se dadoše na posao, „praker“ je mlatio po tepihu.

A Tatjana Vladimirovna pogleda po kući i vide svu prljavštinu i seti se njegovih uvredljivih reči:

- Grjaznaja ti, i grjaznaja tvaja komnata.

Jest, đubre, đubre svuda i ona je sada videla i poče da iznosi, da lupa i čisti.

Te noći sneg je napadao i izjutra se pojavi na pragu gospa Tatjana.

Gospa Cana i gospa Kosa se tome iznenadiše: - Gle, gospa Tatjana, šta to znači, vi ste ustali? A gde je gospodin Serjoža?

- On spava. Mnogo rabotal.

- Dabome, i treba da spava, on je ceo dan u kancelariji.

I tako gospa Tatjana preuze srpski običaj, ona ustaje, a on spava. Ali jednog dana bila joj je u poseti stara ruska dama Ljubov Petrovna. Žalile su se jedna drugoj. Ljubov Petrovna na svog sina Kolju.

Ah, kako je strašan taj njen Kolja! Neće sam da uzme vodu, traži cipele da mu se čiste i izbio je jednu devojkju, koja je zaljubljena u njega. A ona plače i opet ga voli. I tako drsko govori ocu i majci, da kad se on oženi u njegovoj kući neće biti ženska vladavina nego muška.

Tatjana Vladimirovna uzdahnu. Da, tako je. I nju je izbio, a ona ga voli, i čini joj se, da ga baš od toga dana voli i prošaputa:

- Serbski muščinji isporučili naših Ruskih.

I Ljubov Petrovna je klimala glavom i potvrđivala, da su, zaista, srpski muškarci iskvarili njine Ruse.

I s proleća Sergije Nikolajević pojavi se u novom odelu sa novim šeširom, kicoški nakrivljenim.

Gospođa Cana i Kosa zastadoše iznenađeno.

- Gospodine Serjoža ju, kako ste se doterali, ne možemo da vas poznamo.

A Serjoža došao veći, snažniji, lepši, čak i mangupski pogleda, nasmeši se na lepe komšike, one pogledaše za njim, i toga dana, prvi put, videše, da je gospodin Serjoža lep čovek i pravi muškarac.

PORUČNIKOVA VIOLINA

Koka ulete u razred sva zadihana, zbog preskakanja po dva stepenika, u dva skoka nade se na katedri, ču se pljesak lenjira i jedno: „Mir“ i autorativnim glasom viknu:

- Deco, trčite na prozor, da vidite preko puta jedno čudo! U razredu se napravi lom, sve poleteše kao vrapci, ispod klupa popadoše knjige, beleške, pisaljke, i za tren oka od tri prozora na učionici osmog razreda ženske gimnazije, napraviše se tri nasmejane ogromne „anzistkarte“, sa vragolastim, čupavim i grguravim glavicama, i trideset pari očiju upraviše se preko puta sa istim sjajem i osmehom, kao u kakvoj reviji...

A vizavi, na prozoru, u sobi za samce, stajalo je čudo - divan plavi poručnik.

Ah, soba za samca preko puta učionice maturantkinja! Ništa privlačnije za muškarca, i ništa opasnije za maturu...

- Jaoj, što si bajan...

- Baš si cakan...

- Deco, držite me da ne padnem u nesvest...

- Uh, ja ću se zaljubiti...

Ali šteta, plavi poručnik to ne mogade da čuje, samo se ispravi na prozoru, prekrsti ruke, a njegove oči, polunasmejane i polusanjalačke, govore su: „Uh, da imate jedna usta, pa da vas sve poljubim“...

Zvonce odjeknu i jato maturantkinja prnu sa prozora, a Malvina, najkrupnija i najsnažnija, seljanka maturantkinja, rumenih obraza, vunaste kose i obrva, i bezazlenih očiju, priđe ikoni Svetoga Save, prekrsti se i progovori: „O, Gospode, ne dovodi nas vo iskušenje, no izbavi nas ot zla...“

Ali, ja vam kažem deco, ovo je veliko iskušenje, pred maturu ovaj poručnik...

Nastavnica književnosti uđe u razred, stroga, neumoljiva i starinska, sa pundom na vrh glave, kao prevrnutim lastinim gnezdnom, prokoluta očima po razredu i poče da proziva...

A za to vreme Anđica, blondina crnih kadifernih očiju, najkoketnija i najslobodnija učenica, crta srce na svojoj istoriji književnosti... Slavkica njena konkurentkinja o prevlast najlepše maturantkinje,

velikih crnih očiju, kao srce u japanskog suncokreta i alevih usana, sanja o poručniku,

i misli na Anđicu, koja stanuje, s leve strane njegove kuće, i nešto joj je zbog toga krivo...

I na svakoj klupi kao da stoje naslikane plave oči, koje se smeše, i mame misli od literature...

Pred izlazak iz škole naročito udešavanje, zagledane u ogledalce, krišom mazanje ružem, lako prevlačenje rumenih prahom preko svežih obraza...

Šteta, poručnik nije bio na prozoru...

Sutradan su ga opet videle, i prekosutra, a kad ga ne vide, one ga čuju, zveket njegove sablje i mamuza, ili topot konja, najpre šetnja seiza sa konjem, dok on strpljivo udara kopitama o kaldrmu, a posle jedan brzi galop...

I dok nastavnik priča, one vide plavog poručnika, visokog i vitkog, elegantnog na konju, i mala srca lako uzdišu...

Jedna subota posle podne...

Čas francuskog jezika mlade nastavnice... Nešto prevode... I tek lagano poče violina da svira... Nastavnica podiže glavu, učenica prestade sa lektinom, nastade tajac.

A violina svira nešto tužno, i plaču tonovi na pozicijama, oh kako nešto tuguju, pa se rastuži i razred, zanese i mlada nastavnica, i čas francuskog pretvori u čas sviranja.

Nastavnica se prva povrati, ali nekako i njoj se ne govori više, a violina svira i tuži...

I posle nedelju dana znale su celu biografiju poručnikovu, preko Koke, koja je sedela u istom dvorištu. Ona se prva upoznala sa njim, i ona je centar pažnje u razredu, izveštajni biro, i na odmoru sve su sakupljene oko nje, da čuju novosti o lepom poručniku, koga prozvaše vitez d'Artanjan... A Koka, sva u entuzijazmu idealiskinja, koja sve vidi ulepšano, i za koju je svaki muškarac „bajan", pričala je o poručniku...

„Svira na violini, piše i pesme, načitan, inteligentan, lepe zube, ah, zanosne plave oči..."

Samo nije znala da kaže, da li je zaljubljen...

Pa iako nije, on će se sigurno zaljubiti sada, kad gleda to jato lepih devojčica... A one će se već upoznati sa njim.

I Koka je priredila žur, i na žuru se pola osmog razreda upoznala sa d'Artanjanom.

Ah, poručnikova violina zadala je ljubavnu strelicu svakom srcu. Svirao je bolnu Ernstovu elegiju, stojeći, čas zanesen svojim sviranjem, kao da je sam u sobi, a čas se zaustavljao pogledom, na jednoj, drugoj, i svima redom, i kako koju pogleda, zatreperi joj srce i ona misli: „ah, što bi volela da se u mene zaljubi...”

Ali na to su polagale najveće pravo Anđica i Slavkica...

Sad i one prirediše žur, i na oba žura dođe poručnik sa violinom. Nastade pritajena ljubomora između njih dveju, i svaka je tražila prijateljstvo Kokino, da preko nje doznaju o osećanjima lepog poručnika, a Koka ih je lagala, jer je i ona bila zaljubljena kao prva komšinica, ali je to krila, i čas je govorila Ančici:

„Kaže da imaš divne oči...” A kad ona ne čuje, šapuće sa Slavkicom: „Jutros te je pozdravio...” I one su tada nešto naročito razdragane, zbog tih uzbudljivih i slatkih Kokinih saopštenja i laži...

A s njima zajedno polude i mlada nastavnica francuskog jezika. Jer kao za pakost violina svira uvek subotom, baš kad je čas francuskog jezika.

I samo li počne Ernestova elegija, nastavnica govori: „Deco, sad ćemo diktat”.

I za to vreme šeta po razredu, ali za njom šetaju ljubomorni pogledi učenica, i tek šapat: „Vidi, vidi, ona je čak kod prozora, hoće da vidi d'Artanjana”.

I kakav diktat. Aksan „egi” i „graf” prevrtale su se čas levo, čas desno... Sva vremena pretvoriše se u način neodređeni, i violina poručnikova svira i šapuće: „Ah, zlatne devojčice, kako vas volim...” a sintaksa i gramatika plaćue: „Ah, zlatne devojčice, popadaćete sve na maturi.”

Ceo razred ipak nije bio zaljubljen u d'Artanjana. Nastade sukob dveju grupa... Jedne su volele oficira i njih pozivale na žureve; druge su ostale verne svojim kolegama maturantima... Najveći protivnik poručnikov bila je Olgica, slatka devojčica, ali kapriciozna, ozbiljna, najbolji đak u razredu, skromna koliko i lepa, bruneta plavih očiju, kao zalutalih na tom garavom licu, sa šubarom guste, razvitlane, grgurave kose, malih rumenih, okruglih i napupelih usana, kao dva šipurka.

Ona nije htela da se upozna s njim, niti je posetila i jedan žur na kome je bio dArtenjan i njegova violina.

I kad bi se posle žura šaputalo o njemu, u malim grupama, koje su za vreme odmora sedele na klupama, Olgica bi se ironično nasmejala: „Koliko važnosti pridajete tom poručniku...”

Njemu saopštiše to, da ga Olgica ne trpi, i on, kao u inat, uvek je gledao, dok su se sretali po neki put, kad ona ide u školu, a on u kasarnu... I dok je ona prolazila pokraj njega, dižući glavu i svoj pikantni nosić, sa ljutitim očima, koje su gledale nekud pravo, on je išao lagano, usporavao hod, u koliko je ona ubrzavala svoje korake, i gledao je lepim plavim očima, malo nasmejanim i melanholičnim, ispod zagasitih, braon obrva i dugih braon trepavica. Ali ona nije htela nikad da ga pogleda i slučajno, ako im se sretnu pogledi, ona je brzo okretala svoje oči, a plamen bi prelio njene obraze, plamen ljutine... ili ko zna čega.

A on bi zastao, okrenuo se za njom, pogledao njenu ljupku siluetu, fino izvajane listove, okrugla bedra, koja su se nijala i brzo udaljavala...

Ah, da prkosne devojčice! Ni da pogleda, ni da se nasmeši, ni da se okrene...

Olgičino neprijateljstvo ipak nije bilo tako strašno kao Gige maturanta.

Giga je bio zaljubljen u Anđicu, i ona ga je vrlo rado gledala, sačekivala na prozoru, kad se njenom ulicom šetao, sve dok se ne pojavi taj prokleti poručnik, tu u njenom susedstvu.

Giga je bio besan i strašan, onako crnomanjast i crnpurast, duge pesničke kose, plamenih očiju, bradat iako obrijan, usled te prevelike kosmatosti, da je uvek izgledao u žalosti, jer i ispod brijača, ostajala bi crna koža, kao da je imao prilepljen flor na obrazima.

Bio je pesnik, vrlo inteligentan, više raspoložen prema književnosti nego matematici, slobodouman, cinik, ironičan i prilično drzak.

Poručnika nije mogao očima da vidi, i svake subote šetao se ispred njegovih prozora, kao da je šiljbočio da ga spreči da baci svoje ljubavne strele na maturantkinje... Ali nije mogao da ućutka njegovu violinu, koje je slala svoje uzdahe osmom razredu i njegovoj Anđici...

I zato se reši na osvetu...

Jednog jutra klasna uđe u razred sva narogušena, pogleda popreko po učionici i njen ledeni glas počne da tušira razred:

- Vi se ne ponašate kao učenice, već kao obične devojke... (htede reći sokačare, ali se uzdrža), da su građani primorani da nam dostavljaju o vašem rđavom ponašanju, i to baš u učionici, na prozoru. Slušajte ovo pismo:

„Gospodine direktore, jedan prijatelj, kome leži na srcu napredak škole, savetujem vam, da vodite malo više računa o maturantkinjama, i da im zabranite da se kibicuju sa jednim poručnikom preko puta škole, jer to je sramota šta one rade...”

Učenice su ćutale oborenih očiju, a kad klasna ljutito izađe, Koka skoči na katedru:

- Deco, znate li ko je taj prijatelj, kome leži na srcu napredak škole?
- Ko? - dreknu ceo razred, spreman da ga rastrgne. - To je - Giga...

Sutradan svi su prozori bili zamazani kredom, učenicama najstrožije

zabranjeno da se o odmoru zadržavaju u učionici, i klasna je obilazila stalno razred.

Giga je trijumfovao, i Olgica je bila zadovoljna.

Ali kod Anđice sklopiše zaveru protivu Gige.

Posle tri dana direktor muške gimnazije dobi ovako pismo:

„Gospodine direktore,

Nekoliko učenica gimnazije primorane su da vam se žale na neučtivo ponašanje vaših đaka, naročito maturanta Gige N... koji im stalno dobacuje i vređa ih. A da biste se uverili, prošetajte subotom posle podne oko tri sata, pa ćete ga naći pred ženskom gimnazijom kako šeta i čeka učenice kao u zasedi.”

I prve subote, baš dok je Giga šetao ispred prozora poručnikovog, i zadovoljno gledao u zamazane prozore, s cigaretom u ustima, pojavi se direktor, strašni direktor, priđe mu vučjim korakom iza leđa, u trenutku baš kad on povuče duboko svoju cigaretu, i viknu „A šta ćeš ti tu? - Giga zaneme, htede da proguta dim, zagrcnu se, opeče ruke cigaretom... i ostade zabezeknut.

- Sutra u osam sati da mi se javiš u kancelariji...

I Giga se više ne pojavi pred gimnazijom, već zauze drugu busiju, na jednom ćošku, on tu sa svojim drugovima, maturantima, a na drugom ćošku poručnik i njegovi drugovi...

Što su mrzeli maturanti oficire, sve zbog osmog razreda...

Pa naročito one nedelje, kad maturantkinje idu u crkvu.

Na oficirskom ćošku poručnici, u crnim mundirima, paradni, obrijani, napuderisani, pa te njine uniforme, eto, samo zbog tih uniformi vole ih, ove „guske“ kako je Giga ironično zvao maturantkinje. Zato je uvek ćošak maturanata zauzimaio neki ratoboran i izazivački stav prema oficirima.

Jedan sukob u osmom razredu ženske gimnazije još više razbesni Gigu.

U đaćkoj družini čitala je svoju pesmu Olgica i Anđica je uzela da napiše kritiku. Nekako su doznali da je poručnik čitao pesmu, i grupa, koja je bila uz maturante, napade Anđicu da je poručnik napisao kritiku... Čitava bura u razredu... Anđica priznade, da je on čitao pesmu, ali da nije pisao kritiku. To čuše i muški maturanti i izneše čikarmu osmom razredu, da će one birati poručnika za počasnog predsednika njihove literarne družine...

I Gigina mašta se raspali.

Jednoga dana Anđica dobi pismo: „Mala moja, čekaću vas u parku, u aleji s leve strane, u tri sata posle podne. Molim Vas, ponesite Vašu opštu istoriju, jer mi je nešto potrebna.

Vaš d'Artanjan"

U tri sata Anđica je žurila kroz aleju, uzburkana srca, sva u slatkoj tremi, sa Zečevićevom kupusarom u ruci...

Kad u istoj aleji, na klupi sedi Slavkica, sa istom kupusarom...

Anđica zastade, Slavkica ustade, pogledaše jedna drugu, zatim u istorije, i odmah im bi jasno da je to ujdurma... Ujdurma Gigina...

A iz šipražja pojavi se jedna kosmata crnomanjasta glava i razleže se kikot: Ha, ha, ha... i mišlju i personom uspravi se Giga.

Uvređene i ponižene, one se obe ustremiša na njega kao osice, i Anđica ciknu.

- Bezobrazniče jedan, to si ti što nas ismejavaš... E znaj, da te ne volim, nije samo da te ne volim, nego te mrzim, jeste mrzim... I znaj da si mi najodvratniji od svih đaka...

I ovako zajedničko pobeđene i uvređene, one osetiše simpatiju jedna prema drugoj, zaboravljajući u jedan mah ljubomoru koja ih je delila omrazom, uhvatiše se ispod ruke i sa Zečevićevom istorijom, levo i desno, odjuriše niz aleju, brzim korakom...

A Giga ostade, drzak i ciničan, nasmejanih očiju, a kad se one udaljiše on se uozbilji, rastuži, zamisli, sede na klupu, i ta radost, koju je osećao da ih ismeje, prođe mu, iščeze, i on oseti da mu nešto steže, zgrči srce, a taj bol dolazio je zbog onih reči koje Anđica prosikta: „Mrzim te... mrzim“.

I njemu dođe teško, žalost ga obuze, diže se sa klupe, sakri u žbun, zaplaka, zajeca od ljubavi... Zašto, zašto da ga mrzi kad on nju voli, piše joj pesme, samo misli na nju, na onu njenu pravu kosu, na somotske oči... Ah, on ne može da živi bez nje, on će umreti, ubiće se... Da, ubiće se... Sede na travu, izvadi iz džepa perorez, otvori ga, zagleda oštricu, i prinese žilama leve ruke, onde gde bije puls... Eto, tu će da prerseče žile... i krv će jurnuti, on će se onesvestiti, naći će ga mrtvog... I Giga vide već sebe mrtvog... Nose me kući, a tamo kuknjava... Osmi razred ženske gimnazije sav poražen,... Jedna učenica uletela i viče kroz plač: „Giga se ubio, presekao žile...“ Njegovi drugovi ožalošćeni, besni na Anđicu, grde je: „Ona ga je ubila...“ I direktor utučen, govori u kolegijumu: „To je bio inteligentan đak, šteta što smo ga izgubili...“ I Giga vide svoju pratnju, učenice idu pokraj kola, jedan drug mu drži govor: „On je bio ponos naše škole, najinteligentniji đak, talentovan... dobar drug...“ I Giga se zaplaka, plače i jeca zbog svoje smrti... A ona, Anđica, biće nesretna... Sve će je učenice grditi, i omrznuće poručnika...

Ali kad spomenu poručnika, on se trže, otrezni, razbesni: „Da se ubijem, šta, zbog poručnika da se ubijem!... E, baš neću“... I Giga ščepa perorez i - podreza pisaljku...

Opet je besan, ironičan, drzak.

„Ah, osvetiću se ja tom poručniku. Satreću ga... Zapamtiće on ko je Giga...“

I poče da smišlja osvetu, a njegova mašta se opet raspali. Napisaću pismo armijskom generalu: „Gospodine generale,

Poznavajući vas kao strogog vojnika, učtivo vas molim, da uzmete na raport poručnika N. N. koji stanuje preko puta ženske gimnazije, a tu je naročito uzeo stan, da bi mogao da zavodi učenice, što revoltira celu ulicu. U interesu je morala vojske, da ga kaznite i naredite da se iseli iz tog stana.“

„A, tako ću ja tebi doskočiti“, misli radosno Giga. A potpisaću se: „Jedan stari profesor“...

Giga je sav blažen. Vidi starog generala u njegovoj kancelariji kako naređuje: „Zovnite mi poručnika tog i tog.“ Poručnik ulazi, sav drhti, a general ga meri od glave do pete i grmne: „Jeste li vi taj poručnik što se vrzme oko ženske gimnazije i sablažnjavate učenice?“

A on zort!

„Molim, gospodine generale, ja sam slučajno uzeo stan preko puta gimnazije.“

„Kako slučajno!“ grmnu general. „Danas se imate smesta iseliti iz tog stana. Jeste li razumeli?“

„Razumem, gospodine generale...“

Ah, kako se nisam to ranije setio! I Giga skoči sav razdragan i odjuri da izvrši svoju osvetu...

Sad, da li je napisao ili nije, to ostade Gigin tajna, ali poručnik osta i dalje vizavi osmog razreda, a pola razreda rasplamti ljubavlju za vitezom d'Artanjanom. Anđica i Slavkica postadoše krvne neprijateljice, a violina uvek svira. Poručnik dopraćava devojčice do kuće... i krišom, čas sa Anđicom, čas sa Slavkicom... I tako sve do mature. Na maturi Anđica bi odbijena na tri meseca, Slavkica jedva pređe, a Olgica bi oslobođena usmenih ispita...

Anđica nije očajavala, već se u sebi nadala:

„Udaću se za lepog poručnika.“

„On će me sigurno zaprositi“, sa čežnjom je ponavljala Slavkica...

„Ah, uverena sam da samo mene voli i da ću se ja udati za njega“, mislila je Koka...

I tu slatku želju - brak, sve tri su gajile u sebi.

Bilo je mesec dana posle mature.. Koka uzrujano izlete iz dvorišta, odjuri Anđici i zaplamtele i uzbuđene odjuriše Slavkici. Još se vrata obe povikaše očajno:

- Zamisli, Olgica se verila sa vitezom d'Artanjanom...

I sve tri srušiše se na divan i zajecaše od bola, ne skrivajući jedna od druge da su ga volele, i besne više na Olgicu, „prtvornu, lukavu i podlu, koja se tako vešto pretvarala“, nego na poručnika, sa zaljubljenim očima, a nestalnim srcem.

Giga je opet trijumfovao, ali se nije mogao načuditi lukavstvu Olgice, koja je tako vešto simulirala antipatije prema poručniku... I taj njen postupak otkrio mu je dušu žene, kojoj nikad ne treba verovati.

Sad je smatrao za svoju dužnost da uteši Anđicu i ironično i drsko joj je govorio: „Nemoj da plačeš, ja ću kupiti jednu drombulju, pa ću svake večeri da ti sviram od prozor a ti ćeš zamisliti da je to poručnikova violina i Ernestova elegija.“

A Anđica na to planu...

A kad se noć spusti plaču kadifne oči lepe plavuše... Plaču i oči kao srce japansko japanskog suncokreta...

A dva zalutala, plava oka, ispod razvitlane crne kose, smeše se zaljubljeno u zagrljaju poručnikovom.

- Lukava, prkosna devojčice, zašto me nisi nikad pogledala?...

- Zato što sam te volela, mnogo još od prvog dana. I donese pesmu, ispisanu jedne noći. „Poručnikova violina"... punu ljubavnih uzdaha i želja... A plavi poručnik pročita pesmu, zagrlji devojčicu, zarobi njene usnice kao dva šipurka, i u njenim očima verenice pročita puno strasnih želja i slatkih obećanja.

ČETIRI NOĆI U FURGONU

To je bila poslednja kompozicija teretnog voza koja je evakuisala bolnički materijal engleske misije. U jedan od tih furgona pretvoren balama vate i zavoja, ugura se čitava grupa izbeglica. To su bili oni poslednji koji se se junačili, verujući da će i ova 1915. godina biti kao četrnaesta, da će neprijatelj pregurati jedan deo teritorije i onda junački biti odbačen. Ali kad se približila topovska grmljavina, kad je već i artiljerija odstupala, i kad su osetili da će se uskoro granate rasprskivati nad njihovim glavama i domovima, i oni hrabri kretoše u bežaniju. Kuda? Ni sami nisu znali. Samo da ih voz odvuče dalje od tog pakla koji se pripremao.

Jedva se uguraše u furgon i rasporediše po balama, kao po nekim utvrđenjima. Bila je tu jedna starija gospođa u crnini sa sinom maturantom i jedna nastavnica crtanja sa sestrom devojčicom. Na jednoj bali, kao orao, sedela je krupna starija devojka sa ogromnim šeširom i belim velom preko njega, zavezanim ispod brade i malim ku'etom. Imala je na sebi elegantni svileni mantil i njena toaleta koja bi pristajala prvoj klasi. Zato je bila vrlo komična na balama vate. Jedna mlada, vrlo lepa udovica, krenula je isto tako sa velikim koferom, koji je ubacio u furgon student, bolešljivi mladić, koji je žalio što je nesposoban i nije u redovima vojske. Pored njih je bila i jedna gospođa s ćerkom studentkinjom.

Namestiše se tako svi na bale i očekivahu polazak voza. Prođe jedan sat, dva, tri, četiri i tek posle pet sati čekanja, oko četiri po podne, krene voz sa stanice.

Jesen na sve strane i jesen u srcima. Kao da su opustela sva sela. Sva jesenja lepota, boje, žuto i crveno lišće, dobilo je umirući ton, kao da se nešto gasi, ne na prirodi, koja će se obnoviti, već radost i život. Na jednoj kosi, prema zapadnom rumenilu, stajao je vojnik sa puškom. Kao od bronzе, nepomičan, ukočen, pogleda uperena negde u daljinu. Voz juri pokraj sela, pokraj zabrana, brda, a za vozom grmljavina topova, podmukla, a začuje se i buka aviona na borbenom zadatku.

U furgonu već je mrak. Neko se seti, izvadi svećicu i zapali je.

- Neka gori dok večeramo - reče gospoda u crnini. Izvadiše iz svojih korpi, bošči i zembilja što su poneli za jelo.

Gospoda u crnini uzdahnu:

- Šta sam dočekala pod starost, kuću da napuštam. Sve će razneti Švabe.

- Zar vi mislite da će oni doći do naše varoši? Sumnjam, -reče gospođica sa velikim šeširom.

- Odsutna bitka biće kod Bagrdana - primeti znalački student. - Tu će naši da ih sačekaju i potuku.

- Mama! - uzviknu studentkinja. - Znam šta si zaboravila da poneseš? Tatino ordenje... To smo trebali da poneseemo.

- Vrat ćemo se mi, sine, ne brini za ordenje...

- Dokle vi idete? - zapita lepa udovica.

- Ja do Niša, dalje neću - reče nastavnica crtanja.

- A ja ću sa sinom do Vrnjaca, tamo mi je brat u bolnici ranjen.

- Kad ti mene nisi pustila u komite! - ljutio se maturant.

- Kakve komite! - obrecnu sa mama. - Dosta smo mi dali žrtava u srpsko-turskom ratu, muža i sina - reče i žena zaplaka.

- Vi komita? - nasmeja se lepa udovica. - Što ne rekoste u dobrovoljce?

- Ne, gospođo, ja sam želeo da budem komita. I uveravam te, mama, da me ništa neće zadržati da i ja ne stupim u borbu.

- Jaoj, Miko, ti ćeš me prosto u grob oterati. Zašto da se ti biješ kad nisi vojnik, nisi regrutovan. Dosta što su ti poginuli otac i brat.

- Nemoj biti, mama, tako malodušna. Treba da budeš kao mati Graha u starom veku, koja je govorila sinu ispraćujući ga u boj i pokazujući mu na štit: „Vrati se s njime ili na njemu“, tj. pobedi ili neka te donesu mrtva. A ti mi ne daš da se maknem od tebe...

- Jest, gospodine! - uzviknu studentkinja, čija je grupa bila istorija. - To je mogla da govori mati Graha, kad se ratovalo sa kopljima i strelama i dovoljan je bio štit da se sačuva od strele i kad su ratovi bili pustolovine, ali danas, kad je rat krvoproliće, i kad vas jedna granata nađe i na deset kilometara, majka ne može tako da kaže sinu.

- Dabome, gospođice, kako bi kazala: idi da pogineš. Nema ni jedne majke koja danas želi rat, ovako strašan rat.

- Ali to ne znači da današnje majke nisu hrabre, samo su humanije - nastavi studentkinja - jer su ratovi strašniji...

- Za mene rat nije strašan - uzviknu oduševljeno maturant. - To je samo za vas žene... Ja sam oduvek voleo da čitam o ratovima i

velikim vojskovođama.

- I ja isto tako - uzviknu lepa udovica. - Najviše me zanimao Napoleon i njegove avanture. Čitala sam, u svakoj zemlji koju je osvojio imao je ljubavnu avanturu.

- Mene Napoleon ne interesuje kao ljubavnik već kao vojnički genije i vojskovođa.

- A u čemu vidite veličinu Napoleona kao vojskovođe? -pitala je studentkinja.

- U koncentraciji vojske. Na tome se i zasniva njegov uspeh. On nije delio armiju na više frontova, već bi skoncentrisao svu silu na jednog protivnika i potukao bi ga, a posle bi udario na druge.

- Mislite li da bi se i danas moglo tako ratovati?

- Ne bi. Onda nije bilo železnice i svi su pohodi bili pešački.

- A je li Napoleon bio mnogo ljubomoran na Jozefinu? - pitala je udovica, odozgo sa svoje bale.

- To ne znam - odgovori maturant.

- Sejo, daj mi još malo pogače - zatraži devojčica od sestre nastavnice.

- Evo, dušo, uzmi od moje pogače - ponudi gospođa u crnini.

- Bože, ovaj voz kao da mili - reče student.

- Gde smo to sada?

- Prošli smo Lapovo.

- Ovo kao da se voz zaustavlja a nema stanice. Šta li je to? Voz stade... Stajali su pola sata, posle krenuše i dođoše do jedne seoske stanice. Tu se voz zaustavi. Stajao je, stajao, čekanje se oteže u večnost.

Izađe student, studentkinja, maturant, pitaju vozovođu, a on odgovora da je dobio naređenje da voz stoji dok se ne javi da je pruga slobodna...

- Uh, što je ovo dosadno - reče gospođica sa pudlicom.

- Da može čovek bar da se opruži.

- Hajde, deco, da mi ove bale lepo rasprostremo i napravimo za spavanje - reče gospođa u crnini. - Miko, sine, hodi da nam pomogneš.

Dođe maturant, student, svi se dadoše na posao, da raspodele bale.

- Tako, sad ćemo bar da se opružimo.

- Koliko je sati?

- Dvanaest i četvrt.

- Do sutra ćemo sigurno stići u Stalac. A vi, gospođo, dokle idete? - upita nastavnica lepu udovicu.

- Ja ću u Skoplje.

Žene zauzeše mesto, a muškarci su ostali još da se šetaju ispred furgona.

Nikom se nije spavalo... Jesenja hladna noć uvlačila se u furgon i neka jeza uvlačila se u sve. Neke putnice bile su opružene, sa rukom ispod glave, neke u poluležećem stavu sa bošćom ili koferom ispod glave.

- Eh, samo žalim što sam mačka ostavila - uzdahnu lepa udovica. - Tako je lep kao tigar.

- A meni ostalo drugo kuće. Ovo sam povelala a drugo ostade, neće da ide.

- Pa i gde biste sa dva kućeta? - reče nastavnica.

Mila, bela pudlica, sklupčana na bali, najednom zareža. Jedan veliki seoski rundov prođe pokraj furgona i ona ga spazi na svetlosti sveće.

- Miko, hajde unutra, nemoj da nazebeš.

s

Uđoše i oni. Voz neprestano stoji. Svećica treperi. Ču se huka aeroplana. Kondukter požuri.

- Gasite sveću, neprijateljski avion. Na stanici se sve zamračilo.

Brujanje prohuja nad vozom i izgubi se. Svi osluškuju i čute.

- Eto što je moderan rat - reče student. - Sad da je pala bomba, svi bismo izginuli.

- U tome i jeste strahote rata, što civil strada kao i vojnik - primeti studentkinja.

- Ja se nimalo ne bojim smrti - uzviknu maturant.

- Nemoj, Miko, samo o smrti da mi govoriš.

- Kad bi znao kako je užasno kad se rasprsne bomba! - reče gospođica sa pudlicom. - Pred mojom kućom je pala...

- Koliko je sati? - Tri.

- Uh, da li ćemo krenuti.

- Šef kaže tek u zoru.

Svanu. Svi bleedi, neispavani, prozebli, Po odelu vata kao pahuljice snega. Pramenje i po kosi. Niko i ne misli na puder. Tamni podočnjaci svima oko očiju. Dama u crnini izgleda još tužnije. Vidi se da je ostarela pre vremena od žalosti. Seda kosa spušta se kraj pravilnog profila i daje joj izgled neke simbolične tuge. I pogled joj je uveo, i glas usahnuo, tih, mekan, tužan, od mnogo plača i uzdaha... Nastavnica crtanja popravi

svoje pužice od kose na ušima. Imala je velike crne, tople oči. U tom bledilu jesenjeg jutra samo su se crvenile sočne usne udovice...

Pred stanicom se sakupio svet, seljanke, tu je i šef i neki seljaci. Jedno seljače, dečak od tri i po godine, u pamuklijici i čakširama, zaplače.

- Šta je malom?
- Izgubilo se, našli su ga na drumu.
- Sigurno, bežanija... Ah, jadrnice...
- 'Oću kod mame, - plakalo je seljače.
- Pa gde ti je sine, mama...
- Otišla...

I opet udari u jecanje.

- A imaš li tatu?
- Imam.
- Gde ti je tata?
- Otišao u lat!...
- U ratu mu otac, siročče. Sav je promrzo. Neka ga neko uzme.
- Dajte ga meni - reče jedna seljanka... - Ajde, sine moj, da ti dam mleka...

- Ocu kod mame! - plakalo je seljače.
- O, crna ti majka, sad kuka za njim i traži ga. Odakle li je?
- Ko zna odakle je. Koliko je begunaca ovde prošlo. Možda je ispalo iz kola.

Seljanka ga uze u naručje i ponese i još se čuo njegov plač i reči: „Ocu kod mame!“ A voz naprestano stoji.

- Nikad nećemo krenuti.
- Kako je hladno. Poče izmaglica da sipa.
- Da je sad jedna crna kafa...
- Ja imam kafu i špiritus. Dajte taj sanduk da stavim pri-mus. To je nosila majka studentkinje.

- Ah, kako će nam prijati vruća kafa!

Prodoše dva, tri seljaka pokraj voza. Zaviri i šef stanice.

- Gospodine, kad ćemo se krenuti? - graknuše iz furgona.

- Ne znam ni ja. Kad dobijem naređenje.

- Pa hoće li to skoro?

- Ništa vam ne mogu reći. Pruga je zakrčena.

- Izvolite, gospođo, kafu - ponudi mati studentkinje gospođu u crnini.

- Hvala, gospođo.

- Ala vam se izgaravio veo! - reče nastavnica gospođici sa pudlicom.

- Vidite kakve su mi ruke. Da je da se malo umijemo.

- Ej, prijatelju! - poviče studentkinja jednom seljaku. - Možeš li malo vode da doneseš.

- Evo, ovde je šmrk - predloži maturant.

- Jaoj, kakva sam od ove vatre! - nasmeja se lepa udovica.

- Dopustite da vas malo očistim - predloži maturant.

- A, to vi, komita!

Crnomanjasti čovek, živih, pokretljivih i malo podmuklih očiju, koji je sprovodio bolnički materijal i putovao u drugom furgonu, zastade pred vratima njihovog furgona i nasmeja se.

- O, ovde ima lepog društva!

Žene se uozbiljiše i hladno ga pogledaše.

- Voz kreće, u kola gospodo! - viknu kondukter. Ustumaraše se svi, a šef izađe da otprati kompoziciju.

- Hvala bogu, - reče gospođa u crnini. - Da se prekrstim da ne bi opet ovoliko čekali.

Pridoše dve stanice i opet stadoše. I ponovo čekanje...

- Ovo je strašno, kad ćemo stići?

- Koliko je sati?

- Jedanaest.

- Gospodine kondukteru, koliko ćemo čekati?

- Ne znam, gospođo.

Seljanke naiđoše sa vrućom projom i sirom. Oni pokupovaše. Jedno seljače nudilo je pečene tikve.

- Kako je sad sve slatko.

- Čujete li vi nešto? - Šta?

- Topovi.

- Jes, čuje se. Izgleda da su blizu. Samo da ovaj voz već jednom krene.

Ali voz ne kreće. Dođe podne, pa tri sata, četiri. Dosada, tuga, hladnoća... Više se nikom i ne razgovara.

- Čekajte da bacim karte - reče gospođica sa pudlicom. Ređa i broji.

- Jedan, dva, tri, četiri, pet: veliki put; jedan, dva, tri, četiri, pet: i na tom putu neprijatelj; jedan, dva, tri, četiri, pet: jedna žena je u opasnosti, udovica. Šta će sad ova udovica?

- Pa to smo mi gospođice, žene bez muževa, bez sinova.

- Jedan, dva, tri, četiri, pet: ovu ženu nešto očekuje, u tajnosti, neka radost, veliki događaj.

- Pa to, ako naši potuku neprijatelja.

- Zar vi verujete u karte? - nasmeja se student.

- Boga mi, još kako mogu karte da proreknu... Gospodin sa podmuklim crnim očima opet proviri kroz vrata furgona.

- Hoćete malo engleskog peksimita?

- Ako imate.

On donese velik paketić i žene podeliše u furgonu. Čovek sede na ulazu u furgon.

- Vi sprovodite bolnički materijal?

- Jeste - odgovori gospodin s prečanskim naglaskom. - Vi niste Srbijanac?

- Nisam, ja sam iz preka.

- A kakvi su vam to ožiljci na licu? Je li to iz rata?

- Ne, to je od boksovanja. Ja sam bio bokser u Americi.

- U Americi!

- I sa engleskom misijom sam došao u Srbiju...

- Bokser! - začudi se devojčica... A umete li sada da boksujete?

- Kako ne bih umeo?! - on steže šaku, razmahnu, udari po sanduku i provali dasku.

- Čekajte da vidim mogu li ja - uzviknu maturant. Razmahnu rukom, udari u drugu dasku, ali je ne provali.

Bokser se nasmeja.

- Šta vam ja sve nisam radio po Americi. Bio sam i igrač, moler, obućar, zidar, glumac u muzikholu.

- Apaš! - nasmeja se maturant.

- E, samo to nisam bio.
- Jeste li se obogatili?
- U Americi se ne bogati samo tako. Trošio sam mnogo, kupovao odela, kladio na trkama...
- A kako ste dospeli u tu misiju.
- Kad sam čuo da spremaju misiju za Evropu, odmah sam se prijavio...
- Jaoj, mama! - vrisnu studentkinja, - nema mi novca u nedrima, ispao mi je.
- Kako ispao, nesretnice, pogledaj bolje!
- Nema ga, boga mi.
- Studentkinja je pipala po sebi, zavirivala u nedra. Svi ustadoše da pretraže oko bala i student viknu:
- Evo jedne kesice!
- Jaoj, to je ta kesica!
- Što ne pazite! Zašto je niste vezali za neki lančić ili pantljiku? - govorila je lepa udovica. - Vidite kako ja nosim svoj novac. Kesa na pantljici pa ne može da ispadne.
- Ništa vam nema bolje od čarape. Iz nje ne može da ispadne - govorila je nastavnica. - Ja sam tu metnula ovo malo što imam.
- Gospođica sa kućetom pljesnu svoju torbicu.
- Ja sam najsigurnija kad držim u ruci.
- Nemam mnogo da krijem - reče gospođa u crnini - Da li ćemo primiti penziju, šta mislite?
- Ako naši pobede, primaćemo. - A ako ne pobede?
- Naša vojska mora da se povuče iz zemlje - reče student. - Ona neće dopustiti da je neprijatelj zarobi.
- A mi da ostanemo sami, u ropstvu! Jaoj, šta li će Švabe s nama da urade.
- Ja, mama, neću ostati u ropstvu. Idem sa našima pa makar na kraj sveta - uzviknu maturant.
- Ići ću ja sa tobom. Ja zbog tebe i idem. Ne čuvam valjda sebe. Ali ne znam kuda ćemo.
- Kud svi, tud i mi.
- Bivši bokser sedeo je na vratima furgona i slušao.
- Gospodine, hoćemo li krenuti ako boga znate?
- Sumnjam, gospođo. Ovde ćemo prenoćiti.

- Koliko je sati?
- Pet.
- Prođe i šest.
- Da li da povečerao...?

Svi se prihvatiše, deleći međusobno. Pudlica se uznemiri i poče da skače.

- Jaoj, izvedite je, gospodine, ona će nešto da uradi. Bokser dohvati kuće, spusti ga, i ono otrča u travu.

- Uхватite je, molim vas, gospodine. Opet je uneše. Večeraše i polegaše.

Kiša je sipala, svi su se ježili i zavijali se u ogrtače.

Već je uveliko noć. Voz još uvek stoji. San ih je uhvatio.

Lepa udovica se najedared trže. Oseti kako joj nešto mili uz nogu. Pomisli na pudlicu, ali najedared oseti da je to nečija ruka... Ona se promeškolji a ruka se odmiče... „Ko li je taj bezobraznik!" pomisli. Htede da skoči, da vikne, ali se učuta. Poče opet san da je hvata i opet ono milenje uz nogu. Najpre preko lista, pa lagano kao lopov, ruka se dohvati kolena... Ona se opet promeškolji, ruka ostade na kolenu. Zatim lagano poče da se penje, indiskretno uz butinu, sve više i više. To je već bilo suviše. Udovica pomisli: „Student ili maturant." I najedared izvuče ruku ispod mantila, poklopi onu ruku, ščeopa je i čvrsto steže. „A tu si, bezobrazničke jedan, hoćeš žene da hvataš za noge". Ruka se otimala, ali ona je stezala i zabadala nokte dok ne oseti kako je našulji prsten sa te muške ruke. Onda je pusti. Borba između te dve ruke se završi, udovica još opruži nogu i ritnu nekog.

Do zore je posle bila mirna.

„Samo da mi je znati, ko je? Od njih dvojice? Od njih dvojice, mora biti jedan."

Primetila je da je obojica gledaju, ali onaj student više! Imao je neke vatrene, tuberkulozne oči i dva-tri puta je osetila na sebi taj uporan vreo pogled. Maturant je još dečko, dete, nije mogao biti on. Ali sutra će da ih posmatra obojicu, pa će videti. Balavurdija jedna, tako drsko da se ponašaju u furgonu, i to u bežaniji!

Ustali su svi bunovni, bleđi, umorni, prozebli. Udovica pogleda studenta. On je još spavao, a maturant je već bio napolju i naivno pitao:

- Hoćete li mleka, nosi jedna seljanka? Nije mogla da otkrije ko je. Voz je stajao. Tek se u podne pokrenuo. Prođoše samo dve stanice, pa opet stadoše.

I tu su opet morali prenoćiti.

- Ovo je strašno, poješćemo sve što smo poneli.

Bokser im je opet nudio peksimit. Bio je vrlo ljubazan. Gospođica ga ponudi kafom. On im je pričao o Americi, oblakoderima, životu, svemu i svačemu.

Noć se spuštala.

Polegali su.

Najedared odjekne vrisak.

- Jaoj, nešto me zagreba nogu! - vrisnu gospođica sa pudlicom.

„To je onaj isti koji je mene hvatao za nogu, pa sad nabasao na nju“, pomisli udovica. Kresnuše palidrvce.

- Da vas nije kuće dohvatilo...

- Nije, eno ga spava, mirno je... Da nema miševa?

- Ju, i oko mene nešto šuška! - vrisnu devojčica. Nešto skoči odozdo sa bale i studentu pade na glavu.

On dreknu i uspravi se. Nešto crno odskoči sa njegove glave pa na krilo studentkinje. Vrisnu i ona.

- Mačka, gospod je ubio! - uzviknu gospođa u crnini. - Otkuda mačak?

- Sigurno je šefova. - I to crna.

Mačka izlete iz furgona i pobeže.

- Ovo ne valja, crna mačka.

- Nemojte tome pridavati važnost - nasmeja se student.

- Zatvorite vrata na furgonu. Legoše i umiriše se.

Zora poče da sviće. Kroz raskomadane oblake ukaza se sunce, žuto, melanholično a oblaci kao rastrgani velovi.

Topovska grmljavina opet se čula kao i huka aeroplana... Drumom je išla kolona volovskih kola. Seljanke, varošanke, deca, starci, gonili su i stoku i sve je išlo napred, ne znajući kuda... I taj put od Lapova do Stalaća trajao je četiri dana i četiri noći.

* * *

Bila je četvrta noć. Nebo vedro, a mlad mesec, kao srp, brzo je zašao. Odnekud naiđoše oblaci i sakriše zvezde. Bilo je mračno i

crno. Žene su ležale žuljeći se na balama. Bokser se pojavi i veselo im reče: - Nabavio sam pečeno pile, hoćete li da vam dam?

- Oh, hvala gospodine, vi ste tako ljubazni.

Bili su gladni i ustadoše da jedu, ponudiše i boksera. Jedna svećica je škiljila i bacala unaokolo svetlost na ubledela lica žena. Jele su ipak sa apetitom.

- Zatvorite vrata, gospodine, - reče nastavnica...

- Jest, zatvorite, duva...

Bokser ude sede na jednu balu, malo dalje od nastavnice. Pojedoše pile dok je svećica škiljila.

- Hoće da izgori, ugasite je. - Ala je mračno!

- Otvorite do pola vrata.

Bledunjava svetlost kao dim uđe u furgon. Nazirale su se silutete. Gospođica sa pudlicom odmah zaspi. Njeno kućence zarezha na boksera... Svi kao da su spavali... Ali nastavnica je bila budna...

Ona je motrila boksera. Oseti neki čudni miris oko sebe. Vide ga kako izvadi maramicu i jednu flašicu. Po maramici prosu neku tečnost, lagano se diže i sa tom maramicom u ruci nagnu se prema nastavnici.

U tom trenutku ona skoči i viknu:

- Šta ćete? Kakav je ovo miris?

- Ustajte svi... On hoće da nas opije...

Svi zavriskaše, skočiše, muškarci ga ščepaše. Vika uzbudi i one sa stanice, *uskoro* dođe i šef. U bokserovom džepu nađoše jedno stakleno sa narkotičnom tečnosti.

Bokser se branio i vikao:

- Ja sam bio tako pažljiv prema njima. Kakvo opijanje. Ovo je bolnički materijal, slučajno mi je ostao u džepu. Ja sprovodim ovaj materijal. Zna li vi ko sam ja?

Dva snažna seljaka bolničara, ščepaše ga, uvukoše ga u drugi furgon i jedan mu podviknu: - Da se odavde nisi makao, inače ću ti razbiti brnjicu! Šta si tražio tamo po furgonu?

A u bežaniskom furgonu svi su bili uzrujanjani.

- Hteo je da nas opije i potkrade.

- Ko zna šta bi sve s nama uradio? - zabrinu se udovica.

- To je apaš.

- Apaš, dabome.

Udovica je sedela na svojoj bali, odjednom se zaljulja i sruši pravo u naručje maturantu.

Svi se nasmejše a maturant nežno diže lepu udovicu i stavi je opet na njenu balu.

Svanu peto jutro i kompozicija jedva krenu punom parom i već se približavaše Stalaću.

Dok su sedeli u furgonu, gospođa u crnini pogleda u ruke svoga sina maturanta.

- Miko, gde ti je onaj prsten? Zar si ga izgubio! Kuku, a to mi je uspomena od pokojnog Tome.

- Kakav prsten? - zbuni se maturant. - Ne znam, nisam ga ni imao.

- Kako da nisi imao. Pa kad smo pošli bio ti je na ruci. „A tu smo“, pomisli lepa udovica. „Ti li si to bio one noći...“ I ona ga pogleda strogo, i nasmeši se ironično...

- Jest, i ja sam vam videla prsten na ruci. Maturant je bio sav zbunjen.

Voz stade u Stalaću... Skidoše se. Sad je trebalo da se rastanu, jedni za

Skoplje, a drugi za Kruševac. Opraštali su se i ljubili. Maturant priđe udovici...

- Nevaljalče jedan, tako mlad a tako drzak!

- Vi ste božanstvena žena i ja sam u vas prosto zaljubljen! Znajte, kad se vratim kao heroj, vi ćete me zavoleti. Udovica se nasmeja.

- Trebalo bi da vas za uši povučem.

Uđoše opet u furgone, jedan za Skoplje, a drugi za Kruševac.

I opet čekanje i stajanje. Premeštali su ih s jednog koloseka na drugi, zakačinjali, otkaćinjali. Smrklo se već, dođe i noć i oni jedva krenuše. Pređoše nekoliko stanica i poče svitati.

Maturant izađe iz furgona, prošeta pored kompozicije.

- Gospodine Miko! - zovnu ga jedan ženski glas iz furgona. On zastade iznenađen.

To je vikala ona udovica. Pomoliše se i drugi.

- Pa vi ste pošli u Kruševac, a ovo je voz za Skoplje...

- To znači da su nas pogrešno zakačili! On potrča njihovom furgonu i poviče:

- Pa mi idemo u Skoplje!

Svi izleteše... Nastade ljutnja, graja, vajkanje...

- Ama šta se ljutite, hajdete svi u Skoplje - predloži student.
- Mama, hajdemo u Skoplje, - uzviknu oduševljeno maturant.
- Kakvo Skoplje? Pa treba Boru da nađemo u bolnici u Vrnjcima.
- Ko zna da li ćemo ga naći. Možda su bolnice već evakuinisane.
- Ih, kako ovo da se desi - jadikovala je dama u crnini.
- More, hajdete, gospodo, sa nama... Kud sad natrag da idete, jedva smo dovde dogurali.
- Pa vidim i ja da moram u Skoplje.
- Onda pređite u naš furgon, da budemo opet zajedno. Maturant poleti da joj ponese stvari, za njim i drugi. Noseći, zastade pred udovicom:
  - Vidite, gospođo, sudbina nije htela da se rastanemo. Ona pršte u smeh: - Balavce jedan... Svi se uguraše u furgon i, već sprijateljeni nezgodama, prvim patnjama, cela bežanija besciljno krete napred.

MLADIĆ U GRAO

Bila je radoznala da vidi toga što joj ovako nežno piše, i moli, da prošetata danas od Slavije do Kalemegdana, gde će na jednom ćošku videti mladića u grao koji uzdiše za njom... Takva pisma uvek su simpatična mladim devojkama i Meri je pevušila veselo jednu ariju iz opere...

Htela je da bude lepa. Obukla je haljinu od plavog bureta, plavo bere, bele cipele i imala je izgled neke hortenze sa onom bujnom zlatnom kosom, koja je svijala svoju rolnicu ispod berea...

Išla je i posmatrala svaki ćošak i svakog mladića u grao... Iznenadila se najednom: otkuda ovoliko mladića u grao odelu? Pred jednom radnjom imao je pomoćnik tu boju. Ispred nje je išao jedan elegantni mladić opet u grao. Na sve strane su se pojavljivali grao mladići kao golubovi... Ona je već posumnjala da će ga naći... Na jednom ćošku trojica su razgovarali. Jedan je bio u grao. A na drugoj strani opet je jedan čekao tramvaj iste boje... Svi kao standardizovani.

Već je blizu „Londona“. Prelazi onu veliku širinu. Tri automobila zaustaviše prolaznike. Ona pogleda vizavi. Tamo je stajao grao mladić. Bio je od onih koji se dopadaju na prvi pogled. Crna kosa, kao grguljavo runo, zabačena u nazad, nije mogla da miruje i sa tog runa podizali su se pramenovi i lepršali u vis kao perje na indijskoj kapi. Mladić je morao da rukama stišava te vlasi. Gledao je baš Meri... Ona je žurila, okrenute glave u levo, da ne bi na nju naleteo auto i išla je u pravcu mladića.

„To je on“... Tako je verovala i bilo joj je milo da to bude taj grao mladić. Sa koketerijom ga pogleda. Mladić je imao one lepe gorde i sanjalačke oči filmskih starova, sa znalačkim pogledima za žene, koji uvek imaju neku zavisnu privlačnost upijanja u ženske zenice. Meri ga pogleda i nekoliko sekundi zadrži pogled na njegovim očima, pođe dalje, instinktivno i koketno se okrete, jednom zatim drugi put. I ugleda mladića koji se uputi za njom. Sad ona menja svoju taktiku. Ne okreće se više i prelazi na drugu stranu ulice. Ali opet auto. Ona neće da se okrene, ali mora, i opet susreće oči mladića, koji uporno gleda i kao da govore: „Da, to sam ja, onaj mladić u grao i pratiću vas.“

Upornost mladića uvek pobeđuje otpornost žene. A kad se između te dve taktike ukrasti koketan i zavojevački pogled, onda oni uvek prave kompromis. I onda se čuje jedno:

- Pardon, gospođice...

Tada se oči žene naprave iznenađene, kao da nisu dale nikakav povod. A vesto oko muškarca oseti drugu misao, koja blista u zenicama.

- Ah, to ste vi dakle...

- Jest, ja...

- Mladić u grao...

- Da, mladić u grao.

On se smejao. I ona se smešila. Prepreke poznanstva nema...

- To ste mi vi pisali, da ćete me čekati na jednom ćošku. Mladić se zagleda u nju, zatim se nasmeja.

- Jest, ja sam pisao...

- Samo ste trebali da opišete sebe, ili da stavite neki cvet, a ovako ste me zbunili: „Mladić u grao”. I tek kad sam došla, opazila sam da je gotovo svaki deseti mladić u grao odelu.

- I tako biste prošli pokraj mene... Ali ja sam ipak imao sreću... Jel'te, smem li reći da sam imao sreću?

- Kakva može biti sreća obično poznanstvo. Ali vi se niste ni predstavili.

- Zar je potrebna ta konvencionalnost. Zovite me, eto, kao što sam se potpisao: mladić u grao... A kako ću ja Vas zvati?

- Meri.

- Meri? Lepo ime.

- Skraćeno od Merima.

- Plava Merima.

- A kuda ćete sada?

- S vama... Zar me ne primete u društvo? Mogli bismo ići na mali Kalemegdan.

Meri je bio vrlo prijatan taj mladić. Imao je meku intonaciju, neki uporan pogled koji kao da je govorio: „Ja ću te osvojiti” i netremice je gledao i dok je išao pored nje, da je nju zbunjivao taj lepi pogled njegovih oholih očiju, a njene plave koketne oči, čisto su kapitulirale pred upornošću njegovih pogleda.

Šetnju je pratio prijatan razgovor. Mladić je bio inteligentan. Jedna smeša šarmantne drskosti i osvajačkog samouverenja. Govorio je o svemu i svačemu, a uvek ju je držao pod vlašću svoga pogleda, koji je već počeo da zbunjuje Meri. I vešto, ona je okretala razgovor, uvek davala jedan živ tempo, izbegavajući udvaranja, a mladić, shvatajući njene namere, govorio je očima: „Ja vam se neću udvarati ali moje oči će vas osvajati.“

- Molim vas, koliko je sati?

- Zašto žurite?

- Moram kući.

- A ja bih tako sedeo sa vama... Viđao sam vas često i uvek sam želeo vaše poznanstvo. Davali ste mi utisak da ste gordi.

- Ja gorda?

- Sad vidim da niste. I nadam se da ovo neće biti naš prvi susret.

- Ne znam ništa.

Ona se smeškala a to je već bilo odobravanje.

Pratio je kući. Hvatao se već suton. Ona je stanovala čak na Neimaru, i uvek je išla autobusom, ali ovog puta, u društvu mladića, učinio joj se taj put tako kratak.

Razgovarali su tako veselo, kao da se davno poznaju, što se događa, kad se mladić i devojka odmah dopadnu jedan drugom. I zaneti razgovorom, nisu ni opazili jednu žensku siluetu, koja ih je pratila od Slavije. To je bila mlada devojka i njene oči su gorele čudnim sjajem. Ne ispuštajući taj par, koji je išao sa druge strane. Tako je išla sve do blizu njene kuće. Sakrivena iza bandere, u senci jedne vile, ona je posmatrala kako razgovaraju i videla scenu kako mladić drži, više nego obično, ruku mladoj devojci... Da je mogla čuti, doznala bi kako je pita, kad će se opet videti, našta mu je devojka neodređeno odgovorila. A on je onda tražio broj njenog telefona. Tako dadoše jedan drugome brojeve telefona, mladić poljubi ruku, devojka utrča u kuću. Ona silueta izađe tada iz senke kuće i pođe u susret mladiću.

* * *

Prošlo je tri dana od tog susreta... Meri je opet bila vesela. Maločas je razgovarala sa mladićem na telefonu, i on je molio da izađe opet, i on će je čekati na istom ćošku. Pristala je. Počeo je da je interesuje i uzbuđuje taj lepi mladić u grao odelu. Nije znao ni ko je, ni šta je...

To je zabavno jer sve liči na avanturu... Obuče se elegantno, neparfemiše sa svojim orhidejama i pođe. Taman je htela da zavije za ugao svoje ulice, kad joj priđe jedna mlada devojka.

- Pardon, gospođice, ja bih imala sa vama nešto da razgovaram.

Meri je iznenađeno pogleda.

- Nešto da razgovarate?

- Da... I pošto ne bi želela ovde na ulici, kako je u blizini Karađorđev park, hoćete li tamo da svratimo?

- Ali ja žurim, gospođice. Zar mi to ne biste ovde mogli reći?

- Žurite? sigurno na kakav sastanak. Njene crne oči blesnuše.

- Šta se to vas tiče, gospođice? Devojka uze viši ton.

- Tiče me se. Baš me se to tiče.

- Ja vas ne razumem.

- Razumeće te me kad vam budem objasnila.

- Pa zašto mi ne objasnite? Čemu ti zagonetni odgovori? Ja vas uopšte, ne poznajem, i čudi me vaš ton.

- Ne poznajete me, jeste. Onda ću vam se predstavim: ja volim onog mladića, što vas je pre neko veče dopratio do kuće.

- Volite onog mladića! - iznenadi se Meri.

- Jeste... I zato moram sa vama da se objasnim. Molim vas hajdmo u park. Nemojte da se protivite, ja sam ovog trenutka vrlo nervozna.

- Gospođice, vi nemate razloga. Dobro, ići ću sa vama. Išle su čuteći, sedoš na klupu, onda se Meri okrete.

- Dakle, objasnite mi sve, gospođice. Rekoste da volite tog mladića.

- Da, volim, ludo ga volim i razumete što vam kažem: ne dam ga nikom.

- Pa zašto vi to meni govorite, gospođice, kao da ja imam nameru da vam ga otmem.

- Da li vi imate nameru da ga otmete ili ne, ja to ne znam, ali ja znam da vam se one večeri udvarao, znam da se dopada svakoj ženi, i hoću da sprečim da se dopadne vama, sprečiću svim srestvima, jeste li me čuli, sve što mogu da upotrebim, iskoristiću, pa čak i ono krajnje, zapamtite i ono krajnje! Da, ja sam na sve sposobna, ubiću i vas i njega i sebe.

Oči su joj sevale i sva njena tamna lepota kao u kreolke imala je nečega gnevnog, ljubomornog i osvetničkog. Plava i nežna Meri čisto se uplašila od njenog tona i pomisli da li nema neki revolver ili

vitriol u tašni. Uvidela je da ovde mora da upotrebi oprezne reči i pažljive. Zato poče da je umiruje blagim rečima.

- Gospođice, meni je vrlo žao, ako vi mislite, da ja hoću da ga preotmem. Ja sam ga onog dana prvi put videla, i nemam nikakvog interesa za njega.

- To sumnjam, gospođice.

- Verujte, da ne znam ni kako se zove, ni šta je.

- Pa kako ste se upoznali sa njim.

- Prosto, išla sam ulicom i on mi je prišao.

- Da, to i on kaže. Ja sam mu one večeri napravila scenu na ulici i on se o vama vrlo ružno izražavao.

- A šta je govorio, gospođice, to me veoma interesuje?

- Kazao mi je da ste mu izgledali kao neka laka ženska, s kojom može da se zabavlja i zato je pošao za vama.

Meri skoči.

- Ja, laka ženska? To vam je on kazao? Kako je drzak! E, kad je tako, onda ga neću štedeti. Nisam htela da vam kažem, jer vidim da ste uzrujani, ali on mi je pisao i pozvao na sastanak. Evo, pročitajte ovo pismo.

Nervozno je tražila po tašni i izvadi jedno pismo, pisano pisaćom mašinom.

Crnomanjasta devojka pročita i prošaputa:

- Mladić u grao. Jeste, to je on.

- On mi je sam priznao da je pisao ovo pismo. Iz ovoga možete videti da je on trčao za mnom, a da ja nisam „laka ženska“. Sada, uviđam da je on pokvaren mladić, i vas žalim što ga volite, jer vidim da patite.

Devojka se ražalosti.

- Ja mnogo patim zbog njega, on je mangup, svi mi kažu, ali ja ne mogu da se oslobodim te ljubavi, volim ga bezumno. Ah, on ume da bude i nežan i drzak, i bezobrazan i umiljat, što god hoćete. Udvarali su mi se toliki mladići, ali niko nije umeo da me osvoji kao on. Muči me, ume da bude tako gord, a ja ga ipak volim.

Energija popusti u mladoj devojci, sav onaj osvetnički ton iščeze, ona se rastuži, oči joj se zamagliše i ona briznu u plač.

Suze su moćno sredstvo da zbliže dve žene.

Meri se ražalosti pred njenim bolom, jer je imala čisto i osetljivo srce i poče da je teši.

- Nemojte da plačete, budite uvereni da se neću nikad više sastati sa njim. Ja nisam od onih žena koje otimaju muškarce. Mene bi to ponizilo.

- Kako ste divni, - šaputala je kroz jecanje devojka. - Nisu sve takve žene. Ja sam se razočarala u svoje prijateljice. Moje najbolje prijateljice, koketovale su sa njim. A mi, žene, treba uvek da budemo saveznice, onda bismo manje patile od muškaraca. Kako bi volela da imam takvu prijateljicu kao što ste vi. A kako sam rđava! Maločas sam vam pretila. Hoćete da mi oprostite? Tako sam ja samo u gnevu govorila.

Ona uhvati Meri za ruku.

- Oh, ja vam sve praštam, jer razumem vaš bol.

- I nećete se sastajati sa njim ako vas pozove. Čuvajte se toga mangupa. Kad ja patim, nemojte i vi.

- Nikad. Takav mladić, koji za mene kaže da sam laka ženska, nije dostojan moje pažnje.

- On to može da kaže. On trči za ženama, a prezire ih, jer veruje da su sve lude za njim ovako kao ja. Verujte da bi bila najsretnija da mogu da ga zaboravim. Ali jedno hoću da vas zamolim: ako vas pozove na sastanak, hoćete li da mi to javite, pa da ja otidnem na sastanak umesto vas.

Meri malo začuta.

- A što se dvoumite.

- Ne dvoumim se, nego se bojim kakvih scena i da tu ne upletete i mene...

- Kakvih scena? On uopšte ne sme da zna da sam ja vas našla i da smo mi u savezu protiv njega. Ja bih se napravila kao da sam slučajno naišla.

- Tako može, samo ja sumnjam da će mi on pisati, kad ga ja ne budem gledala.

- O, ne znate vi njega. I mene je tako osvajao. Kad se on zainati neku ženu da osvoji, on ne odustaje od toga. Toga se ja plašim. Šta je on sve radio dok je mene napravio ovako šašavom za njim.

- Dobro, gospođice, ja ću vam dati svako njegovo pismo, ali ostaje tajna da se mi poznajemo.

- Kako sam srećna što ste tako dobri.
- A kako da vam pošaljem pismo? Možete telefonom da mi javite, da ste samo dobili pismo. Imate li telefon?
- Imam.
- Onda, evo vam moga broja. I da vam se predstavim. Ja sam Boba Janković.

Meri se tada raspita ko je onaj mladić i doznade od Bobe da je to jedan beogradski mondenčić, vrlo otmen mladić, inteligentan, samo mangup. I one se dogovoriše da ga na telefonu zovu „mladić u grao“.

Tako se rastadoše srdačno kao prijateljice, i Meri joj ne htjede da kaže, da je toga dana baš pošla na sastanak, i da ju je preko telefona on pozvao i isto tako, kad je pitala: „Alo ko je tu?“ On je dogovorio „Mladić u grao“.

Vratila se Meri kući tužna... Bilo joj je zaista žao što se tako završio taj susret. Setila se lepog mladića sa talasavom kosom i zornim i zanosnim očima, koji joj se odmah dopao, jer je bio baš njen tip. Ali kad je ponovila one reči: „laka ženska“, gnev joj je tako obuzeo srce, da je dugo sedela namrštena i ljuta i ponavljala u sebi: „Kako može tako pritvoran da bude jedan mladić?“ A tako joj je lepe reči govorio pri rastanku. Nisu to bili banalni komplimenti, već kao neko iznenađenje kod njega, da je u njoj našao divnu i malu devojkicu i nada se da će njihovo poznanstvo dobiti jedan drugi iskreniji ton... I došao je baš jednog trenutka, kad ona nikog nije volela i niko joj se naročito nije sviđao. I to njeno toplo srce, u tom času tabula raza, bilo je začas ispisano po hiljadu puta rečima „Mladić u grao“.

A ovog trenutka jednim zamahom sve je izbrisano. I posle toga sedela je kraj prozora i udisala miris jasmína, koji je dolazio iz bašte, i tako je bio tužan taj miris i kao da je uvek čula neizmehični plač i pretnju one gospođice...

* * *

Bilo je kao što se nadala. Sutradan mladić u grao ju je pozvao na telefon. Pitao je zašto nije došla. Sasvim hladno Meri je govorila: „Izvinite, nisam mogla, jer ja ne pravim nikad ulična poznanstva. Možete pomisliti da sam neka laka ženska, a ja to ne želim. Zato me zadržite u prijatnoj uspomeni, ali se više nećemo sastajati...“

On je počeo da se čudi, da pita zašto je taj ton, ali je Meri spustila slušalicu.

Bilo joj je teško, ali je i laskala sebi što je tako hrabra i grdila je mladića: „Šta on misli, da se zabavlja sa mnom, a voli drugu? Izviniće on, nije Meri takva. Našao s kim će da se zabavlja...”

Ipak se začudila sutradan, kad je dobila drugo pismo od njega. Pisao je: „Vi ste nemilosrdni. Ali ja se uvek nadam i verujem da ću raznežiti vaše srce. Čekaću vas sutra u 7 sati na Kalemegdanu u krugu. Ništa drugo ne tražim, samo Vas molim, prođite da Vas vidim. Jedan Vaš pogled doneće mi najveću sreću...”

„Koliko je drzak...” Mislila je Meri. „Lepo je kazala ona devojka: kad se on zainati da osvoji, on to hoće po svaku cenu. E, baš da ti ne odem. Misliš da sam laka ženska Pokazaću ti ja kako se ja lako osvajam...”

„To mi se sviđa. Poslaću mu Bobu na sastanak. Tako mu i treba. Hoće čovek na dve stolice da sedne...”

Nađe brzo broj Bobinog telefona i saopšti joj da joj je mladić u grao zakazao sutra da će je čekati u krugu na Kalemegdanu.

Boba ode na sastanak. Bila je oprezna. Nije htela da sedne u krug, već jednu od poprečnih staza, odakle je mogla videti svakog. Njega nije bilo. Sedeli su neki mladići, jedni su odlazili, dugi dolazili, ali ona nikako da se pojavi. Prođe sedam. Ona diže sa svoje stolice i sede u krug.

Desno od nje sedela su dva mladića. Nije ni obraćala pažnju na njih. Svu pažnju je upravila na one koji dolaze. Mislila je, da će doći malo kasnije. Čudila se samo njegovoj netačnosti jer je uvek bio tačan. Jedan mladić od one dvojice ode. Boba se okrete i pogleda ga. „Gle, i ovaj je u grao.” Mladić baci jedan pogled na nju. Bio je nešto zamišljen. I Boba je bila tužna. „I ovaj kao da je moje sudbine.” Radovala se da on ne dođe, a osećala je i neku zloradost, da se pojavi pa da nju vidi umesto one druge. A jedno pitanje joj se nametalo: ima li smisla hvatati ga i trčati za njim, kad je on sve hladniji prema njoj. A ona je oscćala tu hladnoću davno, po razređenim sastancima, njegovim zakašnjavanju, stalnim izvinjavanjima, što je on korektno činio, ali nekad ta korektnost u ljubavi vređa. Okrete se onom mladiću i pogleda ga, pogleda i on nju. „Simpatičan mladić” pomisli Boba... Ima lepe plave oči kao i

njegovo odelo. Trže se zatim, ugleda jednu kovrdžavu glavu na lepim ramenima, koja se približavala. Srce joj zalupa. „Ah, nije on“, odahnu ona. „Sigurno neće doći“ Najedared je ubode jedna misao. „Ako me je video, pa pobegao. Možda je to. Ne, možda nego sigurno. Svakako je dolazio, samo me je spazio i sklonio se.“ Nije mogla više da sedi. Ljubomora je počela da je pritiskuje kao košmar, oči su joj blistale. „Ah, bednik jedan, pobegao je“. Išla je brzo, ispred nje se pomaljala senka jednog čoveka pozadi nje. Uvek je pokraj nogu bila senka glave, kao kad je neko prati u istom ostajanju. Ona se okrete i ugleda onog mladića što je sedeo desno. Ljubomoru je ublažio jedan osmeh. „Ovaj me prati“. Ali je opet pouze srdžba, jer je ljubomora bila jača i ništa nije moglo da je ublaži. „Nek' ide bestraga. Svi su jednaki i svi su mangupi. Ali ipak sam mu osujetila sastanak. Ono je dobra devojka. Retke su takve iskrene prijateljice“. Žurila je i senka je žurila za njom. Ona utrča u tramvaj i ode kući.

A Meri nije mogla da odsedi to veče kod kuće. Htela je da prošeta bar korzom. Možda će ga videti. Neka samo zna, da ona nije laka ženska. Išla je sa jednom drugaricom. Smeškala se. „Ala je čekao na Kalamegdanu“. Volela je da ga vidi. Zašto? Nije joj ni samoj bilo jasno. Grupa dasa stajala je na ivici trotoara, održavajući špalir i okretali se i desno i levo kao zaljubljeni mačorčići. „On“, prošaputa Meri, i poznade njegovu grguljavu glavu i kosu koja se nestašno dizala i on je gladio rukama. Baš će proći pokraj njega. Javiću mu se, zašto da mu se ne javim?

Pogleda ga, oči im se susretoše, on joj se pokloni i pogleda je zornim i sanjalačkim pogledom i Meri oseti neku toplinu, kao da su te oči neki rentgen koji probija od srca. „Ljut je što nisam otišla.“ Ušla je u autobus sa prijateljicom. Na jednoj stanici se okrete i spazi u autobusu i mladića. „Prati me“. Bila je srećna. Mladić se progura i stade kod vrata za izlaz, vizavi mlade devojke i neprekidno je gledaše onim upornim očima.

- Slušaj, - šaputala je drugarici, ti ćeš me pratiti do kuće. Onaj se kapricirao da mi priđe, ali ja neću. To je jedan mangup.

Išle su brzo, ona je ušla u kuću pritrčala prozoru.

Mladić u grao stajao je pred kućom i gledao u njene prozore.

„Uporan je, lepo kaže ona, ali sa mnom neće laki izaći“. Bila je uzrujana i nije mogla da objasni svoje duševno stanje. U njoj se

borio razum i srce. Razum je nalagao da je dala reč onoj devojci da se neće više s njim sastati, a srce joj šaputalo, da joj se dopada. Htela je da odbrani sebe: „Ona hoće silom da ga osvoji, kad je on ne voli. Glupa devojka. Ne voli je, to se vidi zar bi trčao za mnom. Ah, što trči za mnom? Možda ovako za svakom devojkom. Svi su jednaki. Čekaj da vidim, da li još stoji. Ugasila je elektriku. Prišla je prozoru... Jaoj, što ga ne mrzi da stoji! Bila je sva ushićena. Gledala ga je. „Baš je lep. Što bi ga dočepala za onu kosicu! Divna usta ima." Trgla se. „Glupost, zanositi se. kako ona Boba pati zbog njega. Možda bih i ja patila. Mangup jedan. Vidi se da je mangup, kako samo gleda. Zna da ima lepe oči i to iskorišćava. Nećeš ti mene zaludeti. Eno, sad puši. Ah, da mu bacim jedan cvet. Koješta! Cvet? Uobraziće? A šta da uobrazi? To je koketerija. Da, s njim treba malo koketovati. Vući ga za nos, neka misli da ga volim, treba malo nade da mu dam, kako bi, inače, trčao, a na sastanak neću ići. Ovu ružu ću da mu bacim". Izvadi jednu crvenu ružu, zavitla i baci je kroz prozor.

•k k k

Posle dobi još jedno pismo. „Ne znam da li ste dobili moje poslednje pismo. Pogrešio sam broj kuće. Napisao sam broj dvadeset osam, a posle sam video da je broj dvadeset šest. Čekaću vas i sutra u krugu na Kalemegdanu, prođite, ljubavi moja. Ako ne dođete, smatraću da ne želite da vidite čoveka, koji uzdiše za vama. Vaš verni „Mladić u grao".

Sad je u Meri bila velika borba. Da li da ode na Kalemegdan ili da javi Bobi? Posle one večeri kad je stajao pred kućom, sve više je mislila na njega. Izašla je dvaput na krozo, ali ga nije videla. Tražila ga je očima svuda, zagledala svakog mladića u grao odelu i vratila se neraspoložena kući. I sad evo pismo. Uzela je jednu margaretu, kidala listić po listić i šaputala francuski. „On me voli mnogo, strasno, malo, ni malo; on me voli, mnogo, strasno, itd." i poslednji listić je kazao „On me voli"... Ali Meri je donela zaključak. Boba će ići na sastanak. Njen karakter je pobedio.

I te večeri opet ode Boba na sastanak. Meri je sedela kod kuće. Bolela ju je glava. Pogledala je na sat. Sedam. Htela je da se nasmeši, ali nije mogla. Mislila je, kako je on čeka, a Boba nailazi. Ljutila se na sebe, što nije kao druge devojke, koje ne bi ustupile

tako lepog mladića, danas se otimaju mladići, a ona je došla njoj da zapreti sa revolverom, i ona se odmah uplašila. „Ali mi je i to devojka, koja tako ide da preti, da će da ubije, da bi sačuvala mladića." Telefon zazvrja.

- Alo, ko je tu?
- Mladić u grao. - Vi? Otkud Vi?
- Što se čudite? Hteo sam da vam se zahvalim za onu ružu.
- Ah, pa to nisam ja bacila.
- Nego ko?
- Moja služavka.
- Ali po vašem naređenju. Je l' te? Zašto ste pobjegli one večeri?
- A zašto vi večeras niste na Kalemegdanu? Zovete me na sastanak pa ne dođete.
- Kad sam vas zvao?
- Pa evo, imam pismo. - Moje pismo?!
- Jeste, mladić u grao... Mladić se nasmeja glasno...
- To ja vama ne pišem.
- Ne pišete?! A zašto ste onda kazali da mi pišete, kad sam vas prvi put videla kod Londona?
- Video sam da vam je neko zakazao sastanak, pa zašto ne bih ja igrao ulogu mladića u grao, kad sam bio u istom takvom odelu a onaj vam nije kazao svoje ime.
- Tako, znači vi niste taj mladić?
- Nažalost, nisam, jer vi sigurno idete na sastanak.
- Naprotiv, ne idem.
- Zašto?
- Zašto? Pa zato što sam mislila da se vi...
- To treba da znači da vam se ne dopadam. Sigurno sam vam dosadan?
- Niste...
- Pa kakav je uzrok?
- Tako, što neću da se ponašam kao laka ženska... Zbogom...

Sad je tek bila zbrka u njoj. Pitala se ko li joj to piše. To je neki drugi mladić, koji je voli, a ona je glupo verovala da je ovaj voli. Nije joj bilo krivo što nije išla na sastanak, već joj je bilo krivo što je ovaj nije ta pisma slao. Ali, svakako neko je morao tamo čekati. Tog je Boba morala videti. Pozvaće je na telefon i sve ispričati. Opet se

predomislila. Ako joj kaže, da je ovaj ne piše, nego drugi, onda ga opravdava. Onda su podpuno istinite njegove reči. „Mislila sam da je laka ženska“. Sad joj je jasno, zašto je to kazao. Ona se okretala i smejala na njega, i on, kao svaki muškarac, poleteo je za njom. I još budala, bacila mu ružu kroz prozor. Sad ispada da je ona trčala za njim, a neki koji je voli, uzalud je čekao. Ali sad ovo pismo, neće da pošalje Bobi. To je u nju neko zaljubljen i otići će da vidi ko je. Posle, ako je Boba zapita da li je piše mladić u grao, ona će reći da ne dobija nikakva pisma."

* * *

Mladić u grao više nije nikako pisao. Meri se čudila. Jednog dana videla je Bobu na ulici sa jednim mladićem. Sutradan ona je preko telefona zamoli: „Hoćete li da se sastanemo, imam nešto interesantno da vam pričam.“

Došla je Meri sva vesela.

- Začudiće te se, kad vam nešto budem kazala. Ja sam pronašla pravog mladića u grao, koji piše ona pisma.

- Zar to nije ona vaša ljubav?

- Bože sačuvaj.

I ona počne da priča.

- I drugi put kad sam otišla, videla sam jednog istog mladića. To je onaj što ste me videli sa njim. Bilo mi je to malo čudno. Prvi put je pošao za mnom, a drugi put se upoznao. I otada smo se često šetali.

- Zato ja otada ne dobijam pisma.

- Sad meni piše i podpisuje se „mladić u grao“.

- Nalazim da je glup. S tim grao odelom napravio je zbrku. A otkuda znate da je on?

- Onda kad ste vi prošli, on je kazao za vama: „Ova gospođica je uobražena“. Ja ga tada zapitam jer sam nešto sumnjala: „Čini mi se da ste vi njoj pisali?“ - „Otkud znate?“ - „Pa ona mi je pričala“ - „Šta, ona vam je pričala“. „Jeste, znam i kako ste se potpisivali „mladić u grao“. - „Priznajem, ali zar vam je to ona kazala?“

- Ala ste lukavi, - uzviknu Meri. - Vi se ne ljutite?

- Ni najmanje. On mi se ne dopada.

- Ja sam mu baš to kazala: Vi se njoj ne dopadate, pa je slala mene na sastanak sa vama.

- Kako vi to izvodite, - čudila se Meri. - Pa to ste vi zaboravili vašu ljubav.

- Kad on na mene ne misli, neću ni ja na njega. Eto, ja vam ga ustupam.

- Zahvaljujem vam. On je mene uvredio i ja ga ne gledam.

- Što vas je uvredio? A znam, ono, laka ženska.

- Razume se.

- Slušajte, ja ću vam sad sve priznati. Nije on to kazao, nego sam ja izmislila. Htela sam da mu se osvetim, da ga vi ne biste gledali.

Naivnu Meri sve je to iznenađivalo.

- Ne ljutim se. Nisam baš ništa izgubila. Vidite, kako je sve nestalno u ljubavi. Vi ste voleli njega, pa ste ga zaboravili, čim ste sreli drugoga.

Ah, ovo je zlatan mladić.

- Vidi se da je zlatan mladić, - nasmeja se Meri. - Pozvao jednu devojkicu na sastanak a otišao sa drugom.

- Tako vam je to u ljubavi. Borba, jedna večita borba. Ja sam se u toj borbi izvežbala.

Rastali su se prijateljski i Meri joj poželi uspeha sa mladićem u grao numera dva.

•k k k

Bila je raspoložena a tu prijatnost stvarala joj je pomisao da mladić nije kazao one uvredljive reči za nju. Sad je bila oslobođena svoje date reči, i htela je da dopusti srcu slobodu. Tri-četiri dana nije videla lepog mladića sa kosom kao crno runo. Čudila se gde je i resila da ga potraži na plaži. Kupila je koketan kostim. Njena bela koža još neoprljena, bila je kao krin uz plavi triko. Gledala je svuda i spazila je njegovu kovrdžavu glavu u vodi. Obradovala se. Stala je da je vidi, i on ju je ugledao. Nadala se prijatnom provodu. Ali on izađe i s njim jedna gospođica. Bila je ljubomorna. Eto, šta je učinila. Izbegavala ga je i on je našao drugu devojkicu. Sad joj je bilo pokvareno raspoloženje. Pogledala ga je i videla da je posmatra. Prošetala je pokraj njega i nije ga ni pogledala. A osećala je zadovoljstvo da je on vidi, onako belu i vitku. Zagledali su je drugi muškarci, i ona se radovala, da on opazi te poglede koji miluju njenu siluetu. Samo još da vidi onu gospođicu s njim. Da li je lepša od nje? Ah, ništa. Kratke noge i malo zdepasta. Kako ju je to poređenje razveselilo. Sunce je

zalazilo, parovi su se spremali, prišao je u kabinu mladić sa grguravom kosom, spremala se i ona. I desilo se da se svi nađu u jednom tranvaju. On je pratio onu gospođicu i ta devojka između njih je bila kao senka. Rastala se sa svojom drugaricom, sela u autobus i skinula se blizu svoje kuće. Tada je tek videla da se skinuo i mladić.

Prišao je.

- Dopuštate li da vas pratim?
- Dopuštam. A gde je vaša dama?
- Moja rođaka? Otišla je kući.

Meri je osetila sreću, samo kad nije neka simpatija.

- Otkad vas nisam videla...
- Sami ste izbegavali moje društvo i bili ste mi vrlo čudni. Bacate mi cvet kroz prozor, a nećete da izađete na ulicu, kad vas čekam. Pomislio sam da ste neka koketa koja vuče muškarca za nos.

- Možda sam imala razloga a priznajem bila sam uvređena s vaše strane, ali neopravdano.

I ona mu ispriča za one reči „laka ženska“ i ceo susret sa Bobom.

- A, to li je? Dakle, ona se umeša. Vi ne znate kako je ona prepredena. Neću vam kriti, zabavljao sam se sa njom, ali kad sam vas sreo, bio sam već prekinuo sa njom.

- Ona je tako patila.
- Patila? Ta se brzo uteši. Sad već šeta s drugim.
- To je taj mladić u grao, koji je meni pisao, a pošto smo mislili da ste vi, ona me je molila, da ona ide na sastanak i tako se upoznala sa njim.

Mladić se nasmeja.

- To ste mi učinili uslugu, da je se otresem.
- Zašto tako govorite? Ona vas je baš volela.
- Volela? Nemojte biti tako naivni. Eto vidite, to je laka ženska. Da vi znate kakve je sve u stanju mahinacije da upotrebi da osvoji muškarca, ili da ga uhvati. Samo to joj nije vredelo kod mene. Sad me ogovara kod sviju devojaka, naziva mangupom, a pretila mi i revolverom.

- I meni.

- Ne bojte se, neće ubiti nikoga. Suviše ta voli ljubav i muškarce i vrlo brzo se uteši.

A ko zna, šta je ona sve prepatila, dok je uspela da se tako brzo uteši.

- Vi žene uvek branite, svoj slabi pol, mada se za svaku ne bi moglo reći „slabi pol”, jer ona na primer ima više lukavstva i energije od mnogih muškaraca.

- Možda će joj to doneti sreću.

- A može lako i da je upropasti...

- Ah, ja sam došla do moje kuće. Zbogom...

- Šta, zbogom? Vi mislite da ću da vas pustim. - A kako možete da me zadržite?

- Mogu, zato što sam uporan. On se nasloni na kapiju.

- Ne dam vam da uđete.

- Zašto?

- Zato što mi čini zadovoljstvo da vas gledam i da razgovaram sa vama.

- Molim vas, pustite me, već je dockan.

- Neću.

Meri uhvati za bravu.

On joj steže ruku. Zatim je uhvati za mišice, zagleda joj se u oči.

- Kako ste slatki!

Gledali su se nekoliko trenutaka a njihovo uzbuđenje raslo je kao plima. I u jednom trenutku ona zaklopi oči i oseti poljubac njegovih usana o kojima je toliko snevala...

- Sad ćete me pustiti.

- Hoću, ali pod jednim uslovom. Da mi kažete gde ćemo se sutra videti?

Ona mu reče...

- Ali pazite, ako ne izađete, ja vam drugi put neću dati dva sata da uđete u kuću.

- Ah, vi ste tako šarmatan mangup, - prošaputa Meri, otrže se od njega i pobeže u kuću.

Dugo nije mogla da zaspi. Bila je uzbuđena i kao neki mali strateg pripremala svoju ljubavnu taktiku. Želela je da ga dugo voli a tu je bila potrebna obazrivost i takt. Privuće ga, ali mu ne dati da dopusti sebi toliko slobodu, da se zasiti njene ljubavi. Ponavljala je sve reči Bobine o njemu, i sve njegove o Bobi. I šaputala je: „Ona ga je hvatala, ja neću da ga hvatam. On uobražava da ga sve žene ludo

vole, ja ću se praviti naivna, ali moram biti i ja pomalo lukava. Boba kaže za njega da je nežan, drzak, mangup i bezobrazan, i za svaki taj ton, moram naći i ja jedan ton. Kad on bude nežan, biću ironična; ako je on mangup, ja ću biti koketna; kad je bezobrazan - gorda... On kaže za Bobu...

Ali san se već prikradio i Meri zaklopi oči sa osećanjem sreće i blaženstva koje donosi mladoj devojci istinita ljubav.

IZNENAĐENJE NA JEDNOM BALU

Pod okriljem zelenih brda i plavičastih ogranaka velike planine uživali su u patrijarhalnoj harmoniji stanovnici jedne varošice u južnoj Srbiji. Sa patrijarhalnosti života i egzotikom domova, spajalo se i moderno, doneseno iz drugih gradova, čak iz Beograda: humane ideje, igre, moda i ljubav. A ovde, onde, pokraj niskih kućeraka, živopisnih sa čardacima, nakrivljenim strejama, uzdizala se moderna arhitektura, gledajući s visine na to staro, orijentalско, što još životari od danas do sutra.

Život nije bio ni malo dosadan, jedna nota ljubaznosti provlačila se svuda, klasne podvojenosti nije bilo, i svi su se znali, pozdravljali, posećivali, od najviši vojnih i civilnih vlasti pa do meštana, siromašnih zanatlija.

Bile su četiri interesantnosti u gradu: jedno humano društvo, koje se staralo o zbrinjavanju školske siromašne dece, lepi komandant, jedna majorica, koju su zvali „Pola Negri“, zbog sličnosti sa istoimenom glumicom, i lepa direktora, čuvena zbog toga, što je umela direktoru, i što je on, strog za sve ono što se ticalo škole, bio mekušac i slabić prema direktorki.

Sve intrige plele su se oko te tri ličnosti. Znalo se za naklonosti direktorkine prema mladim i lepim studentima, i u njenoj milosti bio je nastavnik francuskog jezika, lep mladić, malo parizlija, pomalo književnik, vrlo dopadljiv, zato i uobražen, jer čim je došao, stvorio je rivalstvo između nastavnice crtanja i istorije, dveju lepих gospođica. Umeo je vešto da balansira između njih tri (treća je gospođa direktorka), da održava stalnu ljubomoru u njima, i da uživa u toj situaciji, kad se diskretno bore tri žene oko jednog muškarca.

Cela varoš je znala da je komandant veliki obožavalac „Pole Negri“ i žalili su komandatovicu, jednu otmenu damu, plavu i nežnu, koja je uvek imala neki melanholičan osmejак u očima, kao da je htela reći: „Ja sam se pomirila sa svojom sudbinom, znam da me on uvek vara“... Ali ona njega nije varala i zato je cela varoš poštovala.

Bio je još i jedan mladi doktor o koga su se otimale mlade meštanke bogate, naročito kći jednog trgovca, koja je bila čak u pansionu, i svi su mislili da će se doktor odlučiti za lepu miraždžinku.

Veselost i humor u društvu, održavao je apotekar, jedan debeljko, sa licem kao lubenica, na kome su se kolutala dva dobrodušna plava

oka, uvek nasmejana... On je bio udovac i vrlo veselo je podnosio svoje udovanje. Imalo je još i drugih ličnosti, jedna potpukovnica, korpulentna dama pegava lica, sujetna na svoju otmenost, dve-tri mlade učiteljice i još dosta činovnika i činovničkih žena.

Cela ta varošica svake zime skupljala se na balu humanog društva, i to je bio uvek najzanimljiviji bal, zahvaljujući energičnoj predsednici, koja je imala toliko fantazije da uvek izmisli ponešto interesantno za bal.

A predsednica je bila - popadija, inteligentna, emancipovana žena, vrlo preduzimljiva, umešna da sakupi prilog od trgovaca, ne obzirući se na njihove primedbe: „Pa dokle ćete vi humane dame da prosjačke... Znete li vi da je danas kriza, i da su nam prepolovljene mušterije...”

A popadija je umela tako lepim rečima da ubedi trgovce, da je svaki dolazio do uverenja, da treba pomoći siromašnu decu. I kao prava hrišćanka i žena jednog sveštenika, ona je okupljala oko sebe siromašnu decu i snabdevala ih je zimi toplim odelima.

Tako je i ove zime mislila da sa gospođama, članicama priredi bal, i sazvala je širu sednicu, da se dogovore, da bi dobile još novaca pokraj ulaznica.

Jedna je predlagala lutriju, druga tombolu, treća biranje kraljice sa prodajom karata, ali sve je to već bilo, a popadija je htela nešto novo, zašto bi svako rado dao novac. Na sednici ne doneše nikakvu odluku i popadija im naposljetku saopšti:

- Drage gospođe, sve to što ste predlagali već smo imali na balovima. Lutriju smo priređivale, i to, ipak, i nas košta, a treba i od trgovaca da prikupljamo priloge, pa će se oni pobuniti. Tombola je već izašla iz mode. Nego, evo, šta ja mislim, pa ako se vi složite, mi ćemo to iznenađenje prirediti na balu.

Popadija im izloži svoju ideju, sve gospode udariše u smeh, neke se malo uozbiljiše: „Da li će to da upali? Znete ova varošica je starinska.” Gospođicama se dopade predlog: „Svi muškarci će to voleti”, i tako doneše odluku, da prirede to iznenađenje, ali da se to čuva kao najveća tajna, i tek na balu, gospoda predsednikovica će reći.

Naravno, za to iznenađenje imalo je da se plati, i to samo muškarci...

I posle četiri dana, humano društvo je platilo ulaznice, za bal na kojima je pisalo: „U sredini bala biće jedno veliko iznenađenje“.

Svi su bili zainteresovani, šta će se to dogoditi na balu, raspitivali članice, ali od gospođa ništa se nije moglo dokučiti, one su samo odgovarale: „Dođite na bal, pa ćete videti.“

* * *

Sala u najvećem hotelu je bila dupke puna. Na kasi je padao dobrovoljni prilog u izobilju i već je bila puna kasete bankota. Sala se sva šarenila od lampiona, serpentina, koje su se unakrst pružale, a unaokolo po zidu, venci od šimšira. Pokraj balskih toaleta od tila, krepova, velura, svile, stajao je smoking, frak, uniforma, sako, marengo, ili žaket, što je bilo dopušteno u jednoj varošici, gde ne može da se stavi pri dnu: „za dame balske toalete a za gospodu večernje odelo.“ Mešale su se sve muške boje: grao, teget, braon, ali svi su doneli istu želju, da pomognu društvu, da se naigraju i lepo provedu. I nastala je igra.

Prvo kolo poveo je komandant sa komandantovicom. Ona je imala haljinu od zelenog krepsatena, i svi tonovi na njoj, plava kosa, plave oči, zelena haljina, bili su tako nežni da je izgledala kao neka slika sa pastel bojama. I ta ženstvenost imala je nečeg devičanskog u njoj. Svi su nalazili da je komandantovica te večeri bila lepša od „Pole Negri“ koja je bila u crvenoj haljini, duboko dekoltovanih leđa, sa dugim minđušama, koje su visile na lančiću i pri dnu imale kao jednu dijamansku suzu.

Direktorka je imala haljinu od crne svile sa čipkama, i njena bela koža erotikno se belasala kroz šupljikavu materiju, da je nekoliko puta pogledao vrlo milo nastavnik francuskog jezika...

Nastala je igranka i gospođice su poletele kroz salu u naručju svojih kavaljera...

Svi posetioci bala bili su vrlo zainteresovani za iznenađenje, pitali su jedni druge, šta će to biti, neki su saletali pitanjima gospođu predsednikovicu, ona se smeškala: „Čekajte, videćete, ima još vremena“.

Bilo je završeno jedno kolo i trebalo je posle da dođe tango.

Gospoda predsednikovica se pope na podijum.

- Gospođe, gospođice i gospodo. Vi ste svi zainteresovani da saznate, kakvo je to iznenađenje. Ali pre, nego što vam budem

saopštila, molim vas, da sve dame i gospoda koji nisu igrali, odigraju ovaj tango koji će biti humani tango, i u polovini igre - ja ću vam saopštiti, to što smo pripremili za večerašnju zabavu.

Svi kavaljeri i stariji i mlađi, poleteše damama. Veseljak apotekar pokloni se pred gospođom direktorkom; komandant priđe kao starijoj gospođi potpukovnici, obilazeći majoricu; mladi, lepi doktor pritrča „Poli Negri“, jedan lepi pešadijski kapetan obgrli stas gospođi komandantovici...

Muzika je svirala jedan zanosni, raznežavajući tango.

U polovini igre gospoda predsednica se opet pope na podijum i dade rukom znak muzici da prestane:

- Gospođe, gospođice i gospodo. Vi znate da u našem gradu ima dosta siromašne dece. Ta deca idu u školu neobučena, nekad i gladna i mi ne smemo dopustiti da taj naš podmladak propada. Poznavajući humanost vašeg srca, što ste toliko puta dokazali, izdašno pružajući svoj prilog, iako je kriza danas zakucala na sva vrata, mi se nadamo, da ćete i večeras pokazati tu istu darežljivost. Ali da bi taj vaš humani gest poticao iz samog srca, mi smo se dogovorili, da vam večeras priredimo jedno iznenađenje, ali to iznenađenje ima da plati svaki muškarac „Da čujemo! Da čujemo!...“ zagrajaše i muškarci i žene. „A zar ženske neće da plaćaju?“

Predsednica nastavi: - To iznenađenje, nadam se, neće nikoga uvrediti... Dakle, evo šta je... Sada ima svaka dama da dopusti da je muškarac poljubi. To će biti humani poljubac i svaki muškarac će posle platiti taj poljubac.

- Pristajemo! - uzviknu prvi apotekar i pogleda lepu direktorku.
- Živela predsednica!
- Živelo humano društvo!
- Plaćamo!
- Ništa lepše niste mogli izmisliti!

Mladići su bili razdragani, devojke zbunjene, neke vesele, jer su imali pokraj sebe svoje simpatije, muževi potražiše očima svoje žene, žene muževe...

Bilo je tako ispremetanih simpatija, da neki osetiše bes, drugi ljubomoru.

Predsednica nastavi...

- Poljubiti jednu ženu, kad je u pitanju milosrdno delo, nije greh. I Hristos je kazao: „Ljubite svoje bližnje“... I ja se nadam, da će gospođe i gospođice dopustiti da ih muškarci poljube... Zamislite, koliko će siromašne dece biti obučeno i odeveno vašim poljupcem... Ali da bi gospođama i gospođicama uštedeli stid, mi smo rešili da se taj poljubac izvrši u mraku."

(Živela predsednica!)

Muškarci su blistali od uzbuđenja, žene su privremeno skromno oborile oči; direktorka je bila besna: „Zar ova životinja da me poljubi?“ Potražila je očima nastavnika francuskog jezika i sva je zadrhtala. S njim je igrala nastavnica istorije. Ali još je više zadrhtala, kad je u naručju svoga muža, onog „šmokljana“, kako ga je ona zvala, videla onog đavlola, onu malu nastavnicu crtanja... Komandant je isto tako bio besan, držeći u naručju gojaznu i pegavu potpukovnicu, dok se doktor smešio na „Polu Negri“, a pokraj njegove žene stajao je onaj lepi, pešadijski kapetan, sa crnim očima iz kojih je izbijao vatromet.

- Ima li koga da ne pristaje? - zapita predsednica.

- Svi pristajemo, - zagrajaše mnogi muškarci, dok su neki ćutali, kisela lica, pokraj nesimpatičnih dama, ali iz ućtivosti manje razdragano i oni odgovoriše: „Pristajemo!“

- Ko neće da poljubi damu, ne mora, ali nadam se da ćete svi platiti poljubac... Posle ćete redom prilaziti stolu, - reče im predsednikovica.

- Kad već plaćamo, svi ćemo da poljubimo, - odgovoriše muškarci.

Sad se električna gasi... Jedan, dva, tri...

U sali nastade pomrčina kao u noć... Tišina, pa onda se ču: „Oh!“ Jedna ženska se zakikota...

Minut u pomrčini i električna sinu.

Neki mladi parovi toliko su se zaboravili, da tek odvojiše usne kad električna sinu...

Komandant pogleda ženu. Ona je stajala mirno, kao da ništa nije bilo. Direktorka je besnela: „Životinja, svu me ubalavio.“

Apotekar prvi polete.

- Da platimo!

On pritrča stolu, izvadi galantno pet stotinarki:

- Plaćam, za humani poljubac! Muškarci požuriše za njim.

Direktor dade dvesta dinara, još mnogi po sto, mladići po dvadeset, trideset dinara, niko manje od dvadeset... Komandant pogleda pešadijskog kapetana. On izvadi stotinarku... „Poljubio je”, pomisli i nešto mu steže srce... Priđe mladi doktor, dade dvesta dinara, sav ushićen... Poljubio je i on zadržata opet komandant, ali onaj poljubac kapetana njegovoj ženi više ga je pekao.

Onaj đavo, nastavnica crtanja, nikako nije smela da pogleda direktorku; i izgubi se sa jednim kavaljerom u restoranu, a nastavnica

istorije ostade drsko pokraj nastavnika francuskog jezika, kao da je htela da prkosi direktorki.

Bankote su se gomilale pred predsednicom, čitava hrpa, gospođe izbrojaše, predsednikovica ustade i saopšti:

- Gospodo, ja vam zahvaljujem u ime siromašne dece. Humani poljubac je doneo tri hiljade dinara. Više nego što smo i očekivali. Sad molim da nastavite igru.

Zabava se pretvorila u takvo veselje, muškarci su zadirkivali jedni druge: „Jesi li je poljubio?” ... ali je svaki sad kategorički odbijao „Nisam, kako da poljubim!” Niko nije hteo da prizna, svi su tvrdili da su dali prilog iz čisto humanog osećanja. Jedini apotekar dizao je oko sebe buru od smeha. Sa svih strana su ga zadirkivali: „Pa ti si skinuo direktorki sav ruž sa usana”. I on, namerno, cele večeri šepurio se sa tim ružom, što je toliko najedilo direktorku, i govorio je glasno: „Reklamira ruž moje apoteke”...

I taj humani poljubac najviše je najedio komandanta i direktorku.

* * *

I posle te zabave ljubavna situacija u varošici se izmenila.

Direktor koga su se svi nastavnici bojali, jer je tražio apsolutnu tačnost i rad, i jedino u očima žene je bio šonja i mekušac, zauze sada jedan energičan stav prema direktorki...

Bila je jedna slava i imali su da idu na mnoga mesta, pa i kod komandanta. Direktorka se obukla i ušla u kancelariju muževljevu. Kad tamo stoji mala nastavnica crtanja. Ona se zbuni, i kao da bi objasnila cilj svog dolaska, poče da moli direktora:

- Molim vas, gospodine direktore, da mi zamenite taj sat. U utorak već imam tri sata, pa mi dodajte tog dana na onaj peti čas od četvrtka, jer tog dana dolazim samo zbog tog časa.

- Dobro, dobro, videću, može li raspred da se menja...
- Možete dati nastavniku francuskog taj peti čas, jer on ima već treći i četvrti sat toga dana.

- Ako samo može, jer ja ne volim da menjam raspored, - govorio je hladno direktor, ali veštom oku direktorke nije umakao onaj njegov nežan pogled, kojim je on gledao, kada je ona ušla, a posle najednom otpočeo hladno i strogo...

Nastavnica se pokloni direktoru i izađe brzo iz kancelarije. Direktorica pogleda za njom i reče ironično:

- Pa treba da joj zameniš taj sat. Ti ćeš sad ceo raspored da menjaš zbog nje, zašto ne bi, kada ste se one večeri iscmakali... Ko zna da li vam je to prvi put... Vidi samo kako se uvija oko tebe: „Molim vas gospodine direktore...” Ali nemoj misliti da sam ja budala...

- Dosta, - prekide je direktor, jednim tonom, kakav ona nije nikad čula. - U kancelariji ne dopuštam nikakva privatna objašnjenja. Jesi li me razumela?

- A dakle tako?! Hoćeš li još da me izbaciš... Sad mi je jasno, da ti ne bi opet ovako banula iznenada kad imaš randevu...

- Ni reči više, jesi me razumela? - prosikta kroz zube direktor, navuče kaput, pođe vratima... - Dosta je meni tvoga tutorstva. Ako hoćeš, hajde na slave, a ako nećeš, svejedno mi je, ići ću sam... Ali ja ću tvoje račune sve da pregledam...

Direktorica je htela još nešto da kaže, ali ućuta, jer naidoše kroz hodnik neki nastavnici, i među njima nastavnik francuskog jezika, ona se savlada, javi im se i sasvim ljubazno reče mužu:

- Pero, prvo da idemo na slavu predsedniku opštine, pa posle komandantu.

Ćutali su celim putem. Nju su mučile dve ljubomore. Kako je bila glupa one večeri, kazala je nastavniku francuskog jezika: „Nemojte da mi prilazite da igrate sa mnom.” Sama ga je bacila u naručje nastavnice iz istorije. Ne bi joj bilo ni malo krivo da su pričali, da je od njega dobila humani poljubac. Lep muškarac kad poljubi lepu ženu, to nije uvreda, ali ružan muškarac kad se hvali da je poljubio lepu ženu, to ona ne može da mu oprost. „I kakve račune ima ovaj sa mnom da prečišćava? On je uvek bio šonja i nikad ništa nije umeo da vidi”.

Počela je malo da se pribojava njega i tih mladih nastavnica. Ona njega nije cenila, samo zato što je bila lepa žena, i što je za nju njena lepota bila iznad svih njegovih vrednosti intelektualca i savesnog direktora. Lepota žene za nju je značila svu vrednost u životu, i nije se trudila da kultivira svoj duh i da dovede te dve lepote u ravnotežu. I sad je videla da ove mlade nastavnice su moćnije od nje svojim duhom, koji su umeli da udruže šarm sa inteligencijom i da svojim duhom ocene vrednost njenog muža, da mu se možda približe, i da mu pokažu da je ona prazna, lepa žena i ništavna, koja samo ima telo i ništa više i nije dostojna njega.

Ćutala je i razmišljala o tome, a direktor je sasvim zaboravio na te „račune“. To je samo onako kazao, izmišljajući da bi otklonio sumnju. „Oh, kakve samo očice ima. Zelenkaste pa crne trepavice, a usta kao od somota... Budala sam prava, uvek žrtva svoje dužnosti, za mene su nastavnice samo nastavnici, a nikako žene. Kako me samo gleda, kakav umiljat pogled. Mogao sam je svu izljubiti. Ali, ipak moram da vodim računa o svom direktorskom dostojanstvu. Potruđiću se, da joj zame- nim sat, neću reći da zbog crtanja menjam, nego ću kazati da je to zbog francuskog jezika. Nešto ću izmisliti, moraću napraviti izmenu još nekih predmeta, da se nastavnici ne sete.“ Uzdahnu opet, kad se seti onog poljupca. „Đavo ova popadija, kako se samo dosetila: humani poljubac.“

Posetili su predsednika i svuda se samo pričalo o humanom poljupcu. Niko se nije ljutio, jer su muževi dokazivali ženama, da nisu nikog poljubili, a žene isto tako odricale... i direktor nije hteo dopustiti direktorki da mu kaže da je poljubio nastavicu. To isto je potvrđivao nastavnik francuskog jezika direktorki: „Zar vi mislite da mene zanimaju nastavnice? Vi ste za mene najlepša žena, a ja ne mislim još da se ženim. Ako bi samo počeo da flertujem sa jednom nastavnicom, ona bi odmah htela da se oženim njome“.

Sumnja je mučila i komandanta. Ispitivao je ženu: „Da li si bila toliko luda, da dopustiš, da te jedan moj oficir poljubi? To bi bilo za tebe i mene jedno poniženje.“

Komandantovica je hladno odgovorila:

- Ja sam uvek vodila računa o svom ponašanju, više nego ti o tvome. Cela varoš govori o temi i majorici, i to je bila prilika da ti se osvetim, ali ja nisam htela, jer sam čestita žena i uvek ću takva

ostati. Nije me mladić ni pripnuo, čak je pustio ruke, nije me držao kao u tangou...

Ta ista sumnja mučila ga je i o slavi, i kad je čekao priliku, da se uveri, kad dođe kapetan... Bilo je puno gostiju u salonu. Direktorica, direktor. Baš se desio u tom času i apotekar. Sav je zablistao kad je video direktorku, i svi su se nasmejali. Nasmejao se i direktor, što bi bio ljubomorani na tog veseljaka i šaljivdžiju. Svi su ga zadirkivali, a on je gledao da uhvati svaki pogled direktorke, ali se ona baš trudila da se tako okrene, da ga ne gleda, i razgovarala je sa domaćicom. Komandantovica je bila vrlo lepa, u haljini od violet svile sa hermelinom oko vrata... Gosti su, jedni odlazili, drugi dolazili, uvek pun salon. Pojavi se grupa oficira i među njima kapetan.

„Sad ću da motrim“, pomisli komandant... Ništa nije video. Poljubio je ruku njegovoj ženi, kao i drugi i seo. Komandant pogleda ženu: „Lepa je, zaista je lepa, ona može da se dopadne muškarcu“... On je to i ranije znao, ali nije mislio, tek je sada počeo o tome da razmišlja, kad je njena lepota dovedena u opasnost da se drugom dopadne... Osećao je neku nervozu, razgovarao je veselo, ali kroz sve upletale su se misli o ženi... i sumnja, pomešana sa nekom bojazni. „Ona je poštena, uvek mi je bila verna, ja sam je varao, ali ja sam je cenio, voleo, volim je i sada. Druge žene su mi samo kaprici, potreba za promenom, koju oseća svaki muškarac, ali nju samo poštovao, zbog njene čednosti. „Bacao je češće pogled na nju, i tek je sad uviđao svu njenu draž. „Ona ima lepa i topla usta, on je to morao osetiti ako ju je poljubio“... On, njen muž, nije to davno osetio. Usta žene posle više godina bračnog života za muža su isto što izvetrelo vino. Ali on je znao njihovu slast, iz prve godine bračnog života, kad je ljubio, onako strasno i govorio: „Tvoja su usta kao božanska jagoda, slatka i sočna“. I bio bi u stanju da je i sad ljubi, da vidi, jesu li ista takva, ali se bojao, da ona ne oseti tu ljubomoru u njemu... Tešio se, da nije kod nje više prva mladost, i opet je priznavao, da je zavodljiva žena, da može da osvoji mladića, jer je i on, kao mladić, uvek ludovao za tuđim ženama... Dolazio je sada i prekor, što je tako napuštao, znao je da je željna ljubavi... Nikada do sada nije se zapitao, da li ima u toj ženi čežnje da se zaljubi u koga... Mislio je, da je u njoj sva uspavana priroda, a sad je došao, možda, taj poljubac, da je

probudi, razbukti, da joj pokaže kako je prazan njen život i koliko je lepote u ljubavi.

Razgovarao je sa gostima, pritravno veseo i najednom je pomislio: „Brzo ću se okrenuti, da uhvatim pogled kapetana... Ako je gleda, onda je poljubio". Naglo se okrenuo, pogledao. Kapetan je pušio i razgovarao sa jednim drugom do sebe. „Ne mogu ništa da doznam, vešto se krije, ali nju ću da hvatam. Ona neće umeti da se krije... Ako je poljubio, to je prvi poljubac preljube". Osećao je, koliko bi to bilo opasno za njegovu ženu ako je osetila poljubac muškarca i to lepog i mladog, kao ovaj kapetan, ona se neće zaustaviti. To može da bude katastrofalno za njihov brak.

Brzo se opet okrenuo, pogledao ženu... Ona je razgovarala sa direktorkom, kao da u sobi i nije kapetan. „Možda se varam... Ona je idealna, ona to ne bi nikad učinila, ne bi krila od mene". I on oseti neku nežnost, zaljublvenu toplinu za tu svoju zanemarivanu lepu ženu...

Grupa mladih oficira odlazi i napolju, drugovi saleteše kapetana.

- Jesi li poljubio komandantovicu?

- Nisam, koliko puta da vam kažem.

- Lažeš!

- Baš si lud!

- Silna žena!

- U inat komandantu ja bih je poljubio.

- Kako bi smeo da je poljubim. Gde bi posle od komandanta?

Mislite, ne bi me on premestio.

- Ih, što si budala!

Rastadoše se, ostade sa njim njegov najintimniji drug.

- Slušaj, sad meni možeš da kažeš: jesi li je poljubio?

- Dobro, tebi ću reći iskreno: nisam je poljubio, nisam i nisam... Što bih krio od tebe?

- Pa zašto si onda dao sto dinara?

- Zato što je ispred mene onaj suplent dao sto dinara, a on ima manju platu od mene i ja nisam hteo da kaže predsednica: „Vidiš, ovaj kapetan ima veću platu, pa manje daje".

I drugovi se rastadoše.

Kapetan dođe svojoj kući, skide samo mundir i onako, poluobučen, baci se na postelju, prebaci ruke više glave i ostade dugo ležeći i

sanjareći... Zatvori oči i vide kako ulazi jedna vizija: žena u zelenoj haljini... On je drži u naručju... Mrak najedared oko njih... „Neću je poljubiti, ona je žena moga komandanta...” Ali on oseća da to nije komandantovica, nego žena, samo žena, vitka i topla, i on oseća toplinu njenog tela na svojoj ruci... Ona je nepomična, ni jedan mišić joj se ne pokreće. Samo mu se učini, da mu se neki topli dah približava licu. On zadrhta od tog daha i instinktivno, njegova ruka, pritisnu njen stas. Žena zadrhta sva, izvi joj se telo, njene grudi nasloniše se na njegov mundir, u njemu zatreperiše svi nervi, strasno je pritisnu na grudi, spusti glavu prema tom vrućem dahu i nađe jedna usta, topla, meka, sočna, koja mu kroz taj jedan jedini poljubac otkriše svu čežnju jedne zaboravljene žene, želje, ljubavi, strasti i milovanja...

I sve je bilo u sekundi, ona se otrže, on pusti ruke, i kad se električna upali, oni su stajali mirno jedan prema drugom...

Ali on to nikome neće reći, nikad, sa čvrstinom muškog karaktera, koji ume da čuva tajnu, čime je moćniji muškarac od žene, jer ona ne ume da čuva uvek tajnu, i priča je, da bi se pohvalila, svojoj najintimnijoj drugarici.

I večeras na slavi, oboje su bili hladni, ali jedan samo pogled, koji mu je ona dobacila, krišom, trenutno, govorio je jasno: „Mi se moramo opet ljubiti.”

I posle je opet bila ravnodušna, kao da on nije tu, ali to je samo, bila ravnodušnost čestite žene, koja je prvi put osetila na svojim usnama strasan poljubac jednog muškarca, poljubac, kakav ona toliko godina nije dobila od svog muža, i on je bacio u čitav vrtlog novih, zaboravljenih uzbuđenja.

I ležeći na postelji, lepi kapetan je preživljavao sva ta osećanja, koja su ga isto toliko uzrujavala, jer dobiti običnu ženu, koja se lako namamljuje na flert, ne znači u životu muškarca ono, što dobiti otmenu, idealnu ženu, lepu i čulnu...

* * *

Humani poljubac je imao svoj epilog.

Nastavnica crtanja je udesila svoj raspored po njenoj želji. Nastavnik francuskog jezika isprosio je nastavnicu istorije. Doktor se nije ženio, jer ga je čvrsto privezala svojim čarima „Pola Negri”. Direktorica, da bi se utešila i povratila pokolebanu veru u moć njene

lepote, i da bi se osvetila nastavniku istorije i svom mužu, primala je krišom poklone od apotekara, skupocene parfeme i kozmetiku, koju je on naročito poručivao za nju iz Beograda. Ona je bila od onih žena, kojoj udvaranje muškaraca vraćaju ugled u sopstvenim očima i taj ugled je posle jedno merilo za ocenjivanje vrednosti muža i drugih žena. Komandant se ponovo zaljubio u svoju ženu i bio je na oprezu prema lepom kapetanu.

A komandantovica, kao svaka idealna žena, nije mu se osvetila. Jedina njena osveta bila je u tome, što je na usnama svoga muža uvek ljubila usne kapetana.

I kapetan se uvek čudio i govorio u sebi: „Kako su glupe poštene žene!“ Onako ga poljubila, očima mu govorila da joj se dopada, i sad opet - verna žena.

I to je ipak, pokolebalo u njemu ono ubedenje, kakvo danas imaju svi mladići o udatim ženama, da one ne varaju svoje muževe samo onda, kad nemaju za to zgodnu priliku, a čim se ukaže prilika, one kapituliraju pred svojim vrlinama.

Beleška o spisateljici

Milica Jakovljević Mir-Jam rođena je u Jagodini 22. aprila 1887. godine.

U Kragujevcu je završila osnovnu školu i devet razreda učiteljske škole.

Bila je učiteljica u Krivom Viru (1907- 1913).

Tokom Prvog svetskog rata živela je u Kragujevcu.

Godine 1919. prelazi u Beograd i bavi se novinarstvom u Novostima, Štampi i Vremenu.

Od 1926. do 1941. godine radila je u Nedeljnim ilustracijama. Tu je objavljivala priče i ljubavne romane u nastavcima.

Drugi svetski rat provela je u Beogradu. Govorila je francuski i ruski. Nije se udavala.

Preminula je 22. decembra 1952. godine, što, nažalost, nisu zabeležile nijedne prestoničke novine.

Važniji romani Mirjane Jakovljević Mir-Jam su: U slovenačkim gorama, To je bilo jedne noći na Jadranu, Greh njene mame, Otmica muškarca, Nepobedivo srce, Ranjeni orao.

Mir-Jam je pisala i drame, a najslavniju dramaturgiju *Ranjenog orla* načinio je Borislav Mihajlović Mihiz.

Table of Contents

[NEZAPOSLENI TRAŽI POSAO](#)

[KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU](#)

[KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU](#)

[KOZERIJA SA ČITAOCIMA NA MOME ŽURU](#)

[STARA DAMA SEĆA SE SLAVA](#)

[PRED REDUKCIJOM](#)

[PRVI SNEG](#)

[KUĆA BROJ 21](#)

[GOSPOĐA HOĆE DA SE FARBA](#)

[SALON](#)

[KLEOPATRINA PIDŽAMA](#)

[NA OMORINI](#)

[NJEGOVA PRVA OPASNA SITUACIJA](#)

[MUŽ TATJANE VLADIMIROVNE](#)

[PORUČNIKOVA VIOLINA](#)

[ČETIRI NOĆI U FURGONU](#)

[MLADIĆ U GRAO](#)

[IZNENAĐENJE NA JEDNOM BALU](#)

[Beleška o spisateljici](#)